

Titova doba

Med številnimi sestavki, ki so izšli pri nas pred letošnjim Titovim rojstnim dnem, je vzbudil posebno pozornost prispevek Staneta Dolanca, sekretarja izvršnega biroja ZKJ, objavljen v Frontu.

Pisec predvsem omenja Marxovo ugotovitev, da vsaka doba hkrati, ko stavi na dnevni red zgodovinske naloge, najde tudi sile, ki so sposobne te naloge izpolniti. To pa so tisti močni in nadarjeni posamezniki, ki se najgloblje zavedajo smisla objektivnih družbenih zakonitosti ter hkrati odkrivajo poti in sredstva kot orožje družbenih gibanj, a so tudi sposobni v usodnih zgodovinskih trenutkih stopiti na čelo organiziranega gibanja ljudskih množic. Prav takšna zgodovinska osebnost je Tito.

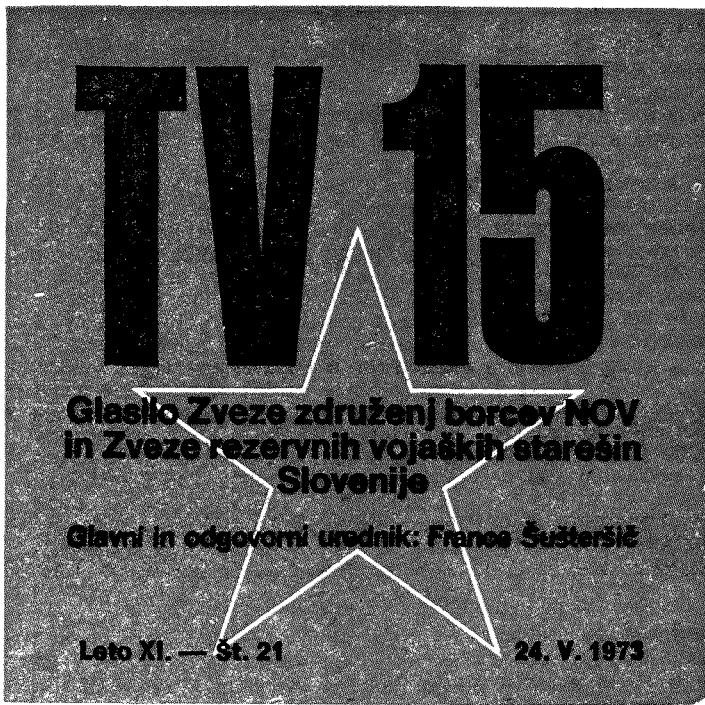
Stane Dolanc na to razčlenjuje Titovo zgodovinsko vlogo in njegove neprecenljive zasluge za jugoslovansko revolucijo in za zmagovito uveljavljanje politike miroljubnega mednarodnega sožitja za ves svet. Tito je predvsem revolucionar-marksist. Toda ne le zato, ker je vse svoje življenje posvetil in ga še zmeraj radodarno daruje revolucionarnemu boju delavskega razreda ter delovnih ljudi za socializem, marveč tudi zaradi tega, ker je hkrati s tem razredom in delovnimi ljudmi izreden ustvarjalec revolucije. V njegovih besedah in dejanjih je revolucija poglobitno in bistveno izmed vsega. Marksistični revolucionarni opredelitvi jugoslovanskih komunistov je treba pripisovati, da je naše delavsko gibanje pod Titovim vodstvom v praksi in teoriji zavrglo socialdemokratski oportunizem in stalinistični dogmatizem, kakor tudi vsak drug odklon od revolucionarnega marksizma.

Delovni človek je bil in ostal za Tita glavna ustvarjalna sila in subjekt socializma. Zaupanje v osvobodilno poslanstvo in ustvarjalne sposobnosti delavskega razreda izhaja predvsem iz pojmovanja same družbene narave delavskega razreda, njegove zgodovinske vloge in revolucionarnosti. Tito je bil zvest svojemu razredu v vseh svojih življenjskih obdobjih. Spoznal je pravo moč delavcev v delavskih organizacijah in v številnih revolucionarnih spopadih; spoznal je njihovo organiziranost, razredno disciplino, željo po znanju, vztrajnost, solidarnost in težnjo po uveljavljanju skupnih smotrov.

Zato pa si Tito tudi stalno prizadeva, da bi bil delavski razred zastopan na vseh stopnjah naše družbe in da bi njegovi neposredni in zgodovinski interesi odločali pri urejanju vseh velikih vprašanj našega razvoja. Zlasti pa si prizadeva, da bi bila vloga delavskega razreda odločilna v Zvezi komunistov Jugoslavije.

Ko pa govorimo o Titu kot komunistu-revolucionarju, nikakor ne moremo tudi podcenjevati, da je Tito neomajen in strasten borec za mir, za bratstvo narodov, za nov, bolj človeški svet jutrišnjega dne. Zakaj dva najvišja smotra socialističnega gibanja — osvoboditev dela in trajen mir med ljudmi ter narodi — sta v neločljivi odvisnosti. Zgodovinska Titova zasluga je, da je med prvimi razumel, da je v dobi socialističnih revolucij in protikolonialnih gibanj pravica slehernega naroda, vsake dežele do svobode, neodvisnosti, varnosti in do proste izbire družbene ureditve, kar morajo spoštovati vsi člani mednarodne skupnosti majhnih in velikih držav. Ti Titovi nazori so se popolnoma uveljavili v jugoslovanski zunanji politiki. Jugoslavija je dosledno internacionalistično, tako rekoč titovsko usmerjena v prvih vrstah borcev za neodvisnost vseh narodov.

Titovo ime je postalo last vseh tistih, ki jim je mir za obstoj nujno potreben. Titovo ime je simbol borca za mir in izraz človekoljubne vizije novega sveta, na katerem ne bo več vladal strah, da bi človek utegnil uničiti človeka, svet, na katerem prihodnji rodovi ne bodo več poznali vojnih strahot in razdejanja.

Eden izmed novjših posnetkov predsednika Tita, ki praznuje jutri svoj 81. rojstni dan.

Pestra in zanimiva razprava

NADALJEVANJE POROČILA O IV. SKUPŠČINI ZZB NOV SLOVENIJE, NA KATERI SO BILI IZVOLJENI: ZA PREDSEDNIKA JANKO RUDOLF, ZA PODPREDSEDNIKE BOGDAN OSOLNIK, ADOLF ARIGLER IN FRANCI MRCINA, ZA SEKRETARJA PA FRANC VRHOVŠEK

V gradivu, ki so ga delegati in drugi člani skupščine dobili že prej, je bilo tudi obsežno poročilo. Zato so po končanem uvodnem govoru Janka Rudolfa začeli obravnavati tako vsebino poročila kakor tudi predsednikovega govora o aktualnih nalogah organizacije.

Razprava je bila pestra in zanimiva, saj so se govorniki — bilo jih je 23 — dotaknili vseh najpomembnejših zadev, ki zanimajo borce in vojaške vojne invalide. Zato lahko ugotovimo, da je razprava na skupščini v marsičem dopolnila poročilo ter prispevala k izoblikovanju in dopolnitvi sprejetih predlogov.

Ze številno diskutantov nam pove, da je vsebina razprave tako obširna, da je ni mogoče priobčiti v celoti. Toda ker se je nanašala v glavnem na zadeve, obravnavane v poročilu in v govoru Janka Rudolfa — to oboje smo v zgoščenih oblikah že priobčevali v več številkih našega lista — bomo tokrat navedli le vsebino zadev o katerih so posamezni delegati govorili.

Najprej je beseda stekla o uspešnih dosedanjih dosežkih pri urejanju invalidske problematike, o potrebi nekaterih sprememb določil statuta glede vojaških vojnih invalidov in o potrebi po graditvi pokritega bazena za toplo morško vodo v domu invalidov v Strunjanu. Temu je sledila razprava o negovanju in razvijanju umetnin, nastalih v NOB, ter o vlogi ZZB kot družbenopolitični organizaciji. Dotaknili so se tudi idejnosti pouka v naših šolah.

Ugotovitve predsednika ZZB NOV Jugoslavije

O navedenih zadevah so razpravljali Ivan Jenko, Danilo Komac, Alojz Vindiš in Ciril Cvetko. Zatem je skupščino pozdravil in ji želel obilo uspeha tudi Marijan Cvetkovič, predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije. V svojem govoru je dejal, da je Slovenija glede urejenosti borčevske problematike med prvimi v državi. Naglasil je vse-

stransko aktivnost republiškega odbora in organizacij ZZB v Sloveniji na vseh področjih dela, predvsem pa pri negovanju in razvijanju revolucionarnih tradicij. Pohvalil je tudi politično dejavnost borcev v Sloveniji.

Marijan Cvetkovič je nadaljeval z ugotavljanjem kako in s kakšnim uspehom je ZZB NOV Slovenije dosegla ureditev borčevske problematike, tako stanovanjskih zadev, zadev borcev kmetov, socialno zdravstvene problematike itd. Govoril je še o političnem položaju in političnih akcijah pri nas ter opredelil vlogo in sodelovanje borcev v njih. Navajal je tudi pomanjkljivosti in napake med članstvom ZZB ter nakazal smer nadaljnje aktivnosti članstva in organizacij ZZB pred 10. kongresom ZKJ in 7. kongresom ZZB NOV Jugoslavije, na koncu se je dotaknil tudi vprašanj naših manjšin v zamejstvu in obsodil pojave neofašizma v teh deželah.

V izvajanjih nadaljnjih diskutantov je sledilo razglabljanje o tem, ali smo zadovoljivo ohranili lik borca NOV. Močan poudarek je bil na tem, da bi izboljšali in primerno uredili zdravstveno varstvo udeležencev NOB. Govorili so tudi o vlogi borcev v ZK in v vsem našem družbenem dogajanju, pa tudi o zgodovini NOB.

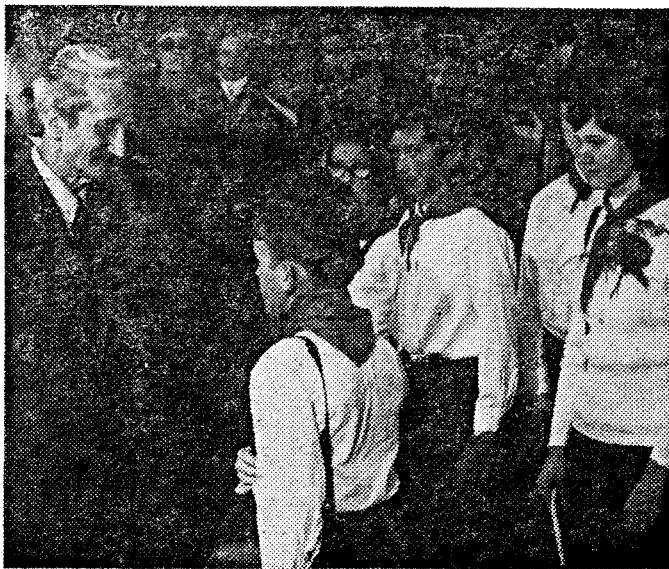
Med diskutanti o teh zadevah so bili Franc Tomšič, Jože Butara, Franc Konebelj, Janez Hribar in Zdravko Klanjšček.

Skupščino je pozdravil tudi predstavnik ZMS Ludvik Filo, ki je še posebej naglasil dosedanje uspehe sodelovanja mladine in borcev pri negovanju revolucionarnih tradicij in prosil za tako pomoč tudi v prihodnje.

O borčevskem tisku, zlasti o TV 15 in njegovi vlogi, je govoril urednik France Šušteršič in še posebej opozoril na nezavidiljiv gmotni položaj našega lista.

V nadaljevanju razprave je stekla beseda o stanovanjski problematiki, o uvedbi posebne plakete za priznanja za slug članov ZZB, o zadevah zapornikov, internirancev, pregnancev in vojnih ujetnikov, dalje o odškodnini žrtvam nacizma in o predlogih za sklepe. Govorili so še o pokojninskem in zdravstvenem zavarovanju borcev ter o njihovi socialno-zdravstveni problematiki. Dotaknili so

(Nadaljevanje na 3. strani)

Minulo soboto je Kurirčkova pošta prispela tudi v Ljubljano, kjer jo je sprejel predsednik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije Janko Rudolf. Med najmlajšimi, zbranimi na slovesnosti v prostorih RO, so bili tudi Anita Kuhar, Jasna Smit, Milojka Sturm, Roman Rožina in Janez Martelj, ki so še isti dan krenili proti Beogradu — in ponesli predsedniku Titu za njegov 81. rojstni dan čestitke s toplimi željami vseh slovenskih pionirjev.

besede in dejanja

SKLADI IZVOR MONOPOLOV

V državi je danes kakih 6.000 skladov. Vanje se zlivajo pomembna družbena sredstva, precej večja kakor v proračune. Največ skladov je nastalo na podlagi zakonskih predpisov, ne pa na podlagi samoupravnih sklepov in dogovorov zainteresiranih. Zato tisti, ki dajejo denar, najpogosteje nimajo vpliva na oblikovanje skladov in na višino vplačil, še manj pa na določanje programov, ki so financirani iz skladov, in na porabo sredstev. Sklade upravljajo praviloma ozke skupine ljudi, zato so ti fondi postali izvor monopolov in privilegijev, centri moči, odtujen od delavcev.

Komunist — 21. V. 1973

VODILNI POD DELAVSKO KONTROLO

Nevsakdanje glasovanje bo 15. in 16. maja v TE »Tuzla«. Delavci bodo odločali o zaupnici sedanjim voditeljem tovarne. Na seznamu tistih, o katerih bodo presojali, je okoli sto organizatorjev dela. Med njimi so tudi glavni direktor, njegovi najbližnji sodelavci, vodje obratov, pa tudi brigadirji.

Vjesnik — 15. V. 1973

NE SPLAČA SE JIM

Občine zelo nerade kaznujejo starše, ki svojim otrokom ne dovolijo obiskovati šole, so rekli na seji republiškega akcijskega odbora Srbije za osnovno izobraževanje odraslih. Trideset dni zapora, kolikor pripada nevestnim staršem, sta-

ne občino 1.500 dinarjev, zato se ji ne izplača biti v tem pogledu na tekočem. Ekonomska politika — 14. V. 1973

ALI JE TO RACIONALNO?

Milojko Mijailović načelnik službe družbenih dohodkov skupščine občine Smederevo je dejal:

— V našem gospodarstvu poslujemo zelo neracionalno... Blago kupujemo s plačilnim rokom dvajsetih dni, a plačamo ga po pravni poti... Potem pridejo še zamudne obresti, ki znašajo dvanaest ali nekaj manj odstotkov... Če mi kdo poreče, da je to poslovanje racionalno, potem mi ne preostaja nič drugega kot tožiti profesorja, ki mi je predaval ekonomiko podjetij.

Politika — 18. V. 1973

● V Beogradu so podpisali družbeni dogovor o ustanovitvi Titovega sklada za štipendiranje mladih delavcev in otrok iz delavskih družin, ki želijo pridobiti visoke in najvišje kvalifikacije. O pomenu ustanovitve Titovega sklada je govoril član izvršnega biroja predsedstva ZKJ Fadil Hoxha. Poudaril je, da je sklad enoten in vsejugoslovanski. Poglaviti namen sklada je, da naj postane nov pomemben prispevek pri našem splošnem prizadevanju za strokovno izpopolnjevanje in šolanje delavske mladine.

● Na Reki so odprli univerzo, ki je deveta v Jugoslaviji in druga na Hrvaškem. Vzgojala bo predvsem strokovnjake, ki jih potrebuje pomorsko gospodarstvo. Prvi rektor univerze je profesor strojne fakultete dr. Zorislav Sapunar, prorektorja pa sta profesor ekonomske fakultete dr. Ivo Zuvela in študent Vladimir Kerčan.

● Na zboru, ki sta ga priredili obe osrednji organizaciji koroških Slovencev, so soglasno sprejeli politično resolucijo, ki jo bodo poslali avstrijski vladi in ki velja kot osnova koroških Slovencev pri bližnjih pogovorih s kanclerjem Kreiskim. Poleg zahteve po popolnem izvajanju člena 7 državne pogodbe, vsebuje resolucija tudi poziv dunajski vladi in avstrijski demokratični javnosti ter matičnemu narodu za pomoč pri gradnji kulturnega doma za koroške Slovence.

● Na Dunaju je bilo dvodnevno plenarno zasedanje 19 držav članic NATO in varšavskega sporazuma o vzajemnem uravnoveščenem krčenju oboroženih sil v srednji Evropi. Na vrsti so bile izjave vseh devetnajstih predstavnikov držav, ki se udeležujejo pogajanj. Govorili so predstavniki Belgije, Grčije, Bolgarije, Kanade, Češkoslovaške, Danske, NDR, ZRN, Madžarske in Italije. Zasedanje je potekalo v ustvarjalnem ozračju.

● Po splošnem družbenem dogovoru se federacija, republike in avtonomni pokrajini obvezujejo, da bodo za izvajanje sprejete letošnje politike cen ohranile okvirno raven kot tudi splošno ravno kvirvanja cen. Po tem dogovoru raven cen v decembru 1973 ne sme biti višja kot 9 odstotkov glede na december 1972. Prav tako je treba zagotoviti, da življenjski stroški v letošnjem decembru ne bodo zrasli za več kot 15 odstotkov v primerjavi z decembrom lani.

● Komisija predsedstva ZKJ za družbenogospodarske odnose je ocenila, da so realni osebni dohodki v začetku leta padli, s tem pa tudi standard. Realni osebni dohodki v primerjavi s prvim četrtletjem lanskega leta nižji za 8 odstotkov, ugotovili pa so pri tem, da so dejansko še za 3 odstotke nižji zaradi raznih posojil in družbenih obremenitev. Torej so realni osebni dohodki letos nižji za 11 odstotkov.

● Libanonska policija je sporočila, da so iz Libanona izgnali na stotine tujcev, ki niso imeli dovoljenja za stalno bivanje. Natančnega števila izgnanih niso sporočili. Kakor trdi libanonska policija, so to ukrenili zaradi tega, da bi se dežela rešila »agentov — provokatorjev in radikalnih elementov«, o katerih sumijo, da so dajali podporo palestinskemu gverilcem. Mnoge deportirance so z avtobusi prepeljali do sirske meje in jih tam odložili, vendar sirske oblasti ne puste libanonskih in palestinskih državljanov na svoje ozemlje.

● Generalni sekretar centralnega komiteja KP SZ Leonid Brežnjev, ki je prišel na obisk v Bonn, je pred tem izjavil, da je Sovjetska zveza pripravljena storiti vse, kar je v njeni moči, da bi rezultati konference o evropski varnosti »še bolj ojačali zaupanje Evrope v mirno bodočnost«. Podčrtal je tudi, da je izmenjava mnenj s kanclerjem Brandtom zelo pomembna za evropsko konferenco varnosti, prav tako pa tudi za prihodnje odnose med Sovjetsko zvezo in ZRN. Brandt in Brežnjev sta podpisala več važnih sporazumov, ki imajo desetletno veljavnost in bodo raztegnjeni tudi na zahodni del Berlina, kar v Bonnu tolmačijo kot priznanje SZ vezi tega dela Berlina z Zahodno Nemčijo, v skladu s štiristranskim dogovorom iz septembra 1971.

● Na sklepnem sestanku je pripravljali odbor 16 neuvrščenih držav dosegljivosti soglasje tudi o doslej spornem vprašanju koncenzusa, to je načina, kako sprejemajo sklepe na konferencah voditeljev in drugih sestankih neuvrščenih držav. S tem se je uspešno končalo zasedanje pripravljalnega odbora, ki se bo znova sešel v zadnjih dneh avgusta, da bi dokončno redigirali dnevni red četrte konference voditeljev neuvrščenih držav in vlad. Na sestanku se je tudi pokazalo, da se več držav želi vključiti v krog neuvrščenih. Predstavniki Čila in Kube so povedali, da to želi več latinškoameriških držav, omenjena pa je bila tudi LDR Koreja.

● Posebni odposlanec predsednika bangladeške vlade Mohijedin Ahmed je izjavil v Beogradu, da je prinesel predsedniku Titu pismeno poslanico premiera Mudžibura Rahmana, ki se zahvaljuje Jugoslaviji za njeno podporo Bangladešu. Bangladeš postane tudi enakopravni član skupnosti neuvrščenih držav.

● Javni tožilec madridskega pokrajinskega sodišča je zahteval, da izroče Švedski šest ustašev, ki so v lanskem septembru pobegnili iz švedskega zapora, se polastili švedskega letala in pristali v Spaniji. Kakor je znano, so med šestimi ustaškimi ubežniki tudi morilci jugoslovanskega veleposlanika v Stockholmu Vladimirja Rolovića.

● Delegacija zvezne skupščine, ki jo je vodil predsednik skupščine Mijalko Todorović, se je vrnila z dvajsetdnevne turneje po državah jugovzhodne Azije in Daljnega vzhoda. Uradno je obiskala Indonezijo, LR Korejo in Japonsko, potovala pa je skozi Burmo, LR Kitajsko in Sovjetsko zvezo.

● Trideset pisateljev, diplomatov, politikov, univerzitetnih profesorjev in vojaških osebnosti iz evropskih držav je objavilo odprto pismo predsedniku Nixonu, od katerega zahtevajo naj neha s svojo politiko na Blaznem vzhodu delati v prid Izraelu. Pismo sta med drugimi podpisala zgodovinar Arnold Toynbee in bivši britanski zunanji minister Sir Anthony Nutting.

● Organizacija rezervnih vojaških starešin Jugoslavije si bo prizadevala spremeniti socialno strukturo članstva in omogočiti večjemu številu delavcev, da postanejo rezervni starešine. V ta namen pripravljajo zakonske predpise, s katerimi bodo omejili stihijski odhod vojaških obveznikov na delo v tujino.

● Ob tridesetletnici priključitve Istre, Reke, Zadra in jadranskih otokov k Hrvaški in Jugoslaviji, je predsedstvo republiške konference SZDL Hrvaške določilo na seji, ki je bila pred kratkim, sestavo republiškega odbora za proslavo te izredno pomembne obletnice. Pokroviteljstvo nad proslavo je prevzel predsednik republike Josip Broz Tito.

● Predsedstvo ZKJ in predsedstvo SFRJ sta na skupni seji sprejela osnutek nove ustave SFRJ, ki ga je pripravila koordinacijska komisija vseh svetov zvezne skupščine. Predsedstvo ZKJ in predsedstvo SFRJ sodita, da se s tem osnutkom ustvarjajo vsi pogoji za to, da delavski razred postane gospodar družbene reprodukcije, da socialistično samoupravljanje postane dominantni odnos v družbi in doseže večjo raven učinkovitosti v svojem delovanju, da se nadalje poglobi in utrdi enakopravnost in bratstvo narodov Jugoslavije.

● Kongres socialistične stranke Koroške je izvolil za novega šefa organizacije te stranke za Koroško Leopolda Wagnerja, dosedanjega sekretarja stranke. Hans Sima pa bo še naprej ostal predsednik deželne vlade, in sicer do konca leta 1975, ko bodo na Koroškem nove parlamentarne volitve.

● Jugoslovansko vojaško letalstvo in protiletalska obramba sta 21. maja slavila 31-letnico dneva, ko je naša narodnoosvobodilna vojska dobila prva letala. Generalpolkovnik letalstva Enver Čemalović je ob tej priložnosti poudaril, da naši znanstveno-raziskovalni uspehi na področju letalske tehnike in možnosti za proizvodnjo letal — ki so se razvile od najenostavnejših konstrukcij in proizvodnje v prvih povojnih letih pa vse do sodobnega reaktivnega bojnega letala Jastreb — še niso naša zadnja beseda na tem področju.

Evropski trenutek

Minuli teden je bil povsem v znamenju Evrope in lahko bi dodali, da je bil to zgodovinski evropski trenutek: prvič v zgodovini je na nemška tla stopil sovjetski voditelj, generalni sekretar KP SZ Leonid Brežnjev, ki je poprej že dvakrat gostil v Sovjetski zvezi svojega sedanjega gostitelja, zahodnonemškega kanclerja Willyja Brandta. Toda evropski trenutek je bil obenem tisti, ki je tudi z drugimi srečanji: potem ko se je v naši državi mudil poljski voditelj Edward Gierek, je na obisk v DR Nemčijo odpotoval predsednik ZIS Džemal Bije-dić; romunski voditelj Nicolau Ceaușescu je dopotoval na obisk v Rim; v Parizu pa sta s sestala britanski premier Edward Heath in francoski predsednik Georges Pompidou. Vrh tega so v Helsinkih potekale temeljite priprave na bližajoči se zgodovinski dogodek, o katerem je tekla beseda tudi na vseh omenjenih srečanjih — na konferenco v varnosti in sodelovanju v Evropi. In obisk zahodnonemškega zunanjega ministra Walterja Scheela v Kairu je to evropsko podobo samo še zaokrožil, saj je pokazal, kako zelo je Evropa zainteresirana — in vznemirjena — za dogajanje na njenih vzhodnih sredozemskih obalah, na Blaznem vzhodu, koder bi izbruh kakšne resnejše krize lahko nevarno ogrozil njeno lastno varnost...

V ospredju je bilo seveda srečanje med Brežnjevom in Brandtom v Bonnu, ki se je po maratonskih pogovorih — zvečine na štiri oči — končalo s pomembnim skupnim sporočilom, ki odpira možnosti za nadaljnje medsebojno

ga je kancler te svoj čas najbolj agresivne evropske države dobil tudi Nobelovo nagrado za mir.

Sovjeti vidijo v Zahodni Nemčiji močnega gospodarskega partnerja, ki bi jim lahko pomagal pri njihovem lastnem nadaljnjem razvoju; hkrati pa vidijo v zdajšnji pozitivni usmeritvi zahodnonemške politike tudi možnost za novo, pravnejšo in varnejšo podobo evropske celine, katere del so.

V tem pogledu je zanimivo pariško srečanje med Heathom in Pompidoujem, ki je potekalo nekako v senci bonnskega srečanja. Na grobo bi lahko rekli, da sta se sestala dva, ki sta izpadla iz velike igre: Britanija, ki je nekdaj s svojim orjaškim imperijem obvladovala svetovne oceane in bila nekakšen varuh Evrope, ter Francija, ki si je od nekdaj prizadevala igrati vodilno vlogo v Evropi, v preteklem stoletju z Napoleonovimi osvajaškimi vojnami, po zadnji vojni pa z De Gaullovo idejo o novi, združeni Evropi s Francijo na čelu.

Toda razvoj svetovne zgodovine je te stare želje prerasel. Pokazal je pravzaprav na pravo podobo moči teh dveh držav, ki sta svojčas gradili kolonialne imperije z izkoriščanjem svojih številnih kolonij, ki pa sta potem, ko sta svoje imperije izgubili in bili prepuščeni sami sebi, začeli kazati vse večjo nemoč nasproti drugim razvitim državam. Resda sta še vedno velesili — ne toliko zaradi svoje gospodarske moči, ampak bolj zaradi atomskega potenciala, ki ga imata, in zaradi umetno ohranjanega ugleda v svetu; vendar pa so se pravi centri svetovne moči odselili drugam in novejši dogovarjanje med velikimi ju vse bolj zanemarlja. Ni izključeno, da je pariško srečanje med Pompidoujem in Heathom načelo tudi to vprašanje, saj je velik pomen, ki ga je svet dajal bonnskemu srečanju med Brandtom in Brežnjevom, kar bode v oči.

Nove evropske koalicije? Francija in Britanija proti Nemčiji, Nemčija in SZ proti ZDA? Ne, to bi bilo preveč enostavno reči, stvari se vendarle ne razvijajo v tej smeri. Zahodna Evropa je kljub vsemu dokaj enoten gospodarski — če že ni enoten politični prostor. Skuša se tudi uveljaviti kot enoten center politične moči, ob SZ in ZDA. Skuša odpreti nove tokove sodelovanja z Vzhodno Evropo ter tako utrditi evropsko celino kot celoto.

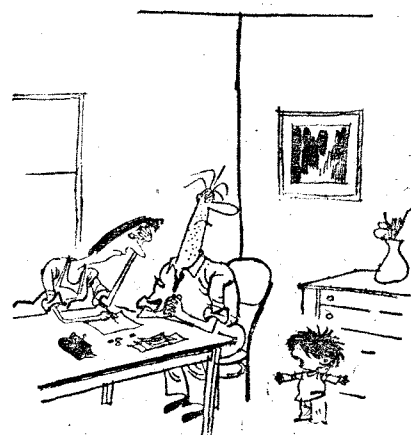
V ta okvir sodi prihod Nicolaua Ceaușesca, romunskega voditelja, v italijansko glavno mesto. Osnovna tema njegovih razgovorov z gostiteljem, italijanskim predsednikom Giovannijem Leonejem, je bližnja konferenca o evropski varnosti in sodelovanju, ki jo zdaj ravno pripravljajo v finskem glavnem mestu Helsinkih.

V priprave na to konferenco je naša država vložila veliko naporov. Ves čas je v Helsinkih sodelovala s konstruktivnimi predlogi, ki so naleteli na odobravanje tako vzhodnih kot zahodnih evropskih držav. To posredovalno vlogo je lahko imela Jugoslavija zaradi svojega izjemnega položaja v Evropi: je edina evropska neuvrščena država, z ustvarjenimi trdnimi političnimi in gospodarskimi vezmi s kakimi sto enako mislečimi, neuvrščenimi državami (ravno se je vrnil z obiska v Čilu in Peruju naš zunanji minister Miloš Minić, ki je sodelovanje z Latinsko Ameriko še okrepil). Poleg tega ima naša država navznoter edinstven družbeni sistem, socialistično samoupravljanje, ki ga čedalje bolj priznavajo in cenijo v Zahodni in Vzhodni Evropi (med obiskom predsednika ZIS v DR Nemčiji so Vzhodni Nemci priznali vsaki državi pravico do lastne, samostojne poti v socializem; to priznanje je vsebovalo tudi poročilo o obisku poljskega voditelja Gierka v naši državi).

Tudi mi smo z vsem srcem za Evropo pomirjanja, popuščanja in varnosti. Tudi mi smo za vsestransko sodelovanje in izmenjevanje izkušenj. Toda pri tem ves čas dodajamo: Evropa enakopravnih, neodvisnih in suverenih držav — da, Evropa ustvarjajočih se novih centrov moči, z novimi ozemeljskimi ali političnimi apetiti — odločno ne! To je ideja, za katero želimo, da bi prevladala v ustvarjanju nove evropske podobe, s katere bi izbrisali ves prah mračne — in nikoli pozabljene — preteklosti.

KOMENTATOR

VSAK TEDEN ENA...

»Tarnati bi moral jaz, ne pa vidva. Kar pomislita, kakšne bodo cene takrat, ko bom v vajinih letih.«

gospodarsko in politično sodelovanje, hkrati pa utrjuje položaj Zahodnega Berlina, takšnega, kot ga je opredelil četverni sporazum (s čimer je odstranjena nevarnost kakšne prihodnje ponovne zaostritve ob tem dolgoletnem evropskem »kamnu spotike«). Nedvomno vzbujajo največ pozornosti obsežni gospodarski dogovori, nič manjši pa ni pomen bonnskega srečanja za nadaljnjo politično usodo ne le Evrope, ampak tudi ostalega sveta.

Iz Moskve se namreč odpira v svet sicer že dalj časa poznan, vendar pa zdaj posodobljen pogled na pravo razporeditev svetovne moči: pri tem zavzemajo glavno mesto ZDA, Japonska, Kitajska in pa Zahodna Nemčija — ključna dežela v Zahodni Evropi. Sicer je že preteklost nekajkrat pokazala, da je težišče Evrope v Nemčiji, agresivni in napadalni — in svet si je ves čas prizadeval, da bi to spremenil. Zlasti še po drugi svetovni vojni, ko je Nemčijo razdelili, da bi oslabil njeno moč — a oba njena dela sta znova zrasla v gospodarski velesili, ki sta zdaj že v samem evropskem vrhu. To stvarnost je treba upoštevati, pri tem pa seveda storiti vse, da nova gospodarska moč ne bo porodila nove agresivnosti, uperjene navzven. Socialnodemokratska vlada Willyja Brandta zadnja leta to možnost odstranja, saj je odprla proces evropskega pomirjanja, popuščanja napetosti in dogovarjanja med Vzhodom in Zahodom na vseh področjih — in tako se je zgodilo.

S IV. skupščine ZZZB NOV Slovenije: delovno predsedstvo (foto: Zrnec)

Pestra in zanimiva razprava

(Nadaljevanje s 1. strani)

se tudi nerešenih zadev prekomorcev in nekaterih drugih udeležencev NOB. Po tem ko so ponovno razpravljali o revolucionarnih tradicijah, so se zadržali tudi ob skrbi za spomenike iz NOB.

O vseh teh zadevah so razpravljali Jože Košir, Stane Vrhovec, Franc Rant, Marko Prezelj, Stane Keber, Vladimir Senk, Ljubo Tiplič, Albert Klun, Janez Strgovšek, Pavle Zaucer in Marica Zorko, nadaljnji trije — Franc Avbelj, Moco Kampos in Anton Peternel — pa so svoje napisane govore oddali, da se vključijo v zapisnik.

Sprejem statuta ZZZB NOV Slovenije

Po končani razpravi je skupščina obravnavala še predloženi statut ZZZB NOV Slovenije. Znano je, da je bil osnutek tega statuta dovolj dolgo v javni razpravi. Plod tega so bili številni spremembe, valni in dopolnilni predlogi. Komisija, ki je statut pripravila, je osnutek dopolnila s predlogi iz javne razprave in ga predložila skupščini, ki ga je po vseh teh pojasnitvah tudi sprejela.

Novi republiški odbor ZZZB NOV Slovenije

Na dnevnem redu skupščine je bila nato točka: verifikacija in volitve. Ker so že občinske skupščine izvolile člane novega republiškega in nadzornega odbora, je skupščina samo potrdila njihovo izvolitev.

V republiški odbor so bili izvoljeni tudi člani: Adolf Arigler, Franc Avbelj, Jože Boldan, Alojz Breznikar, Ivan Bubič, Alojz Bukovac, Jože Butara, Leopold Caharija, Rudi Cilensek, Stane Čerčič, Ivan Čuk, Anton Dežman, Rado Dolgan, Marjana Drakslar, Anton Dvojmoč, Franja Fefer, Anton Ferjančič, Danila Gril, Peter Hlastec, Janez Hribar, Anton Janežič, Ivan Jenko, Slavko Jenko, Franc Jerina, Mirko Jerman, Olga Jurajevič, Stane Keber, Marija Kenda, Jože Klanjšek, Slavko Konavec, Franc Konobelj, Janez Koselj, Milan Kostelc, Feliks Košič, Franc Košir, Vlado Košir, Franc Krese, Jože Kerže, Franc Lavrič, Danijel Lepin, Filip Lesnjak, Ivan Ludvig, Ivan Majcen, Rudi Malešič, Franc Martinuč, Franc Mekinda, Franci Mrcina, Stane Nosan, Dr. Rudolf Obračunč, Bogdan Osolnik, Janko Oven, Franc Pajntar, Maksim Peklar, Anton Peternel, Alfred Pirher, Mirko Podbevšek, Franc Rant, Rudi Rapel, Mirko Remec, Franc Rojšek, Alojz Roželj, Janko Rudolf, Ivo Skerlovnik, Franc Skok, Karlo Spačal, Viktor Stopar, Tone Stritih, Vladimir Senk, Lidija Šentjurs, Miroslav Skapin, Jakob Stefančič, Karel Sterban, Franc Taurer, Ferdo Tolar, Ivan Utroša, Franc Vidic, Srečko Vilhar, Robert Vozelj, Stanislav Vrhovec, Franc Vrhovšek, ing. Pavle Zaucer, Karel Zmavc.

V nadzorni odbor ZZZB NOV Slovenije so bili na občinskih skupščinah izvoljeni tudi člani: Virginija Besednjak, Stane Drugovčič, Franc Konjar, Anton Kotnik, Franc Lamberger, Slavko Medved, Jože Muc, Janez Potočar, Rado Pušenjak, Jože Telič, Tone Ukmar.

Ker pa v odboru niso zajete vse strukture članstva in je bilo vanj izvoljenih premalo tovariš, prav tako so v njem premalo zastopani zdravstveno področje, kulturni delavci, vidnejši politiki, predstavniki internirancev in španskih borcev, je predsednik kandidacijske komisije Janez Vipotnik predlagal, naj skupščina v smislu sprejetega predloga izvo-

li v odbor še 19 dodatnih članov. Ob upoštevanju tega predloga so bili nato izvoljeni v republiški odbor ZZZB NOV še tudi člani: Viktor Avbelj, Anton Avsec, Branko Barič, Stane Bobnar, prof. Ciril Cvetko, Rudolf Hribernik, Albert Jakopič, Olga Kastelic, Zdenka Kidrič, dr. Pavla Lah, dr. Metod Mikuz, Vladimir Pavšič, Franc Poglajen, Stane Semič — Daki, Franc Tavčar, Plinio Tomazini, Mirko Tušek, Sergej Vošnjak in Ferdinand Vode.

Zatem je skupščina izvolila še člane zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije in delegate za 7. kongres. Izvolila pa je tudi funkcionarje republiškega odbora: za predsednika je bil ponovno izvoljen Janko Rudolf, za podpredsednike pa Bogdan Osolnik (ponovno izvoljen), Adolf Arigler in Franci Mrcina. Za sekretarja je skupščina ponovno izvolila Franca Vrhovška.

Za člane zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije so na skupščini bili izvoljeni tudi: dr. Aleš Bebler, dr. Franja Bidovec, Ivan Franko, Vida Kulovec, Franc Leskošek, Bogdan Osolnik, Rado Pehaček, Boris Plahuta, Stane Potočar, Marko Prezelj, Ivan Puntar, Janko Rudolf, Peter Sprajc, Alojz Vindiš, in Mima Zupančič.

V nadzorni odbor ZZZB NOV Jugoslavije pa je skupščina izvolila Toneta Marinčiča.

Po končanih volitvah je skupščina sprejela tudi predlagane sklepe in hkrati pooblastila komisijo, da jih pred objavo prilagodi spremembam, ki so jih na skupščini predlagali posamezni delegati.

Preden je skupščina končala svoje delo je z navdušenim odobravanjem soglasno sprejela pismo predsedniku Titu, ki ga objavljamo na drugem mestu.

V. M.

NIKOLI VEČ AUSCHWITZA

Mednarodni taboriščni komite Auschwitz je ob obletnici osvoboditve taborišča poslal svojim članom pismo, v katerem naglašajo, da se tega dne spominjamo že osemindvajsetič. To se dogaja v času, ko je vse manj tistih, ki se spominjajo trenutka, ko so se po letih najhujšega suženjstva in strahotnih ponižanj lahko zopet veselili sonca, se igrali s svojimi otroki, se sprehajali po poljih, na katerih ni bilo več esesovcev in njihovih psov — zunaj bodoče žice — smrtno nevarne zaradi električnega toka.

»Nikoli več Auschwitz« je med drugim rečeno v pismu, ki se končuje s pozivom: »Zato je treba v imenu skupne preteklosti zavreči vse tisto, kar bi lahko razdvojilo nekdanje taboriščnike.

REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 62

VODORAVNO: Stoik, strok, Targu, Arosa, oboa, mazač, program uni, a, direktorski, lina, napast, ete, Tajo, KA, cezar, rman, varan, Tula, KT, iva, esen, arestant, raca, Bernini, Ivo, TAK, led, Ni, Po, Tine, restavracijski stol, etik, kovinski, stol, Onon, elaborati, PL, eta, Keaton, irh, na.

Knjižne nagrade prejmejo: »Sveti Urh« Zalar Janez, Golnik 34, p. 64204 Golnik; »Prvi bataljon« Zrnec Franjo, Novo Polje V/10, p. 61260 Ljubljana-Polje in knjigo »Varšavski uporniki« Bučar Mojca, Copova 7, p. 63000 Celje.

Nagrajencem bo založba »Borec« iz Ljubljane poslala nagrade po pošti. Uprava lista

Pismo tovarišu Titu

Dragi naš tovariš Tito!

Udeleženci IV. redne skupščine ZZZB NOV Slovenije ti v svojem imenu in v imenu več kot 123 tisoč članov naše organizacije, ki jih danes zastopamo, pošiljamo priskrben pozdrav. Na današnji skupščini smo ocenili, kako uspešno smo opravili naloge, ki so bile v minulih štirih letih za našo organizacijo v ospredju, prav tako pa smo tudi ugotovili, kaj bi bili lahko opravili bolje, hitreje in učinkoviteje. Vendar moramo reči, da smo z oceno opravljenega dela zadovoljni, predvsem zato, ker nam je dala prav 21. seja izvršnega biroja predsedstva ZKJ nov polet v našem delovanju, saj nam je potrdila, da smo bili upravičeno lahko zaskrbljeni zaradi mnogih nepravilnosti v našem družbenem dogajanju, na katere smo prav borci glasno in neprestano opozarjali.

Za to stališče 21. in 22. seje predsedstva Zveze komunistov Jugoslavije in tistih, ki jih je vsebovalo Tvoje lansko pismo, se nismo zavzeli samo z navdušenimi besedami, temveč smo se z vso vnemo in resnostjo pa tudi z novim revolucionarnim optimizmom pridružili sedanji akciji Zveze komunistov, v čemer vidimo nadaljevanje svojega boja.

Zlasti pa smo na današnji skupščini z zadovoljstvom ugotovili, da smo v tem zadnjem obdobju nadse uspešno opravili zastavljene naloge na področju razvijanja naših revolucionarnih tradicij. Dosegli smo predvsem, da je naša mladina s svojo organizacijo sprejela razvijanje in ohranjanje tradicij NOB in revolucije za svojo trajno nalogo. Mladinske organizacije so v sodelovanju z našo organizacijo obogatile vsebino svojega dela, pa tudi naše organizacije so ob sodelovanju z mladino še bolj občutile svojo pomembno družbeno vlogo.

To sodelovanje z mladino je prišlo do pravega izraza tudi pri izvajanju nalog splošnega ljudskega odpora, za kar se Zveza združenj borcev čuti še posebej odgovorno, še zlasti glede prenašanja svojih vojaških in obrambnih izkušenj ter razvijanja moralno političnih vrednot.

V tem času smo razmeroma uspešno rešili tudi mnoga vprašanja na socialno-zdravstvenem in stanovanjskem področju, kar vse nam je omogočilo k boljšemu urejanju teh vprašanj naklonjena zvezna in republiška zakonodaja. Čeprav ostajajo tudi še za naprej nekatera vprašanja odprta in pereča — nanje je opozorila tudi današnja skupščina — in jih bo nujno treba resno preučiti in urediti, pa vendar lahko rečemo, da je življenjski standard borcev in invalidov danes boljši in zadovoljivo urejen. Se preostale probleme na tem področju pa bomo reševali v skladu s samoupravnim dogovarjanjem in na način, ki ustreza našim sedanjim možnostim.

Na današnji skupščini smo ob koncu sprejeli tudi načrt za nadaljnje delo, ki nas obvezuje, da se ga bomo lotili z enako resnostjo in zagnanostjo, polni revolucionarnega duha in poleta, pri čemer nam bodo v veliko pomoč naše dosedanje revolucionarne izkušnje, naša zavest, da smo pri delu za skupne socialistične cilje še vedno nepogrešljiv element naše družbe ter da smo zavestno jedro tistih naprednih sil, ki so se pod Tvojim vodstvom in vodstvom Zveze komunistov vseskozi zavzemale za dosledno nadaljevanje naše revolucionarne poti. Zato pa Ti ob tej priložnosti, dragi naš tovariš Tito, izražamo željo vseh nas in vseh članov ZZZB NOV Slovenije, da bi še naprej ostal na čelu Zveze komunistov Jugoslavije.

DELEGATI IV. SKUPŠČINE ZZZB NOV SLOVENIJE

Hvala vsem

KI SO SODELOVALI PRI PRENOSU POSMRTHNIH OSTANKOV TREH ITALIJANSKIH PARTIZANOV

»Teško je najti prave besede, s katerimi naj bi izrazili dolžno priznanje in zahvalo občanom in združenjem borcev iz Gaberij in Nove Gorice, Novega mesta in Idrije ter občinskimi odborom ZZZB Novo mesto, Nova Gorica in Idrija. Vsestransko so se trudili, da so bili po 28 letih posmrtni ostanki treh italijanskih partizanov preneseni na zadnji počitek v svoj rojstni kraj. Še posebej se moramo zahvaliti republiškem odboru ZZZB NOV Slovenije, združenju borcev, občanom in osnovni šoli Gaberje, občanom in občinskimi odborom ZZZB NOV Nova Gorica, častni četi in vojaški godbi. Na novogoriškem mejnem prehodu v Rožni dolini so namreč še zadnjič počastili posmrtno ostanke treh italijanskih partizanov, padlih v NOV, ter se v imenu narodov Jugoslavije in Slovenije ter vseh preživelih borcev Slovenije poslovili od njih.«

Tako se je zahvalil predstavnik občinske organizacije ANPI (združenje partizanov Italije) občine Starazano pri Triziju v Italiji. Prek novomeške delegacije ZB pošiljajo te besede vsem, ki so kakorkoli sodelovali, pomagali ali s svojo navzočnostjo počastili

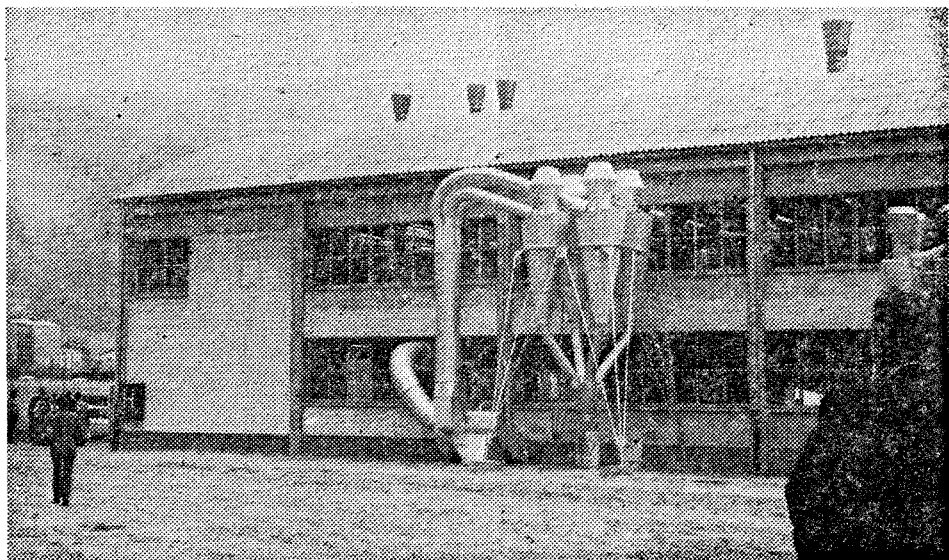
in zadnjič pozdravili tiste, ki so žrtvovali svoja mlada življenja v borbi proti fašizmu, za svobodo narodov Jugoslavije in Italije ter za bratsko sožitje med narodi.

V imenu novomeške delegacije ZB SLAVKO BAVČAR.

BORCI ČESTITAJO TITU

Predsednik zveznega odbora ZZZB NOV Jugoslavije Marjan Cvetković je poslal predsedniku Titu ob rojstnem dnevu čestitko, v kateri poudarja, da se bo zveza združenj borcev skupaj z drugimi organiziranimi političnimi silami naše družbe odločno zavzemala za izpolnitev nalog, ki sledijo iz Titovih govorov, zlasti pa iz pisma in iz njegovega govora na splošnem zboru federacije. Borci bodo aktivno sodelovali v pripravah na 10. kongres ZKJ, v delu za novo ustavo SFR Jugoslavije, v boju za odločilno nalogo delavskega razreda na vseh področjih družbenega in gospodarskega življenja.

naši delovni uspehi

Pred 32. obletnico ustanovitve OF so v tovarni lesne in pohištvene industrije v Spodnji Idriji slovesno odprli novo proizvodno halo — lakirnico na površini 2000 kvadratnih metrov. To je zopet velik uspeh 345-članskega kolektiva te tovarne, ki je zrastle iz majhne obrtne delavnice. (Tekst in foto: Janez Jeram)

Kako so gradili most na Neretvi

Med slavno bitko na Neretvi — pred dobrimi 30 leti — so enote NOV na ukaz vrhovnega komandanta tovariša Tita iz taktičnih razlogov porušile most čez to reko. Potem je bilo treba na tem mestu zgraditi nov prehod. Kako so ga gradili, pripoveduje VLADIMIR SMIRNOV, med vojno načelnik inženirijsko-tehničnega oddelka vrhovnega štaba NOV in POJ, v svoji knjigi »Inženirijske zgodbe«. — Op. ur.

Iz Rame smo se odpravili zgodaj popoldne. Vsa pot je bila podobna enemu samemu nepretrganemu taborišču. Ranjenci, bolniki, bodisi peš bodisi na konjih, razvrščeni v bolniške skupine, so se premikali počasi, a venomer. Med njimi so se prebijali bataljoni nekaterih divizij s pratežem, vračajoč se z Makljenja. Bili so prepadenih, nagubanih, potemnelih obrazov; vsi so bili enaki in le po tem, kako so se gibali, si mogel uganiti, kdo je zdrav borec in kdo bolnik. Bolniki so prestopali počasnije z nezanesljivimi koraki, omahovaje, čeprav so tudi mnogi imeli puške v rokah. Naša (inženirska) četa je bila na gosto strnjena okrog naših konj in se je najhitreje premikala. Tu in tam je bila cesta po nekaj sto metrov skorajda prazna in vsi bolniki so ležali ob nji ter počivali. Potem pa se je začela spet gneča. Okrog nekaterih hiš je bilo mnogo sestradanih suhih konj in tam so na prostem kurili ter nekaj kuhali v naših tako dobro znanih sajastih partizanskih kotlih. Čeprav je bilo mnogo ljudi, je bilo le redkokdaj slišati kakšno besedo. Nem, toda nezadržan plaz ljudi se je valil vztrajno proti Jablanici. In to je bilo pretresljivo.

Pogovarjal sem se z Duškom, Omladincem in s Spojom (Duško Novaković, komandir, Milutin Despotović-Omladinac, komisar, in Vjekoslav Spolja, namestnik četnega komisarja). V naš pogovor so posegli tudi nekateri inženirci iz naše bližine v koloni. Vsi so predlagali, da bi bilo treba predvsem zagotoviti kakšno gradivo, najti kakšen les in naj bi ga bilo kot največ. Kaj pa bomo gradili, bomo že videli. Vsi smo menili, da so brzojavni drogovi edini zanesljiv vir gradiva. V poštveh bi morda prišel še kakšen močnejši škarnik iz ostrešja kakšne hiše v Jablanici. Morda pa bomo kaj našli tudi na železniški postaji...

Prvo gradivo — brzojavni drogovi

V Jablanici je četa kar planila na brzojavne drogeve na glavni cesti in še zunaj kraja. To je bil zanj že začetek izpolnjevanja naloge. Delali so složno, hitro in odločno. Trdo brzojavno žico je bilo težko zvijati — zvijala se je trdovratno v spirale in je pri delu ovirala moze. Naše topništvo je vznemirilo četnike, da so začeli točiti z mitraljeskim ognjem po Jablanici. Inženirci so se na mah stisnili k tlom ali si poiskali zaklon, nakar pa so se spet z sekirami v rokah planili na drogeve in jih podirali.

Rad bi si bil bolje ogledal podrti most. Čeprav ni nihče ukazal, naj bi na tem kraju postavili nov most, se kar nisem mogel ločiti od tistega kraja...

K podrtemu mostu so hitri korakov prihajale skupine borcev in izginjale v črnem prepadu soteske. Pri prvih hišah v Jablanici sem naletel na večjo enoto. V trumi borcev sem zagledal Krcuna. Nekaj jim je pojasnjeval in kazal z roko proti mostu. Iz bližine sem prepoznal obraze znanih borcev 2. proletarske.

To je torej mostišče in zdaj gre za to, da bi ga razširili. Tako smo bili na vrsti mi. Treba je bilo nekaj storiti. In kar hitro!

Do samega sveta je imela četa polne roke dela, da je navlekla bliže k mostu brzojavne drogeve in drugo gradivo, ki se je zdelo primerno za postavitev mostu.

Ko sem prispel do vode ob podrtem mostu z Duškom, Omladincem, s Spojom, Stankom Štetićem in z Radojico Vukovićem (namestnikom komandirja čete), se je že popolnoma zdanilo. Dokončno se je bilo treba odločiti; kaj in kako bomo delali...

Daljši del, okrog sedemdeset metrov mostu, je padel tako, da se je iz vode proti stebri na drugi breg raztegnila velikanska strma ploskev. Železniški tir, ki se je pa držal tega dela mostu je bil z železniškimi pragi na tračnicah podoben velikim lestvam. Krajši del pretrganega mostu kakšnih osem do deset metrov dolg, se je med padcem odbil in padel na konec daljšega dela, tako da je bila tam konstrukcija videti nadstropna. V vrzel, ki je bila pet do šest metrov velika med našim bregom in podrtim mostom, so Dalmatinci pahnil z velike višine vagon, da je tako kup razbitega ter zvitega ogrodka povezoval brez z mostom.

Vse to železje, s prepletačo se jekleno konstrukcijo, se je treslo ob pritisku deroče vode.

Tako torej ni bilo niti misliti, da bi bilo

mogoče čez ta vratolomni prehod spraviti ranjence in težje orožje. Na bregu bi morali pustiti tudi vse konje.

Nemo smo gledali. Ze na prvi pogled je bilo očitno, da bi ne bilo mogoče zabijati kakršnih koli pilotov v strugo ali postavljati kakšnih koz kot opore za most. Saj je dno struge Neretve skalnato in v to živo skalo ni mogoče zabiti prav nič niti s strojem, kaj šele z golimi rokami. Domisliti se je torej bilo treba česa drugega.

Po brvi čez reko

Strmel sem v razdeljeno konstrukcijo. Dejansko je premostila Neretvo. Čez ta »most« so ljudje plezali, lezli, čeprav z veliko težavo. Treba pa je bilo omogočiti gladko, neovirano hojo in zboljšati prehod tako, da bi mogli čez tudi konji ter da bi po več mož moglo na nosilih prenesti ranjence. To se pravi, da bi bilo treba narediti most v takšnem tehničnem smislu kot samostojno konstrukcijo, kakršne nisem mogel narediti, kakor so vsi mislili in kot sem tudi sam mislil dotlej.

Vročično sem se spoprijel s to novo zamisljo in že sem imel občutek, da je uresničljiva, čeprav rešitve še nisem videl.

Brv, lesena konstrukcija nad podrti konstrukcijo? Ne, ni mogoče! Razpetina je bila prevelika med posameznimi jeklenimi elementi, ker je bilo naše gradivo, drogovi, prekratko. Razen tega pa so številni železni drogovi prepleteni štrleli na začetku, na našem bregu kot pregrada, mi pa jih nismo mogli razmakniti ali prežagati. Na drugem bregu pa sploh ni bilo mogoče stopiti na suho...

Morda pa bi se bilo mogoče ogniti podrti konstrukciji ob strani? Da bi naredili nekakšno ploščad ali dolg balkon ob nji? Brzojavne drogeve bi bilo mogoče zataktniti z enim koncem med železje, tako da bi na drugo stran štrleli kot konzole nad vodo, na nje pa položiti mostnice... Da, to pa je mogoče! V ta namen je naše gradivo ustrezalo. Prešnilo me je spoznanje, da je Tito zahteval omogočiti prehod, ne pa most! Zavedal sem se, da pač ni mislil na prav takšno rešitev, toda na podobnost med zamisljo in zahtevo me je izredno spodbudila.

Pojasnjeval sem tovarišem, za kaj sem se odločil. Niso razumeli in so nezaupljivo odkimavali. Vendar je Omladinac odšel, da je sporočil ukaz, naj spravijo drogeve v strugo. Medtem sem nadalje pojasnjeval svojo zamisel, toda naletel sem še na hujši odpor. Končno, ko sem se prepračil, da ne morejo verjeti v uresničenje zamisli — zgraditev dovolj močne brvi na konzolah, sem jih prenehel nadalje prepričevati ter sem odločno zahteval, naj se lotijo naloge.

Prva bruna smo zataktnili skupno in jih privezali z brzojavno žico. Tovariši so bili presenečeni nad očitnim uspehom.

Z vneto so se vrgli na nadaljnje delo. Nemudoma so začeli polagati mostnice in prestopati po tlaku. Začelo je kar deževati novih predlogov, kako bi naj pritrdili grede. Z visokega stebra na našem bregu nam je kričal Omladinac, da so na postaji našli nove, debele plohe. Vprašal nas je, če jih potrebujemo. »Kako bi jih nel! Kar brž sem z njimi!« smo vzkliknili navdušeno vsi hkrati.

Prvih deset metrov mostu je bilo razmerna lahko zataktni ter pritrditi konzole med podrti most, tako da je bila brv hkrati hitro gotova s položnimi mostnicami vred.

Hrabrost 35 mladih ljudi

Potem je šlo čedalje težje. Grede — konzole — smo morali vezati le na spodnjo parabolično ukrivljeno, strmo ležečo konstrukcijo. Tedaj pa to ni bilo več le graditev, marveč kar prava bitka in odločilni, usodni del celotne naloge. Vjekoslav Spolja, bivši zidar in miner v predorih, Milan Pačić kovač, in Radojica Vuković, spreten in krepak črnogorski kmet, niso popustili do konca na čelu skupine pri pritrdjevanju konzol. Z največjim naporom so delali nepretrgano dolge ure. Večkrat so v pravem pomenu besede viseli nad vodo z glavo navzdol, medtem ko je bril mrzel veter. Nenehno so se posvetovali z menoj in se dogovarjali med seboj skoraj pri sleherni konzoli o kakšnem drugem, primernem načinu pritrditve. Tako so pritrdili kar 32 brzojavnih stebrov kot konzol...

Nikola in Jovo Radaković, Stanko Štetić, Nikola Rastovac in Ilija Zobenica pa so za

čelno trojico dokončavali pritrdjevanje in dodajali gradivo.

Na hladni strmo težeči, spolzki kovinski konstrukciji podrtga mostu je bilo treba predvsem loviti ravnotežje. Najmanjša napaka je bila dovolj, da bi človek padel v globoko deročo, ledeno mrzlo reko, od koder bi ne bilo rešitve. Tako je delavec imel za delo in dodajanje gradiva le po eno prosto roko, ker se je z drugo moral držati, da ni padel. Vendar pa ni padla v vodo niti ena sama deska, ne nobena greda, pa tudi ne nobeno orodje. Občudovanje je budilo, kako zbrano, pazljivo in vztrajno so delali ti ljudje v skorajda nemogočem položaju. Dve noči po vrsti poprej niso spali in napravili so pohod od Rame do Jablanice — ne da bi jedli in počivali. Vendar jih vse to ni moglo zlomiti. Skoraj vsi so se hudo ranili po rokah s trdo, debelo brzojavno žico, ki jo je bilo treba močno pritegovati in zvijati, da so konzole trdno tlačale med podrtim mostom. Povrh tega pa so imeli edino orodje le nekaj sekir in kladiv ter dvojne klešč.

Nihče drug razen mene ni videl tega dela pripadnikov inženirske čete vrhovnega štaba; ves čas sem bil z njimi ter vodil delo v strugi Neretve, da smo naredili brv. Nihče drug se ni mogel bolje prepričati kot jaz, da je bil to najbolj prepričljiv zgled prave hrabrosti — posameznikov kot množice, zavednosti in vdanosti, vojaške in partijske discipline. Teh petintrideset fantov, borcev in voditeljev naše prve večje inženirske enote, je viselo na robu med življe-

njem in smrtjo kot vsi naši borci v tej bitki, ki je terjala največjo požrtvovalnost. To ni bila delovna enota, kakor to ni bila tudi delovna naloga, marveč je bil inženirski boj na položaju v pravem pomenu besede.

Neretva — spet premoščena

Malo po polnoči sta nas obiskala Peko in Plavi. Mostnice so bile položene že do zadnje konzole in inženirci so potiskali po brvi tračnice, da bi premostili zadnjih osem metrov struge. Povedal sem jima, da bo vse končano čez nekaj ur in pri tem me je nepopisna radost stiskala v grlu.

Inženirci so bili očitno na koncu moči. Nekateri so celo omahovali. Medtem ko so pribijali zadnje mostnice, so nekateri za trenutek zaspali, brž ko so med delom poklekli.

Most je bil okrog dva in pol metra širok in šestindeset metrov dolg. Zunanje konce konzol smo za večjo varnost povezali z brzojavno žico za gornje dele konstrukcije podrtga mostu. Stanko Štetić, mizar, je bil presenetljivo najmanj utrujen in se kar ni mogel ločiti od mostu ter je od navdušenja naredil na njem še ograjo iz letev.

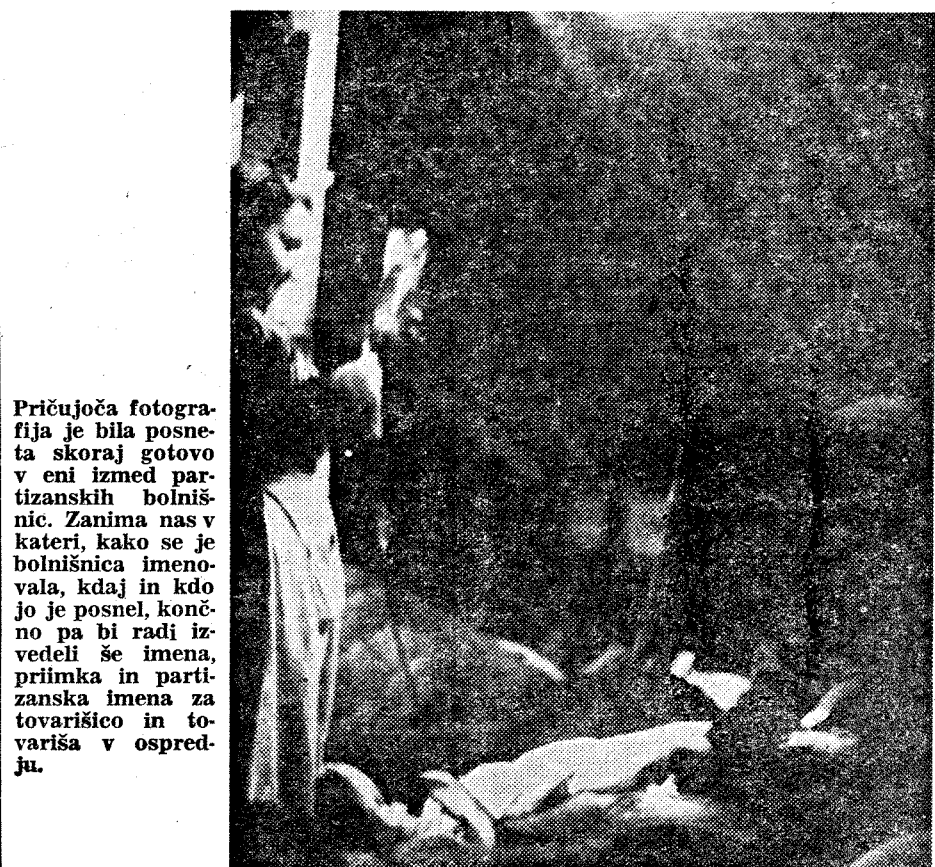
Okrog treh zjutraj, sedmega marca 1943 smo začeli graditi ta most, a okrog treh zjutraj naslednji dan, osmega marca, po devetnajstih urah strahovitih naporov petintridesetih mladih inženircev, so most prešli bataljoni v popolnem redu in po natančnem razporedu...

PRISPEVKI ZA DOM V KUMROVCU

Industrija montažnih objektov TRIMO Trebnje 10.000 din; DANA Mirna 10.000 din; Kmetijska zadruga Trebnje 5.000 din; Temeljna izobraževalna skupnost Trebnje 5.000 din; Lesna industrija SVEA-Zagorje 5.000 din; Skupščina občine Zagorje 10.000 din; Gradbeno industrijsko podjetje Beton Zagorje 10.000 din; Aktiv ZMS Tirna 100 din; OOS—Gostinstvo Zagorje 100 din; OOS Stanovanjsko podjetje Zagorje 50 din; OOS KOPO Zagorje 200 din; OOS Rudnik Zagorje 1.000 din; OOS uprava SO Zagorje — od članov 1.785 din; OOS Vrtec Zagorje — od članov 233,35 din; OOS šola Toneta Okrogarja — od članov 575,90 din; Letovišče grad Statenberg-Makule 400 din; COS Slovenija sadje Ljubljana 505 din; KO ZEB NOV Tomačevce 920 din; KO ZEB NOV Dušan Krajer Trnovo 300 din; Občinski odbor ZEB NOV Trebnje 810 din; Občinski odbor ZRVS Trebnje 180 din; Solski center Brežice 365 din; ZEB NOV Gaberje-Hudinja Celje 750 din; Kolektiv osnovne šole Ponikve 250 din; Javna skladišča Novo mesto 175 din; Mestni odbor ZRVS Postojna 1531 din; Občinski odbor ZEB NOV Gornja Radgona 1420 din; OOS uprava SO Lenart 1.170 din; Osnovna šola Rudolf Maister Sentilj 408,70 din; Osnovna šola Ivana Cankarja Maribor — kolektiv 250 din; Osnovna šola Hrvatini 300 din; ZEB NOV Lokavec 1314 din; VI. gimnazija Ljubljana—Moste 500 din; Vzgojno-pedagoški zavod Radeče 1.000 din; Medobčinski zavod za zdravstveno varstvo Novo mesto 583,30 din; Gorenjska oblačila Kranj 4.590 din; SDK Novo mesto 2.000 din; Društvo upokoencev Velenje 1.000 din; VVZ Kranj 500 din; Občinski odbor ZEB NOV Šmarje 2.000 din; OK SZDL Idrija 36.994,20 din; Tekstilni inštitut Maribor 500 din; Arto nabava Ljubljana 1.000 din; GP KONSTRUKTOR Maribor 10.000 din; Toplarna Ljubljana — ZP EGS 5.560 din; Zveza združenja soferjev in avtomobanikov SRS Ljubljana 500 din; Okrožno javno tožilstvo Maribor 1.000 din; Kristal Maribor 3.000 din; Osnovna šola Kamnica — Maribor 480 din; Podjetje za FTT Maribor 1.000 din; Kemična čistalnica Maribor 2.000 din; Samopostrežna restavracija Center Maribor 2.200 din; Kraj Rudi — Kovinopasarni Smarje 100 din; Potrošnik — Izbrza, Lenart (kolektiv) 1.760 din; Koritnik Jože, Radeče, 50 din; Osnovna šola dr. Franceta Zgeca, Dornova 49 din; Ivan Lah, Stična 400 din; ZMS osnovne šole Mengeš 250 din; ZEB NOV občine Brežice 544 din; Javna skladišča Ljubljana (kolektiv) 3.220 din; sindikat družbene dejavnosti skupščine občine Ljubljana—Bežigrad 646 din; OOS osnovne šole Vipava 675 din; OOS člani sindikata VVZ Pavla Rusta, Vrhpolje pri Vipavi 450 din; Opekarna Brežice (kolektiv) 445 din; Gomboc Franc, Ivančna Gorica 300 din; Borec in vaščani Malo in Vel. Mlačevo 1.010 din; Obrtniki — naselja Grosuplje 8.700 din;

ZEB Jesenice 400 din; Delavci KPD Ig 665 din; Komunalno podjetje Šiška — Ljubljana (kolektiv) 220 din; ZEB NOV Store pri Celju 1.730 din; OOS Kemija Impex, Ljubljana 510 din; ZMAGA, Ljubljana 1.120 din; ZEB NOV občine Piran 4.895 din; SDK Maribor 2.670 din; ZEB NOV občine Moste—Polje 1.000 din; Sindikat kmetijskih delavcev KZ Zagorje 100 din; SSP — Kreditna banka, zagrebška filiala 500 din; Krajevna skupnost Izola 300 din; Industrija usnja Vrhnika 50.000 din; Pokrajinski arhiv Maribor 400 din; Poklicna šola — Kranj 1.150 din; Industrija obutve Novo mesto 5.000 din; OOS Geodetske uprave Ljubljana—mesto 260 din; Belinka — Črnuče 1.450 din; OOS Zavoda za planiranje Ljubljana 430 din; ZEB NOV Dravljice 555 din; Krajevna skupnost Grosuplje 2.315 din; Kolektiv KZ Logatec 420 din; TOLO — Sentjur pri Celju (kolektiv) 2.260 din; Zdravstvena postaja Ormož 725 din; Osnovna šola Mavčice — Kranj 120,40 din; KO ZEB NOV KS — Lovrenc na Pohorju 7.048 din; »Klenos«, Lenart v Slovenskih Goricah 4.322 din; Gostinski solski center Izola 479 din; »Petrošnja«, Zagorje ob Savi 1.270 din; Osnovna šola V. Perka, Domžale 250 din; Javna razsvetljava — Ljubljana 4.000 din; Elektroinštitut Milana Vidmarja — Ljubljana 1.950 din; politična organizacija »Instalacija«, Ljubljana 1.818 din; Zavod BOREC — avt. hon. v TV-15 197,80 din; KZSZ Kranj 1500 din; Dolenjska banka in hranilnica, Novo mesto (kolektiv) 1 odst. od OD) 1.338,65 din; Stanovanjsko podjetje Koper 1.000 din; Ribiška družina Novo mesto 140 din; KO ZEB NOV Stara Ljubljana 1.000 din; Inštitut za metalne konstrukcije Ljubljana 2.900 din; »Smreka« — Maribor 5.000 din; Kreačja NINA — Veznenice, Bled 1.000 din; Osnovna šola Ivana Cankarja — Maribor 805 din; Občinsko sodišče Črnomelj 200 din; »Metalplast«, Ruše 500 din; tovarna perila in konfekcije PIK — Maribor 5.000 din; Industrija bombažnih izdelkov Kranj 20.000 din; OOS — Avtobusni promet — Maribor 1.000 din; Dravske elektrarne Maribor 20.000 din; Solski center Ravne na Koroškem 630 din; Agraria Koper 10.000 din; Valjčni mlin Stična 500 din; Občinski odbor ZEB NOV Ljutomer 1.190 din; Mestna organizacija ZEB NOV Brežice 4.925 din; Osnovna šola Limbuš 461 din; R. K. Gradišče v Slovenskih Goricah 50 din; G. D. Gradišče v Slovenskih Goricah 50 din; Gozdno gospodarstvo Kranj 425 din; ZEB NOV Pameče v Slov. Goricah 475,35 din; ZEB NOV Kočevje 1.260 din; Osnovna šola Franc Osojnik — Ptuj 154 din; ZEB NCV Selo 546 din; OOS »Univerzal« — Ivančna gorica (kolektiv) 720 din; Pionirji osnovne šole Solčava 450 din; Društvo upokoencev Novo mesto 500 din; Jugotekstil — Impex (kolektiv) 671,35 din; »Ellux«, Ljubljana 160 din; Gasilsko društvo Stojice 500 din; OOS — Turistična zveza Slovenije, Ljubljana 200 din; Zavod za socialno delo Ljubljana—Moste—Polje 183 din; OOS — VVZ Litostroj 140 din; Krajevno združenje ZRVS Kamnik 1.450 din; Skupščina občine Nova Gorica 20.000 din;

fotografija z vprašajem

Pričujoča fotografija je bila posneta skoraj gotovo v eni izmed partizanskih bolnišnic. Zanima nas v kateri, kako se je bolnišnica imenovala, kdaj in kdo jo je posnel, končno pa bi radi izvedeli še imena, priimka in partizanska imena za tovarišico in tovariša v ospredju.

Umrl je zdravnik – komunist

Dne 11. maja 1973 je umrl po kratki in hudi bolezni naš dragi tovariš, partizanski zdravnik dr. Franci Derganc, profesor medicinske fakultete v Ljubljani. Ta vest je močno prizadela ne le vse nas, ki smo z njim delali ter doživeli mnoge lepe in hude trenutke zdravniškega poklica, ampak tudi vse tiste, ki so ga v letih narodnoosvobodilne vojne kot ilegalci, aktivisti OF, partizanski ranjenci, invalidi in bolniki spoznali kot vestnega zdravnika, veččega kirurga in občutili vso njegovo plemenito osebnost. Ves se je razdal ranjencem in bolnikom, nesebično, požrtvovalno, poln dobrote in tovarštva. Tak je bil doktor Franci – tovariš, partizan, komunist. Večkrat je spravljaj v zadrego še tako vestnega zdravstvenega delavca, ki je storil vse za ranjence ali bolnika, a vendar ne toliko in tako, kot je storil in bi bil storil on, doktor Franci.

Rodil se je v Ljubljani 2. maja 1911. Medicino je študiral v Ljubljani, Zagrebu, Pragi in Beogradu, svoje znanje pa je izpopolnjeval tudi v Franciji. Bil je specialist kirurg, še pred vojno asistent na kirurški kliniki v Ljubljani, po vojni docent in profesor na ortopedski kliniki medicinske fakultete. Pionirsko delo na področju ortopedije in medicinske rehabilitacije je opravljal tudi v bolnišnici za kostno tuberkulozo v Valdoltri in Rovinju ter v bolnišnici za predšolsko invalidno mladino v Stari gori pri Gorici. Napisal je mnogo strokovnih in znanstvenih razprav. Bil je odličen pedagog študentom medicine, mladim zdravnikom in drugim zdravstvenim delavcem. Plodno je deloval v zdravniških organizacijah Sloveni-

je in Jugoslavije ter je bil član mednarodnih kirurških in ortopedskih organizacij.

Takoj po okupaciji naše dežele v II. svetovni vojni je vedel, kje je njegovo inesto. Od vsega začetka je sodeloval v OF. Zato je bil odpuščen iz službe, zaprt in obsojen na štiri leta zapora. Bil je v zaporih Italije v letih 1942 in 1943. Avgusta 1944 je stopil v NOV in je bil do osvoboditve šef kirurške ekipe IX. korpusa na Primorskem. Vzljubil je primorske kraje in ljudi ter jih je po vojni pogosto obiskoval. Svoje strokovno delo v kirurški ekipi in partizanskih bolnišnicah je objavil v razpravah, ki so dragocene za medicino v posebnih pogojih in v narodni obrambi. V svoji knjigi »Okrvavljena roža« nam je zapustil svojevrstno napisane spomine na dobo svojega študija, na svoje sodelovanje pri zdravljenju ilegalcev in partizanov v okupirani Ljubljani, na življenje in delo v partizanski saniteti in na osvoboditev Primorske. Svojo ljubezen do glasbe nam je lani odkril kot pianist na koncertu Slovenskega zdravniškega društva.

Kruta smrt je mnogo prezgodaj pretrgala nit njegovega življenja. Ljubil je življenje in tudi kadar je bil razočaran, je v njem le našel dosti lepega, vedrega in prišrnega. Če se mu je posrečilo le del njegovega znanja in plemenitega odnosa do človeka in bolnika, nekaj svojega prizadevanja za lepše in vedrejšje življenje ter popolnejše zdravstvo, prenesti na mlajše kolege in zdravstvene delavce, je storil veliko!

SEKCIJA ZA PARTIZANSKO ZDRAVSTVO SLOVENSKEGA ZDRAVNIŠKEGA DRUŠTVA

Posnetek iz NOB: dr. Derganc (na desni) daje navodila.

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

S tem patentom se je cesar tudi odpovedal svojim načrtom, da bi izigral uporne kmete proti deželnim stanovom za okrepitev svoje oblasti. Voditelji kmečkega gibanja pa so verjetno bolj ali manj tudi računali, da bo stalna napetost med fevdalno gospodo (deželami) in cesarjem za nadoblast zadrževala cesarja, da se ne bo odločno in odkrito pridružil plemstvu proti upornikom...

Kmečki upor leta 1515 je dosegel višek nekako sredi junija. To hkrati pomeni, da cesar in plemstvo nista dosegla pravega premirja, kljub vsem pogajanjem s kmeti in posredovanjem cesarjevih komisarjev. Cesar ni tudi nič odločilnega dosegel s svojimi pismi ali s »patentom«. Sicer pa zgodovinar sklepa na podlagi listin iz tiste dobe, da si je cesar predvsem prizadeval zagotoviti kar največ dohodkov z novim davkom za vojskovanje proti Benečanom; vse drugo, kar je medtem počenjal, ali s čimer je kazal še kakšne druge namene, je bilo predvsem zvijačna, diplomatska igra. Plemstvu, t. j. deželnim stanovom posameznih dežel, ni bila kdo ve kaj pri srcu cesarjeva »visoka politika«; očitno se niso ogrevali za vojno proti Benečanom in največ skrbli so imeli zaradi kmečkega upora.

Značilno je za razmere, ko se je kmečki upor širil ne le po slovenskih deželah, marveč je uporniški požar že ogrožal tudi druge avstrijske dežele, kaj je rečeno v odgovoru innsbrškega »regimenta« na poročilo cesarjevih komisarjev; ta listina je bila napisana sredi junija 1515. Predvsem opominjajo stanovne – plemstvo, prelato in meščane – naj se ne razburjajo zaradi davka, potrebnega za boj proti kmetom, češ da upor nikakor še ni zaduščen. Nasprotujejo

predlogu komisarjev, naj bi se razšla vojska, ki so jo zbrali deželni stanovni posameznih dežel; če bi to storili, bi dobili premoč uporniki, tako da bi bili v veliki nevarnosti zvesti, pokorni podložniki, ki se niso upirali, povrh tega, pa bi se komisarji težje pogajali s kmeti. Zato bi naj prelato in plemstvo (da, tudi prelato!) ostali pod orožjem. (Potemtakem je bila v tistih časih oborožena tudi duhovščina ali imela je svoje brambovce, kar ni nič posebnega, saj je tudi sam papež – do dandanašnjega dne – imel svoje vojaštvo (znana je vatikanska garda iz vrst Švicarjev še v novejšem času).

V listini innsbrškega regimenta je tudi rečeno, da so komisarji poročali o pogajanjih na Kranjskem, v Laboški dolini in Podjuni, ne pa tudi o tem, ali so kaj storili, da bi zatrli upor ob Zilji, Dravi in na zgornjem Koroškem, kjer se je upor širil že proti Lienzu. Nadalje so odsvetovali, da bi cesarjeva komisija prišla po želji kmetov na pogajanja na Kranjsko, češ da je upor še premočan. Z drugo besedo: zahtevam kmetov bi se ne mogli upirati! Svetovali so, naj bi freisinski škof, predsednik komisije, ki je imela nalogo zlepa, »diplomatsko« onemogočiti upor, ostal v Velikovcu. Kaže, da se je zdel ta kraj na Koroškem bolj varen pred uporniki in primernejši za cesarski »štabor«, ki bi naj od tam ukrepal za vse tri slovenske dežele.

Značilnost je v tem, da so se tedaj notranjeavstrijske dežele združevale, da bi skupno, enotno, z združenim vojsko nastopale proti upornikom. Upor je potemtakem zavzel že obseg in značilnosti državljanske vojne. Glede na vse ukrepe tedanjih oblastnikov lahko govorimo o kmečki vojni, zlasti še, če pomislimo, da so bili fevdalci prisiljeni pogajati se s kmeti. Še prepričljivejši dokaz, da ta upor zasluži ime »vojna«, pa je, da so oblastniki zbrali postopno veliko vojsko združenih dežel in da so nastopali proti uporniški vojski »strateško«. Hkrati sta se torej razvijali dve vojni ali bitki: diplomatska in dejanska, z orožjem.

Lahko bi tudi sklepali, da se je vojna začela kmalu ali celo neposredno po tem, ko so zagoreli prvi gradovi na Kranjskem in potem na Štajerskem, ker so deželni stanovni začeli zbirati svoje vojaštvo vsaj že začetek maja, če ne celo v drugi polovici aprila. Zato je bilo najbrž gibanje kmečke zveze – kar so spremljali tudi resni krajevni nemiri že zgodaj spomladi izredno močno in za plemstvo zastrašujoče.

Medicinci, padli v NOB

Borivoj Jelinić-Borči

Rodil se je 23. septembra 1921 v Topličici v Hrvaškem Zagorju. Na medicinsko fakulteto se je vpisal v Ljubljani. Bil je član prvega študentskega odbora OF za drugi letnik medicinske fakultete. Njegov oče, ki je bil železničar v Ljubljani, je umrl v taborišču Dachau. Borivoja je okupator zajel že 1941 v Zagrebu. Potem so ga maja 1942 prišli na racijah v Ljubljani in ga internirali v Gonarsu, odkoder se je vrnil februarja 1943. Takoj po kapitulaciji Italije je odšel k partizanom v Gubčevo brigado. Bil je dvakrat ranjen. Februarja 1945 so ga imenovali za sanitetnega referenta 18. divizije. Imel je čin poročnika. Pri Strugah v Suhi krajini je padel v zasedo 30. marca 1945. Domoobranci so ga ubili na zverinski način.

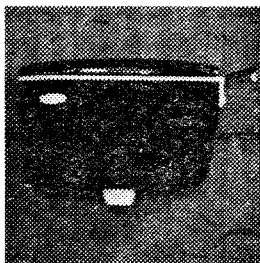
PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

VIATOR

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

PeKo

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rosijo – brezšumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

M METALPLAST-RUSE

Videli smo, da se je upor močno razširil vsaj že junija tudi na Koroškem. Zato je bil leta 1515 kmečki upor vseslovenski in vsekakor največji izmed vseh kmečkih uporov, kolikor jih je bilo mogoče doslej ugotoviti pri nas.

Med poglavitnimi značilnostmi tega upora ni tudi nepomembno, da je mogočno uponiško gibanje bolj ali manj vplivalo tudi na »moralo« plemiške vojske. Tako zgodovinar omenja, da je koroška deželna vojska sprva zelo počasno naraščala in da je do srede junija narasla komaj na 350(!) vojakov, a med njimi so bili pešci nezanesljivi, češ da so se neradi – le prisiljeni – bojevali proti kmetom.

Ko se je medtem upor še nadalje širil tudi na dotlej mirne koroške kraje, koroški deželni stanovni pa so zaman čakali, da bi jim pomagala cesarska – združena – vojska, so se odločili, da bodo zbrali vse lastne sile ter z njimi zavarovali deželno glavno mesto. V Sentvidu pri Glini pa deželne vojske sploh niso hoteli sprejeti. Pokazalo se je, da je bilo mesto celo na strani upornikov – mestna vrata so bila plemstvu zaprta! Plemstvo je potem skušalo doseči zlepa, da bi mu doprli vrata – z denarjem. Vsekakor je denar že tedaj užival sloves, da je ključ, ki odpira vsa vrata sveta. Toda ob tej prilležitosti ključ ni bil »prav«. Meščani so zaželi biti plat zvona, kar je pomenilo: K orožju! Deželni upravitelj, ki je bil v tem mestu, se seveda ni mogel pridružiti meščanstvu ter tako rekoč prestopiti na stran upornikov. Z vsem svojim vplivom in oblastjo si je prizadeval, da bi meščani odprli vrata plemstvu. Pogajanje med njim in mestnim svetom ni bilo lahko, vendar je končno deželna vojska vkorakala v mesto. Očitno pa se ni počutila kdo ve kako dobro, saj je kmalu potem v spremstvu deželnega upravitelja odšla v Beljak.

Tedaj je prispel v Beljak deželni glavar Sigmund Dietrichstein s cesarjevim poveljem, naj se deželni stanovni branijo in da jim bo na pomoč prihitela cesarjeva vojska, a morali jo bodo sami plačati... Cesar torej ni priznal besede »zastonj«.

Položaj na Koroškem tedaj ni bil rožnat za oblastnike. Upor se je močno razširil na jugu, pa tudi še dalje navzgor ob Dravi do Lienza. Sredi junija se je po kronistovem, sicer nezanesljivem poročilu zbralo dva tisoč upornikov, ki so odšli na pohod, da si pridobijo še več privr-

Nadaljevanje na 6. str.

S partizanskimi kurirji po Koroškem

Za svoje letošnje, osemnajsto tradicionalno srečanje so si partizanski kurirji izbrali Koroško. S tem so počastili spomin na zadnje, najsrditejše boje naše vojske proti močni, umikajoči se nemški armadi in vsem domačim poražencem, kar vse se je razdivjalo v Mežiški dolini še po uradni kapitulaciji Hitlerjeve Nemčije pred 28 leti. Temu dogodku so tudi posvečeni občinski prazniki teh krajev — Velenje, Slovenj Gradec, Dravograd, Radlje ob Dravi in Ravne na Koroškem.

Prva značilnost letošnjega srečanja je bila velika udeležba kurirjev — trije avtobusi. In kar je bilo še značilnejše — s kurirji je potoval na Koroško tudi poln avtobus mladih tabornikov odreda »Bičkova skala« iz Ljubljane. Kurirji sicer že vsa leta povezujejo in usklajujejo svoja srečanja z mladinskimi, predvojaškimi in drugimi organizacijami v posameznih krajih. V petih krajih oziroma šolah v izrazitih pasivnih, partizanskih področjih pa imajo kurirji patronat nad pionirskimi odredi, jih stalno obiskujejo in jim prinašajo darila. Take in podobne oblike so najučinkovitejše pri prenašanju tradicij na mladi rod. Letos pa so kurirji partizani prvič tudi potovali z mladino. Mladi taborniki so skupaj s partizani korakali, sodelovali v kulturnih programih in nastopih, skupaj jedli, prenočevali... In ko se je prva trema umaknila tovarištvu dveh rodov, so mladi ob vsaki priložnosti hodili okrog borcev, spraševali o raznih odličjih ter kar tekmovali med seboj, kdo pozna tisto za hrabrost, zasluge za narod, bratstva in enotnosti, spomenico itd. Zatem pa so si še bolj želeli zgodb in dogodkov iz partizanskih časov. Ob vsem tem je zelo prepričljivo pove-

dal eden izmed mladih tabornikov, da se je tako življal v to okolje in družbo, kot bi bil tudi sam v partizanih.

Prva javka. Jaka pred velenjskim gradom je puhtela v zelenju in cvetju, izžarevala je sveže, sončno pomladansko jutro. Prišlece, kurirje in tabornike v dolgi koloni so pozdravili predstavniki tamkajšnjih organizacij, od grajskih zidov je odjeknila pesem tamkajšnje mladine. Kajuhove recitacije iz mladih ust so bile tu še bolj pretresljive. Nastopila je tudi folklor.

Pohod skozi Slovenj Gradec je razgibal okrašeno mesto. Odpirala so se okna in vrata, ljudje so nas pozdravljali, ploskali, mahali v pozdrav. Pred neko občestno hišo je med otroki stal starejši možak in ves navdušen kar z berglo mahal v pozdrav. Sivolas možak s slamnatim klobukom je spraševal, če je morda med nami tudi kdo iz ljubljanske brigade. Pred spomenikom padlih so bili govori, recitacije, zadonela je pesem in ob nagnjenih praporih so trikrat odjeknile salve. Oglede muzeja je bil poučen, nazoren, toda utrudljiv: toliko trpljenja, koliko žrtev!

Še bolj mučno, boleče, zlasti za mlade tabornike, je bilo pozneje ob ogledu dravograjskih zaporov. Pet celic, vsaka temnejša, strašnejša od druge... jetnik ni mogel niti stati. Skoraj nihče se od tod ni vrnil. Stotine znanih in še več nezanih trupel je odnesla Drava ali pa trohnično po okolju.

Potovanje ob Meži je delno odgnalo mučne misli in spomine. V Poljani je bila osrednja slovesnost. Velika množica mladine, prebivalstva iz Mežiške doline, morje zastav in praporov, godba, moški pevski zbor — ves hrib živ, pisan, valovit. Spet pesmi, govori, recitacije, partizanske viže... Vpričo biveše-

ga komandanta partizanskih odredov NOV in POS Slovenije, tovariša Franca Leskoška in drugih gostov je spregovoril podpredsednik republiške skupščine tovariš Zdravko Krivina in ob vsesplošnem odobravanju je bilo sprejeto protestno pismo proti zatiralcem naše manjšine v Avstriji.

Prek Žerjava je vodila pot v Črno. Na tamkajšnji šoli so kurirji, skupno s podjetjem Termika iz Ljubljane prevzeli patronat nad tamkajšnjim pionirskim odredom — šestimi po vrsti. Partizansko srečanje in večer ob tabornem ognju je pokrivalo vreme. Toda miting v jedilnici hotela je bil prav tako prisrčen, zlasti ob nastopu mladih tabornikov.

Potovanje nazaj v Ljubljano, na sklepno prireditveni ob žici okupirane Ljubljane je bilo skoraj prekratko za tolikšne vtise in doživlja na kurirskih javkah po Koroškem. Po vseh krajih je bila organizacija na višku, povsod prisrčnost, gostoljubnost, množič-

nost udeležbe kot v dokaz pripadnosti skupnim idejam in ciljem. Pri tem ne gre zgolj za odnos do kurirjev, marveč za odnos do organizirane partizanske enote, ki oživlja nekdanjega duha revolucije v današnjih razmerah. Zato je tudi predsednik RK SZDL tovariš Mitja Ribičič v slavnostnem govoru na Trgu revolucije povsem upravičeno poudarjal pomen teh manifestacij in med nekdanjimi partizanskimi enotami posebej pohvalil prav kurirje kot »najzvestejše udeležence povojnih pohodov« Po poteh partizanske Ljubljane.

Take so bile letošnje kurirske javke po Koroškem. Odbor 4. brigade VDV partizanskih kurirjev Slovenije se tovariško zahvaljuje vsem organizacijam na Koroškem za njihov delež pri tako uspelem srečanju. Vse kurirje pa prosi za predloge, kje naj bi bilo srečanje v prihodnjem letu.

KAREL MAKUC

Komemorativna slovesnost v Brdih

Krajevna organizacija Zveze borcev NOV Dobrovo in občinska organizacija Zveze združenj borcev NOV Nova Gorica sta v nedeljo, 20. maja 1973, priredili komemorativno slovesnost ob 29. obletnici strašne smrti domačinov, ki so jih dne 7. maja 1944 nacistični barbari strpali v dve hiši v Peterneleu ter nato zažgali.

Tega strašnega dogodka se Brici vsako leto spominjajo s pieteto. Lansko leto pa so ob obletnici postavili lep spomenik na kraju, kjer je našlo junaško smrt toliko rodoljubov slovenske in italijanske krvi.

Za letošnjo slovesnost so se tako domačini kakor gostje iz Italije res dostojno pripravili.

Predstavniki zveze borcev NOV Dobrovo Jelko Kodermac je začel slovesnost, pozdravil vse navzoče ter v kratkih besedah orisal namen in pomen slovesnosti. Nato je govoril predsednik občinske skupščine Nova Gorica Rudi Šimac in orisal zgodovino Briških Brd od časov, ko so Brici kot koloni delali za tujca. Govoril je o junaškem boju v partizanskih vrstah med drugo svetovno vojno in o obnovi po vojni, ko so Brda svobodno zadihala ter se razvila v napredno vinogradniško in sadjarsko področje Jugoslavije. Pri tem pa ni pozabil omeniti, da so prav občani teh krajev nosilci trdnih vezi prijateljstva med slovenskim in italijanskim delovnim ljudstvom ter da so tako aktivni borci za prijateljsko sožitje med narodi.

Večtisočglava množica, med katero je bilo veliko število garibaldincev iz Italije, je navdušeno pritrjevala govornikovim besedam.

Nato je spregovoril Giovanni Padovan, nekdanji komisar garibaldinske divizije v

sestavi IX. korpusa, in orisal skupno borbeno pot slovenskih in italijanskih partizanov, ki se je utrjevala prav na tem koščku slovenske zemlje in bila tudi priča zločinov, nacifašistov nad slovenskim in italijanskim ljudstvom.

Tovariš Padovan se je dotaknil tudi sedanjih razmer v svetu ter pri tem poudaril pomembnost in vodilno vlogo Jugoslavije in tovariša Tita med neuvrščeniimi državami. Pozval je vse navzoče, da še bolj strnejo svoje vrste in si med seboj pomagajo v borbi proti oživljanju fašizma, ki skuša v Italiji in drugod po svetu ponovno zavladati. Prav tako kot Šimac je tudi Padovan omenil pomembnost sodelovanja med italijanskim in slovenskim ljudstvom ter že večkrat poudarjeno zgodovinsko dejstvo, da je to najbolj odprta meja med državami v svetu.

Po sklepnih govorih so med igranjem žalnih koračnic predstavniki ANPI iz Italije, RO ZZB NOV Slovenije, občinskega odbora ZZB NOV Nova Gorica ter združenj borcev NOV z briškega področja položili vence k spomenikom v Peterneleu, Hruševju, na Gonjačah in v Cerovem.

V kulturnem programu je briški oktet zapel tri pesmi, in sicer: Na juriš, Hej brigade in Noi siamo giovani Garibaldini. Učenci osnovne šole Dobrovo so recitali pesmi Ceneta Vipotnika, Toneta Seliškarja in Petra Levca, nato je Briški oktet zapel še tri partizanske pesmi.

Lepo pripravljeno slovesnost je sklenila godba na pihala z venčkom partizanskih pesmi.

Po slavnosti je bilo prijateljsko srečanje.

L. B.

Pred odhodom na Koroško: tajnik odbora kurirjev Lado Lapajne daje na Trgu revolucije v Ljubljani udeležencem zadnja navodila

Nadaljevanje s 15. strani

ženec v krajih ob Zilji. Po podatkih iz benečanskih virov — v Benečijo so novice s Koroškega prihajale po Kanalski dolini — pa se je okrog 20. junija zgrnilo pred Beljako kakšnih tisoč upornikov. Obrnili so se na mestne zastopnike, naj bi se jim mesto pridružio. Meščani so res že poslali k upornikom svoje odposlance, toda prav tedaj je prispel deželni glavar in meščane zbežal s cesarjevim naročilom, češ, naj se branijo.

Nemalo zanimivo je, kar odkriva zgodovinski vir o tem pohodu kmečkih upornikov na Beljak. Kmetje (ali pravzaprav kmečka vojska) so imeli tudi prapor, a ne kakršenkoli: na njem je bila cesarjeva podoba z znamenji vladarske močovitosti; prikazan je bil cesar v vsem svojem blišču, oborožen z mečem in povzpel nad zemeljsko oblo, to se pravi kot gospodar sveta. Iz tedanje listine je zgodovinar razbral, češ da so se kmetje uprli na cesarjevi strani — cesar bi naj s kmečkim uporom ukrotil plemstvo, ga prisilil, da bi cesarjeva vojska enotna in močnejša udarila po Benečanih. Tako so si vsaj Benečani razlagali kmečki upor... Toda ta razlaga ni nič manj resna od tistega cesarjevega zvijačnega podtikanja, češ da so kmečki uporniki »veleizdajalci«, najbrž povezani z Benečani, tako da je kmečki upor voda na mlin Benečanov v vojni proti Avstriji. Drži pa vsekakor, da bi cesar za svoje spletkarjenje izkoristil tudi kmečki upor ali prizadeval si je, da bi ga obrnil v svoj prid, kadar se je primerilo, da ga je lahko izigral proti plemstvu. Smešna pa bi bila vsaka domneva, da je bil cesar nekakšen »kmečki kralj«, saj je na pretek dokazov, da je uporabil prav vsa sredstva proti svojim neposrednim in posrednim podložnikom kot izrazit fevdalec, ki pa je hotel biti precej več kot pa le »prvi med enakimi« — fevdalci. Bil je že bolj ali manj »samodržec« — hotel je okrepiti osrednjo, državno oblast in z državno upravo omejiti oblast dežel ter plemstva.

Tista zanimivost o kmečkem praporu pa je zelo verjetna; kmetje med uporom niso nikdar nastopali kot neposredni nasprotniki ali sovražniki cesarja, marveč so cesarju večkrat kar slepo zaupali. Vsaj večina kmetov je živel v prepričanju, da je cesar nad vse pravičen vladar in da vse gorje izvira neposredno od zemljiške gospode ali upraviteljev gospod, ki so bile cesarska posest.

Toda pravi zavezniki kmetov so bili seveda druga,

mного bliže kmetom kot pa cesar, saj je tudi v tem primeru veljal pregovor, da je »cesar daleč, bog pa visoko«. Blizu so bili številni drugi zatirani podložniki. Tako je med drugim iz zgodovine tega upora znano tudi, da so se upornikom pridružili rudarji iz Raurisa na Salzburškem. Značilen je tudi primer, da je na zgornjem Štajerskem v St. Lorenzen kaplan spodbujal kmete k upor. To belo vrano med duhovščino je dal škof zapreti. Vendar je bilo med nižjo duhovščino toliko kmetom naklonjenih posameznikov, da to niso bile več le »bele vrane«. Pričevanje o uporniškem kaplanu na zgornjem Štajerskem pa posredno kaže, kako daleč se je tedaj razširilo uporniško gibanje. Iz številnih drugih virov pa je izpričano, da se je upor razširil s slovenskega ozemlja na področja zemljiških gospod na srednjem Štajerskem, kakor se je tudi na zgornjem Koroškem razraslo na področje z nemškim podložniškim življenjem.

Zelo hudi, prav vojni spopadi med plemiško vojsko in uporniki so se začeli vrstiti v drugi polovici junija. Na Kranjskem je tedaj prišel kar v pregovor in v ljudske legende »pes Marko«, kakor so imenovali krvoloka iz vrst poveljnikov plemiške vojske. Zgodovinar domneva, da je bil ta »pes« vitez Marko iz Klisa. Ta je bil v službi notranjeavstrijskih deželnih stanov kot načelnik nekakšnega vohunstva na obmejnem ozemlju, neposredno ogroženem po Turkih. Ko je cesar spomladi izdal ukaz, da mora nastopiti premirje med poravnavanjem »spora« (dušitvijo kmečkega upora), so kranjski deželni stanovci poslali Marka že drugič, naj bi sporočil hrvaški plemiški vojski, da bi med premirjem ne napadala upornikov. Toda Marko je že prvič tako dobro opravil svojo nalogo, prav tako kot odposlanec kranjskih deželnih stanov, da je potem odšel še s toliko večjo vmeno na pot. Prvič so ga poslali, da bi zagotovil med hrvaškim plemstvom podporo proti upornikom na Kranjskem. Toda to njegovo potovanje je bil pravi pogrom, nič manj strašen kot turški, nad uporniki v naših krajih. Nalovil je in odgnal okrog petsto žensk in otrok, da jih je potem na Hrvaškem — prodal kot prave sužnje.

Tega hudodelstva uporniki pač niso mogli mirno pretrpeti. Strahovito jih je razburilo ter podžgalo, da so neusmiljeno udarili. Naskočili so Brežice in zavzeli grad z mestom vred. Grad je dva dni oblegalo okrog devet tisoč kmečke vojske. Zakaj so napadli prav Brežice? Zato, ker

se je tedaj tja zatekel »pes Marko« s svojim bratom in pajdaši. Tedaj je mesto pogorelo. Po neki domnevi je mesto dal zažgati sam Marko, da bi se uspešneje branil v gradu. Toda gospoda ni ušla krvavemu maščevanju. Uporniki so zavzeli in zažgali grad in pobili vse branilce, s hudodelskim vitezom vred. Obglavili so jih in glave plemiške vojske natakli na kole ter s temi trofejami strašili na svojih pohodih še nekaj dni. Konec je bilo prizanašanja in »krščanskega usmiljenja« — končno je ogorčenje ljudstva prekipelo. Uporniki se niso ustavili po tej zmagi, marveč so potem udarili še na bližnji rajhenburški grad.

Padali pa so tudi drugi gradovi, kljub cesarjevemu »patentu«. Posebna zanimivost je, da je pri obleganju Črnelega upornikom pomagal celo plemič; to je bil Franc Glanhofer, ki je imel posestvo v Dragomlju. Upornikom je dal možnar, topič, da so obstreljevali grajsko zidovje. Vendar si s tem orožjem niso mogli kdo ve kako pomagati. Gradu samega niso zavzeli, razdejali pa so vse ob njem, zlasti grajsko pristanišče.

Koliko gradov je padlo med velikim uporom, ni mogoče zanesljivo ugotoviti. Zgodovinar Valvasor v svoji Slavi vojvodine Kranjske omenja celo vrsto graščin, ki so imeli večjo ali manjšo škodo, Bogo Grafenauer pa v svoji knjigi o kmečkih uporih uporablja še druge virov; tako omenja grad Rako pri Krškem, Mirno, samostan v Stični, polhovgrajski grad, Brdo (pri Kamniku), Rožek pri Moravčah itd. Po poročilih kranjskih deželnih stanov in Herbersteina, ki uživa »slavo«, da je kot poveljnik plemiške vojske v krvi zadušil upor, so uporniki na Kranjskem »prisilili v svojo voljo« (torej zavzeli) vsa mesta, gradove in samostane razen Ljubljane, Škofje Loke, Kranja, Črnelega, Smlednika, Planine in Turjaka. Ti gradovi in mesta so se namreč dovolj zgodaj in posebej skrbneje pripravili na obrambo.

Zelo površna, če ne celo popolnoma nepravilna ocena upora in upornikov bi bila, če bi kdo omenjal le napade ne gradove kot maščevalna dejanja — požige, plenitve, pokole in se zgražal kot plemstvu in deželnim stanovom, ki so se obračali na cesarja, da bi prikazali kmete v kar najbolj slabi luči in upravičevali najhujše kazni nad uporniki.

Nadaljevanje sledi

Pogovor o Zločinu pri Lenartu

»Tovariš Vidic, Zločin pri Lenartu je vaša druga knjiga. Prva, Beg z morišča, je bila že v prvem letu ponatisnjena... Povejte nam, kdaj ste začeli pisati partizanske zgodbe in kdaj ste se lotili pisanja knjige?»

— Dokler sem bil aktivni oficir, sem napisal le pet ali šest partizanskih zgodb. Za pisanje le-teh me je navdušil Franc Konobelj-Slovenko, predsednik občinskega odbora ZZB NOV Jesenice. Ko sem prišel iz vojske, je začela na Jesenicah delovati lokalna radijska postaja, ki ima od vseh tovrstnih ustanov v Sloveniji edina ob nedeljah lastni program partizanskih spominov z nazivom »Mi pa nismo se uklonili«. Za mesečni honorar petdeset dinarjev sem sprejel uredniško mesto. Ker ni bilo moč dobiti sodelavcev, sem največ zgodb napisal sam. Tako se je začelo. Sprva sem pisal le krajše zgodbe, potem pa daljše. Ko se mi je nabralo zgodb za okrog 250 tipkanih strani, sem povprašal znanega književnika, kje bi lahko zbrano delo ponudil v objavo. Dejal mi je, da ima on pri nekem založniku že tri leta rokopolis, pa ga še niso tiskali. Poskusi pri zavodu Borec, je dodal. Sprejel me je urednik Vladimir Kavčič, ki je po moji obrazložitvi dejal: »Saj smo zato tukaj, da preberemo vaš rokopolis.« Že čez osem dni sem dobil odgovor, naj pišem naprej, ker bodo zgodbe natiskali. Tako se je rodila moja prva knjiga.

»Znani ste po tem, da raziskujete vojne dogodke kakor anatom... Kdaj ste se lotili Zločina pri Lenartu?»

— Dogodek mi je znan še iz vojnih dni. V Selški dolini je bil komandir varnostno-obveščevalne službe odlični partizan. Pod vplivom brata, ki je bil pri črni roki, je predsedal in postal izdajalec in zločinec. Zvezo med črno roko in partizansko obveščevalno je vzdrževala njegova mati. Ko so ga aretirali in zaprli v podzemeljski bunker v Martinj vrhu, je pobegnil in pri tem ubil dva stražarja, čeprav je bil prej zvezan za roke in noge. Na bregu je ustrelil še enega partizana v Žetini pod Blegošem. Zvedel sem, da je bil to Herman Jelusič iz vasi Dane pri Sežani, sicer borec 31. divizije. Potem je izdajalec pripeljal Nemce in domobranci. Le-ti so ubili devet članov okrožne in okrajne gospodarske komisije pri Lenartu nad Skofjo Loko. Posebno pretresljiva je bila usoda dveh Mariborčanov, Bože in Viktorja Lednika, ki sta zvečer prišla k partizanom, misleč, da bosta na Gorenjskem bolj varna kot v okolici Maribora. Zjutraj so oba ubili. Sledilo je še več izdajstev in zločinov, dokler izdajalec le ni spet prišel v roke pravici.

»Knjiga Zločin pri Lenartu bo izšla te dni... O čem še pišete v njej?»

— Knjiga je pravzaprav zbirka devetnajstih resničnih zgodb. Tu ni nič izmišljenega. Navajam točne datume dogodkov in krajev, prav tako ljudi s pravimi imeni in priimki. Obiskal sem kakšnih 300 prič, pregledal številne dokumente v CK ZKS, Institutu za zgodovino delavskega gibanja v muzejih v Ljubljani, v Kranju, na Jesenicah, v Kamniku in Kočevju. Knjiga obsega 523 strani, v njej je 126 fotografij živih in padlih borcev ter raznih dokumentov. Naslov knjige je povzet po prvi zgodbi. Druga zgodba je posvečena vstaji v zgornjesavski dolini. Tudi to ni dolgočasna pripoved. Zanimam namreč z usodo kmeta z Dovjega v

prvi svetovni vojni, ki je bil obsojen na smrt in ustreljen, ker na mobilizacijski poziv ni hotel dati vola za cesarja.

»V knjigi so zapisani tudi spomini Mirka Frankiča-Tilna... Ali nam lahko tudi o tem poveste nekaj besed?»

— Ko sem nedavno bral knjigo Odločitev, katere avtor je Tone Fajfar, sem iz nje spoznal, da sta bila Povh in Tilen najbolj originalna slovenska partizana. Že sama ta ocena pove, da je bil Tilen zelo znana osebnost in da bodo njegovi spomini za bralce res zanimivi.

»V eni izmed zgodb opisujete tudi razburljivo dogodke iz leta 1943—1944 na kamniško-domžalskem območju, kjer je varnostno-obveščevalna služba vodila boj z dvojnimi agenti... Zakaj ste dali zgodbi naslov Kamniška afera?»

— Zavedam se, da bi mi lahko kdo očital senzacionalnost. Da bi se temu izognil, sem v knjigi zapisal tole: »Pokojni Lojze Cuznar iz Rateč mi je pripovedoval, da je kamniški zdravnik dr. Julij Polec v begunskem zaporu vprašal gostapovca Pertscha: »No, kako je s kamniško afero? Sumim, da nas bodo postrelili!« Torej sem naslov povzel po besedah pokojnega kamniškega zdravnika.

»Kaj pa je bilo tako skrivnostnega na sestanku pri Mazovcu na Selu pri Zirovnici?»

Na jesen 1944. leta so se tam sestali Joseph Klockner, komandir nemške orožniške postaje iz Zirovnice, in Tičko ter Tonček, poveljnik in politkomisar 1. bataljona kokrškega odreda. Sicer je zgodba pod tem naslovom splet različnih dogodkov iz vasi pod Karavankami. Osrednja tema opisa so odnosi med partizani in Nemci, vendar na različnih steh. Tako sem v tej zgodbi opisal tudi nemškega vojaka Tonija, ki je črval železniški most v Mostah. Ta Avstrijec se je priključil partizanom in postal najboljši minerec kokrškega odreda. Tonija so Nemci ujeli. Kdaj, kako in po čigavi krivdi, je opisano v knjigi.

»Tudi Tolminske niste pozabili v svoji knjigi... Kaj ste napisali iz tistih krajev?»

— Opisal sem življenje Ilke Devetak-Big-nami, žene italijanskega generala, ki je bila od leta 1942 partizanska obveščevalka po navodilih samega glavnega štaba NOV in PO Slovenije. Dalje sem odkril zanimive podatke o miniranju domobranske postojanke v Tolminu in še marsikaj.

»Povedali ste, da ste knjigo pisali na podlagi izpovedi 300 prič, kar je veliko... Kako so vas sprejeli?»

— To je bil res velik napor. Nekatere sem obiskal tudi po večkrat. Zgodilo se mi je, da sem prišel v hišo, kjer je prav tisti trenutek umrl človek, s katerim sem se želel pogovoriti. Drugič sem prišel v hišo, kjer so dobili premog. »Pomagaj mi ga zno-siti, potem se bova pogovarjala,« je dejal gospodar. Kaj sem hotel, vzel sem lopato in pomagal delati... V mojem predalu so številna zahvalna pisma. »Hvala za obvestilo o izidu knjige Zločin pri Lenartu. Meni in mojim sestram bo to lep spomin na nepozabno teto Ilko,« mi je pisala sorodnica Ilke Devetak iz Vrhnike. Vlado Lednik iz Celja mi je pisal: »Knjiga bo dragocen spomin na brata in svakinjo, ki sta padla pri Lenartu v Selški dolini. Iskreno želim, da bi sprejeli vaš predlog in odkrili pri Zakrašniku pri Lenartu spominsko ploščo padlim gospodarstvenikom, ki jih je pobil in izdal nekdanji vosovec Gabrčanov Rade. Vem, da vas je stalo veliko truda, preden ste zbrali vse te podatke.«

Jože Vidic je ob koncu pogovora v našem uredništvu povedal, da je, čeprav je za knjigo Beg z morišča tudi prejel Kajuhovo nagrado — zanj najlepše priznanje — oceno, ki jo je napisal eden izmed bralcev, sicer funkcionar republiškega sekretariata za notranje zadeve. »V eni sapi sem tole prebral. Zanimiva je sistematičnost in zagrizenost, s katero je pisec sledil, na prvi pogled, sorazmerno majhnemu delikventu. Zato pa je uspel, da ga prikaže v vseh odtenkih kot »koljača.« Vesel bom — pravi Jože Vidic — če bodo bralci Zločin pri Lenartu sprejeli tako, kot so sprejeli Beg z morišča.

TONE SVETINA: RANJENCI

Treba je samo postati pred tem razdrapanim kovinskim vesoljem, pred temi puškimi cevmi, čeladami, krogli, vijaki, pred to množico raztresenih šrapnelov. V načinu, kako so zbrani, združeni, v sledovih umetnikove volje pri spajanju, prilaganju, odzemanju, se nam skorajda plastično prikaže pot njihovega nastajanja. Kakor je čudno slišati: Tone Svetina, pisatelj, ki gradi svoje obširne tekste tako rekoč iz nič, iz herbarijskih besed, ki so na voljo vsakomur, komur se poljubi odpreti besednjak besed, obrabljenih od stoletne rabe in drugih, oguljenih od petindvajsetletne zlorabe, ki pa v njegovi izbiri in njegovem sestavu ustvarijo ogrodje, na katero lahko obesi dogodkov, misli, občutkov za tisoče strani — zna iz prav tako vsem dostopnega, obrabljenega, od odpadnega kovinskega gradiva ustvariti ogrodja, pri katerih se zdi, da niti samih sebe ne morejo nositi, tako krhka in neobstoja so videti. Proza, ta v času odvijajoča in z miselnimi simboli izražena umetnost, zbija pri Svetini občutek trdnosti, varnosti, logike in smisla. Njegove skulpture kriče o naznajo drugo plat človeškega spoznanja: katastrofalno podobo razkroja, bolečino nesmisla, kruto resnico, da je uničevanje narobna stran ustvarjanja, prav kot je smrt narobna stran tkanine življenja. Vse zavestno umetnikovo hotenje je protest proti tej resnici, vse njegovo ustvarjalno prizadevanje je v premagovanju absurda, ki nam ga ponuja življenje; in njegove skulpture pomenijo v tem pogledu zmago-slavje volje, saj so obudile k smiselni obliki tisto, kar je obstajalo poprej, tako rekoč sinonim uničevalnega nesmisla, in zdaj kot umetnine, prežete človeškega hotenja in napora, žive.

(Iz uvoda Zvoneta Kržišnika k »Poeziji upora« Toneta Svetine v izdaji časopisno-založniškega podjetja Komunist; opremo in likovno ureditev te izredno lepe in izvirne knjižne edicije, v kateri je predstavljenih več kot sto Svetininih skulptur s spremnim besedilom, so zaupali Jožetu Brumnu, umetniška fotografija pa je delo Jožeta Kološa.)

Publikacija o kmečkih uporih

Ob 500-letnici kmečkih uporov na Slovenskem in ob 400-letnici hrvaško-slovenskega punta je spomin na to revolucionarno dejavnost naših prednikov počastil tudi Narodni muzej v Ljubljani. Skupaj z Arhivom Slovenije je pripravil razstavo Kmečki punkti na Slovenskem, ob tej priložnosti pa izdal tudi posebno publikacijo podobe iz kmečkih puntov, ki v besedi in sliki oživlja spomin na revolucionarne dogodke pred štiristo in več leti; napisal, uredil in zanjo izbral slike prof. Branko Reisp.

V publikaciji večjega formata je seveda najprej pomembno besedilo, strnjeno in pregledno napisano, besedilo, ki daje pregled dogajanj ob kmečkih uporih. Najprej je predstavljen koroški kmečki upor leta 1478. Potem prikazuje avtor Branko Reisp kmečki upor leta 1515, njegov nastanek, povode, potek, razširjenje upora, njegove viške na Kranjskem in Štajerskem, boje ter konec. Sledi osvobodilna hrvaško-slovenskega kmečkega upora od leta 1515 do 1573 s prikazom vodij, zbližanja hrvaških in slovenskih dežel, bitk, krajevnih upiranj, s prikazom bitke pri Stubici, kronanjem Gubca v Zagrebu in z analizo upora, ki pomeni vrh kmečkega uporniškega gibanja. Nato sledi v kratkem prikaz slovenskega upora leta 1635, ki je zajel spodnjo Štajersko in del Kranjske. Na koncu publikacije je prikazan tolminski kmečki upor leta 1713, njegov obseg, značaj in konec. To je tekstni del knjige, v kateri podaja avtor torej strnjeno, s podnaslovi opremljeno, pregledno podobo dogajanj ob slovenskih kmečkih

uporih. Glede na strnjeno in jasnost besedila, preglednost in konciznost bo to Reispovo pričevanje nadvse privlačno in zanimivo; za vsakogar, ki se bo hotel poučiti o vzrokih in posledicah kmečkih uporov kakor tudi s potekom samih dogajanj, zlasti za študirajoče ljudi, bo to pričevanje koristno. Seveda ima publikacija širši pomen, ker se bo v njej, ob pomanjkanju drugih priložnosti, s potekom in pomenom kmečkih uporov seznanil vsak. Zlasti ker to ni znanstvena razprava, temveč prijetno, strnjeno a pregledno napisano besedilo, ki bo razumljivo vsakomur.

Poseben pečat dajejo tej publikaciji podobe, ki zavzemajo dve tretjini vsake strani, tako da ob podobah pravzaprav tekst predstavlja obrobni del, čeprav se besedilo samo na podobe direktno ne nanaša. Podobe so reprodukcije starih grafik, lesorezov in bakrorezov, ki prikazujejo spopade, kmečke noše, oborožitev kmečkih puntarjev, gradove, cesarjeve vojaše in stare zemljevide. Te podobe so skrbno izbrane, močno pripovedne že same po sebi v knjigi odlično reproducirane, tako da pomenijo bistveno dopolnitev besedila. Knjiga sama pa ima s tako dvodelnostjo mnogo bolj privlačen značaj. Ob odlični in nelahki muzejski predstavitvi kmečkih uporov na posebni razstavi pomeni knjiga Podobe iz kmečkih uporov njeno odlično dopolnitev in imeniten dosežek v knjižni predstavitvi revolucionarnih tokov in idej slovenskih kmetov pred štirimi stoletji.

SLAVKO RUPEL

KONČANO SNEMANJE BEGUNCA

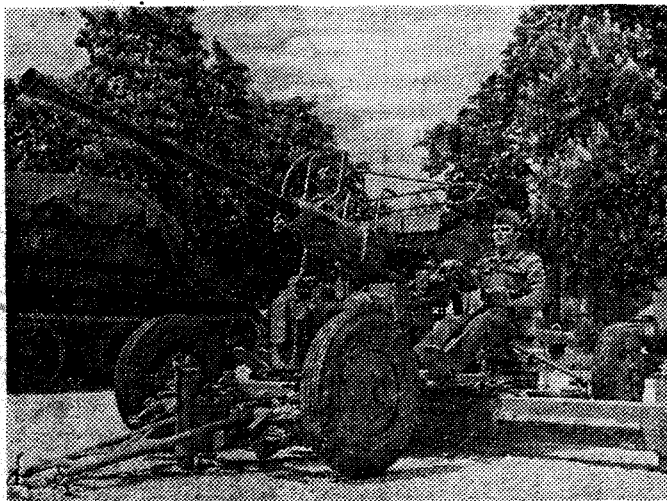
Jane Kavčič je končal snemanje filma »Begunec« v koprodukciji ljubljanske »Vibe« in Centra FRZ Srbije z Borisom Cavazzem, Ljudmilo Lisino in Radetom Serbedžijem v glavnih vlogah. Poleg njih se v tej vojni zgodbi pojavljajo tudi Majda Potokar, Duška Počkaj, Boris Kralj in Polde Bibič. Film se bo prav gotovo pojavil na puljskem festivalu in verjetno tudi na tako imenovanih »Svobodnjaških filmskih slovesnostih na Kosmaju od 2. do 7. julija letos.

OROŽJE NAŠE ARMAD

V ponedeljek, 21. maja, je poveljstvo ljubljanske armade odprlo v vojašnici Ljube Šercerja v Ljubljani veliko razstavo orožja in opreme, kakršno ima v svoji oborožitvi Jugoslovanska ljudska armada. Na razstavi si obiskovalci lahko ogledajo tanke, amfibije, oklepne avtomobile, različne topove in havbice, večcevni raketomet, radarsko postajo, prevozni center za protiletalsko opazovanje in javljanje, opremo planinskih enot, pehotno orožje, sredstva za RKB izvidništvo in osebno ter kolektivno dekontaminacijo ljudi in opreme, sredstva za zvezo, radijsko-relejne naprave in teleprinterje, vozila za polaganje min v minka polja ter vozila za odkrivanje protitankovskih min, avtomatsko strelišče za streljanje z ročnim orožjem ter poljske kuhinje in razne poljske delavnice — od krojaških do čevljarških. Razstava bo odprta do 25. maja in je namenjena za organizirane ogledne šolski mladini in študentom, zadnji dan pa bo posebej rezerviran za rezervne vojaške starešine.

In prav tem — pa tudi vsem drugim našim bralcem, ki jih zanima oborožitev naše armade — smo namenili vso to stran in prav toliko prostora še v nekaj prihodnjih številkih; v besedi in sliki vam bomo prikazali najzanimivejše orožje in opremo s te razstave.

Besedilo: MIROSLAV ULČAR
Fotografije: MARJAN GARBAJS

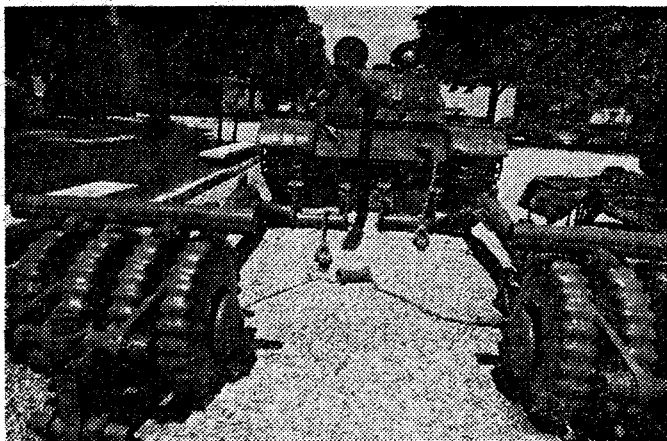
PROTILETALSKI TOP M-1 kal. 40 mm: Namenjen je za streljanje na nizko leteča letala, jadralna letala, helikopterje, padalce in svetilne bombe na razdalje do 3000 m, uspešen pa je tudi za napade na cilje na tleh na razdalje do 1500 m. Cev ima kaliber 40 mm; krogla ima začetno hitrost 875 m na sek. Uspešni domet je 3000 m, težak pa je 2676 kg.

SAMOHODKA SO 57/2 mm: Gosenično bojno vozilo za napade na cilje v zraku in na tleh. Njena bojna teža znaša 28 ton, doseže hitrost od 40 do 50 km na uro. S topom, obrnjenim naprej, je dolga 8,48 m, široka je 3,27 m in visoka 2,75 m. Porabi 230 do 300 litrov goriva na 100 km. Njen akcijski radij znaša 320 do 400 km. Premaga vzpone do 30 stopinj, prekorači pa tudi 2,7 m širok jarek, 80 cm visok zid in 1,4 m globoko vodo. Motor ima 520 KM. Topova imata največji navpični domet 8800 m in največji vodoravni domet 12000 m. Teoretična hitrost streljanja znaša 200 do 240 granat na minuto, praktična pa 100 do 110. Letalo, na katerega strelja, lahko leti s hitrostjo 350 m na sekundo, da ga lahko še uspešno zadane in uniči; letalo lahko pikira pod koti med 0 stopinj in 90 stopinj, vzpenja pa pod koti od 0 stopinj do 70 stopinj. Poševna daljina, na katero lahko topova samohodke uspešno streljata, znaša do 5500 m, navpična pa do 4000 m.

TRICEVNI PROTILETALSKI TOP M-55 20/3 mm: Namenjen je za enake naloge kot protiletalski top M-1 kal. 40 mm, le da cilje v zraku napada le na razdaljo do 2000 m, cilje na kopnem in na vodi pa na razdalje do 1000 m. Krogla ima začetno hitrost 900 m na sek. Hitrost streljanja je okoli 2000 nabojev v minuti, uspešni domet pri streljanju na cilje v zraku je 2000 m. Top tehta okoli 1000 kg. Cevi imajo kal. 20 mm.

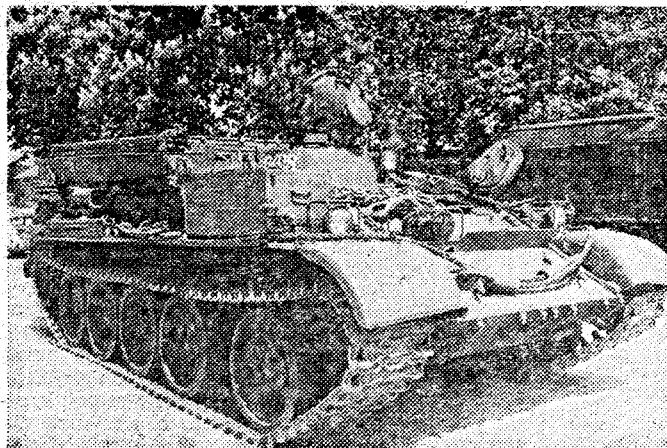

SREDNJI TANK T-55 z napravo za razminiranje min PT-55: Bojna teža tanka je 36 ton, posadka šteje 4 člane. S topom, obrnjenim naprej, je to gosenično bojno vozilo dolgo 9 m, samo njegovo telo pa je dolgo 6,2 m. Širok je 3,27 m in visok 2,35 m. Po poljskih poteh doseže srednjo hitrost 22 do 27 km na uro, po makadamskih cestah pa 32 do 35 km na uro; največja možna hitrost je 50 km na uro. Premaga lahko vzpon do 32 stopinj in bočni nagib 30 stopinj; prav tako zanj niso ovire rov, ki je širok do 2,7 m, zid, ki je visok 80 cm, in potok oziroma reka, globoka do 1,4 m. Motor ima 520 KM. Tank T-55 je oborožen s topom kal. 100 mm, ki izstrelji — ko tank miruje — do 7 granat v minuti, med vožnjo pa do 4 granate na minuto. Poleg tega ima še 2 mitraljeza kal. 7,62 mm.

Tank T-55 ima še posebno opremo za vožnjo pod vodo in sicer lahko premaga do 5 m globoke in do 700 m dolge vodne ovire. Hitrost vode sme biti največ 1,5 m na sekundo. Pod vodo doseže tank 5,5 km na uro.

Naprava za razminiranje PT-55 je namenjena za izdelavo prehodov skozi minka polja. Sestavljata jo dve skupini s po štirimi diski. Razdalja med levim in desnim zunanjim diskom je 3,76 m. Skupina štirih diskov pokrije 85 cm širok pas. Vsa naprava skupaj tehta 7 ton, ena skupina diskov pa 2,5 tone. Minimalna sila pritiska enega diska na ravno podlago je 625 kp.

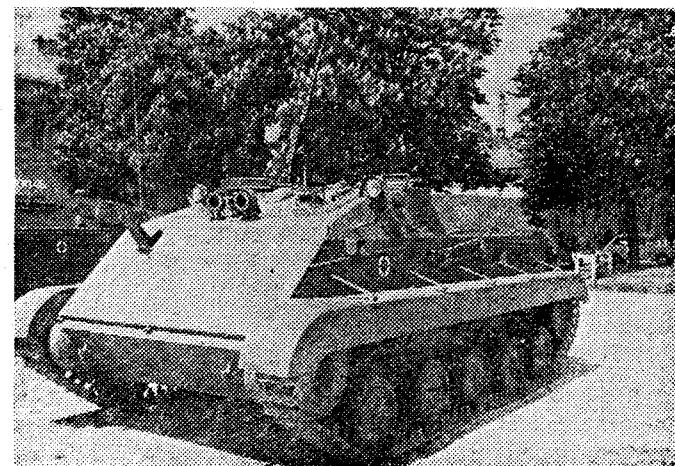

SREDNJI TANK VT-55A za odvlačenje poškodovane tehnike z bojišča: V bistvu je to srednji tank T-55, le da je prirejen za posebne namene. Težak je 35 ton, posadko sestavljajo 3 vojaki. Po poljski poti lahko vozi povprečno s 27 km na uro, po makadamu pa s 35 km na uro. Kadar vleče za sabo poškodovan srednji tank, doseže hitrost 6 do 18 km na uro; tedaj tudi lahko premaga vzpone do 17 stopinj in nagibe do 23 stopinj. Jeklena vrv za vleko je dolga 220 m, pomožna pa 420 m.

LAHKI AMFIBIJSKI TANK PT-76B: Bojna teža 14 ton, posadka šteje 3 vojake. Dolg je 7,625 m, širok 3,140 m in visok 2,255 m. V peti prestavi doseže hitrost 42,9 km na uro. Med vzratno vožnjo na suhem doseže 6,63 km na uro, med vožnjo na vodi 10,2 km na uro in med vzratno vožnjo na vodi 3 do 5 km na uro. Akcijski radij po poljskih poteh ima od 280 do 330 kilometrov (pri tem porabi 130 litrov goriva na 100 km), po makadamski cesti ima radij 390 do 410 km (porabi do 100 litrov goriva), na vodi pa lahko prevozi z enkratnim polnjenjem rezervoarjev 100 do 110 km (porabi 440, pa tudi manj litrov goriva na 100 km). Ta lahki amfibijski goseničar premaga vzpon do 38 stopinj in 2,8 m širok rov ali 1,1 m visok zid. Motor ima 240 KM. Tank je oborožen s topom kal. 76,2 mm, ki na nevidne cilje lahko strelja tudi do 12 km daleč. Poleg tega ima še mitraljez kal. 7,62 mm.

OKLEPNI TRANSPORTER M-60: To je bojno gosenično vozilo za prevoz pehote v boju in druge podobne naloge ter ima tudi infra rdeče naprave za nočno vožnjo. Bojna teža je 10,7 tone, posadka šteje 3 vojake, prevaža pa lahko 10 pešakov. Dolg je 5 m, širok 2,77 m in visok 1,8 m. Doseže 43 km na uro, porabi pa 85 do 140 litrov goriva na 100 km. Akcijski radij ima do 400 km. Premaga vzpon do 28 stopinj, prevozi pa tudi vsak jarek, ki ni širši od 2 m, in zid, ki ni višji od 60 cm. Tudi voda mu ni ovira: mirna voda je lahko globoka do 1,35 m, tekoča pa do 1,25 m. Oborožen je s protiletalskim mitraljezom kal. 12,7 mm browning M-2 in puškomitraljezom M-53 kal. 7,9 mm.

OKLEPNI IZVIDNIŠKI AMFIBIJSKI AVTOMOBIL OIA BRDM-2: To je lahki oklepni bojno vozilo za izvidništvo na kopnem in na vodi, njegova bojna teža je 7,2 tone. Posadka šteje 4 vojake. Avtomobil je dolg 5,7 m, širok 2,2 m in visok 2,3 m. Po poteh doseže največ 100 km na uro, na vodi pa 9 do 10 km na uro. Premaga vzpon do 35 stopinj, ovira pa mu tudi ni rov oziroma jarek, širok 1,2 m, in zid, visok 40 cm. Motor ima 140 KM. Akcijski radij tega izvidniškega avtomobila je na kopnem do 750 km, na vodi pa 17 do 19 ur ob hitrosti 7 km na uro. Oborožen je z mitraljezom kal. 14,5 mm in mitraljezom kal. 7,62 mm. Med drugo opremo ima tudi pribor za kemijsko izvidništvo terena.

Jugoslovanske divizije v tujini

Petnajstega maja je bila v Beogradu seja predsedstva zveznega odbora ZRVS Jugoslavije, na kateri so razpravljali o tekočih nalogah rezervnih vojaških starešin.

Največ pozornosti so posvetili vprašanju, ki zadevajo zaposlovanje jugoslovanskih delavcev v tujini, med katerimi je tudi zelo dosti vojaških obveznikov in rezervnih vojaških starešin. Pomočnik državnega sekretarja za narodno obrambo generalpolkovnik Ivan Dolničar je predsedstvo seznanil z vrsto podatkov o tem, kako tako množično odhajanje v tujino slabi našo obrambno moč. Čeprav se je to odhajanje v zadnjem času nekoliko zaustavilo, sodijo, da je zunaj naših meja že skoraj milijon jugoslovanskih delavcev, med njimi nekaj sto tisoč

vojaških obveznikov in več tisoč rezervnih vojaških starešin. Teh je v tujini že toliko, da bi bilo mogoče iz njih sestaviti ne le divizije, ampak celo armade. Vprašanje pa je, če bi se v primeru kakega vojnega spopada ali neposredne vojne nevarnosti vsi ti delavci, zlasti pa še vojaški obvezniki lahko vrnili domov. To pomeni, da koristi narodne obrambe zahtevajo, da čimveč vojaških obveznikov, predvsem pa rezervnih vojaških starešin ostane doma.

Proti odhodu v tujino se naša družba bori na razne načine. Osnovni način pa je vsekakor zagotovitev ustreznih delovnih mest za tiste, ki odhajajo zato, ker se doma ne morejo zaposliti. Sprejeti pa bodo tudi nekatere administrativne ukrepe, ki naj bi zavirali odhod v tujino elasti kadrov, v katerih šolanje je družba vložila velika denarna sredstva, sedaj pa ti ljudje odhajajo v tujino zaradi boljšega službe, čeprav bi se lahko zaposlili tudi doma. Poleg administrativnih ukrepov pa je potrebna tudi široka politična akcija, v katero se bodo vključile vse organizacije ZRVS. Med drugim bodo rezervnim vojaškim starešinam pomagale, da se zaposle doma, hkrati pa si bodo prizadevale, da bi delovne organizacije in ustanove vnesle v svoje samoupravne akte določila, po katerih naj bi imeli pri zasledbi prostih delovnih mest — ob enakih pogojih — prednost rezervni vojaški starešine.

Predsedstvo zveznega odbora je poleg tega razpravljalo še o nalogah ZRVS Jugoslavije pri izvajanju sklepov, ki jih je sprejel zbor federacije, o pomoči in vključevanju v društva Partizan, o programu splošnega vojaškega usposabljanja rezervnega starešinskega kadra v naslednjem letu, o srečanju rezervnih vojaških starešin »Bratstvo enotnost«, ki bo od 2. do 4. julija v Makedoniji in še o nekaterih drugih tekočih zadevah.

S. P.

Mladi modelarji na tekmovanjih

Letošnja tekmovanja ljubljanskih modelarjev so skoraj že končana. Dvanajstega maja so na VII. mestnem tekmovanju brodarov modelarjev tekmovali modelarji motornih čolnov na kopališču ŠTERN na Ježici, medtem ko so naslednji dan, 13. maja, tekmovali tudi modelarji enostopenjskih raket in treh vrst zmajev na letališču POLJE v Ljubljani. Vsa tri tekmovanja so potekala v organizaciji mestnega sveta Zveze organizacij za tehnično kulturo Ljubljana, le da so pri izvedbi samih tekmovanj sodelovali posamezni klubi. Razpisi tekmovanj so bili znani šele komaj nekaj dni pred tekmovanji, a še ti so bili pomanjkljivi ali celo povsem neustrezni. Torej: V izvedbi vseh treh tekmovanj je močno zaškripalo!

Vsa dosedanja tekmovanja, ki jih prirejajo področni sveti in odbori Zveze organizacij za tehnično kulturo v Sloveniji in tudi drugih bratskih republikah, so osnova pod skupnim geslom: TEKMUJES LE Z MODELOM, KI SI GA ZGRADIL SAM! Žal pa so bili še posebno letos med modelarji motornih čolnov, raket in zmajev nekateri zgrešeni, nevzgojni in celo nesportni pojavi, saj so bili številčno modelarji in njihovi modeli skoraj podvojeni in so nekateri modeli motornih čolnov startali brez predpisanih startnih števil, brez pravih lastnikov..., a z vednostjo vodij posameznih tekmovalnih enot. Predpisane liste modelov za tekmovanje so obstajale ali pa ne, in resnične uspehe ter estetsko ocenjevanje smo zasledili v stoterih variantah. Če že posamezni vodje krožkov in tekmovalec ne čutijo potrebe po PRAVIČNOSTI, SPORTNOSTI OBNAŠANJU TEKMOVALCEV, PRAVILNOSTI IZVAJANJA PREDPISOV RAZPISA, POTEM BI PAČ MORAL ORGANIZATOR OSTATI V VSAKEM PRIMERU PRAVIČEN IN DOSLEDEN!

Kako neprimerno in skrajno nevzgojno je bilo, ko je zmagovalac v razredu MČ-1 zmagal z izposojenim modelom, ki ga je dobil od lastnika, ki z njim ni bil uspešen. Torej je pridobljeno prvo mesto krivično, če pomislimo na vse delo in prizadevanja vseh onih modelarjev, ki so si sami zgradili modele za tekmovanja. Grobih kršenj tekmovalnih pravil organizator ne bi smel dovoliti v nobenem primeru. »NE DOTIKAJ SE TUJEGA MODELA MED TEKMOVANJEM«.

NJEM«, je bila le še prazna fraza. Se in še je bilo navideznih »malenkosti«, ki pa postopno, a zagotovo lahko oblikujejo silnice nezaupanja v organizacijo tja do najvišjega mesta. V šoli poslušaj mladina o smernicah pisma maršala TITA in družbeno-vzgojnih prvinah, v praksi pa se srečuje z mnogočim. Čemu dokazujemo pošteno mladino vrednote KRIVIC, ko jo kaj lahko izgubimo že jutri.

Ne le, da morajo potekati tekmovanja v tej ali oni obliki ali organizaciji brezhibno in da morajo izvajalci biti izbrani ljudje, temveč je nujno, da organizator prepreči vsak poskus nepravilnosti. Družbeni dejavniki pa morajo preprečiti prenašanje modelov in drugih tehničnih dodatkov »z druge strani meje«. Ljudska tehnika naj ostane ljudska, izoblikuje naj tehnično naprednega mladega državljan, ki se bo usposobil ter izdelal po lastni zamisli model, ki ga sedaj dobi prek meje nezakonito. Čemu zaviramo razvoj mladine v novatorstvu in ustvarjanju, saj smo vendar tudi mi sami sposobni misliti in delati. Končno je skrajno nevzgojno, da mladina venomer posluša tisto: »ŠVERCATI MORAMO... Mar ne želimo v tehničnih dejavnostih poštenih in sportnih »borilcev« na tekmovalnih progah? Mar smo pozabili, da vse to opazuje naša mladina? Mar še nismo ugotovili, da je mladina neposredno in kritično opazovalec, ki vstopa v življenje? Vsakršno »švercanje« tehničnih pripomočkov zavira razmišljanje, raziskovanje in novatorstvo na vseh področjih, kjer se vzgaja naša mladina. Čemu ne bi torej mladina pri tehničnih dejavnostih uporabljala le tisto, kar sama zgradi, izboljšuje? Naši domači tovarni v Izoli bi tako morda le pokazali, da trg pogreša njihove elektromotorčke v raznih izvedbah, ki bi se do danes po kakovosti zagotovo že lahko približali tujim motorčkom, le da bi bili dosegljivi naši mladini, ki sodeluje v raznih krožkih.

Tako bi preprečili tudi socialno diferenciacijo med mladino in nezakonito prenašanje raznovrstnih materialov, vžigalnih motorčkov za rakete in pogonskih motorjev za razne tehnične izdelke. Ne bo torej odveč, če premislimo in bomo spoznali, da so dosežki vzpodbudni, le uporabljati jih moramo v korist in v mejah sodobne vzgoje.

BOSTJAN NOVŠAK
Foto: M. GARBAJS

Obisk iz Ženeve

Šestnajstega in 17. maja je bil na obisku v Ljubljani predsednik mednarodnega komiteja Rdečega križa iz Ženeve Marcel A. Naville. Prvi dan obiska se je mudil v Dravljah, kjer so ga pozdravili predstavniki podmladka RK, nato pa si je ogledal praktično delo odreda Rdečega križa Slovenije pri mestnem odboru RK Ljubljana za prvo pomoč. Odred je ob tej priložnosti postavil postajo za prvo pomoč, ki lahko da oskrbo ob velikih naravnih nesrečah, terensko kuhinjo, ki lahko v izjemnih razmerah pripravlja 200 obrokov naenkrat, in stacionarij za primer nujne preselitve prebivalstva ali nastanitev ranjencev. En tak stacionarij lahko sprejme 100 oseb, RKS pa jih ima v programu pet v raznih krajih Slovenije. Po ogledu se je M. NAVILLE pogovarjal v društvenih prostorih krajevne skupnosti v Drav-

ljah s štabom odreda Rdečega križa za prvo pomoč s člani izvršnega odbora RO RKS in predstavniki mestnega odbora RK Ljubljana o celotni dejavnosti Rdečega križa Slovenije. Zelo pohvalno se je izrazil o delu članstva, njihovi izurjenosti in organiziranosti. »Videl sem že mnogo organizacij RK po svetu, prisostvoval njihovemu delu in se pogovarjal z njihovimi člani. Po svetu so tovrstne organizacije, kjer se resnično dela ali pa mnogo govori. Vesel sem, da sem tu, pri vas, videl eno takih organizacij, ki dela, in to zelo uspešno!«

Drugi dan obiska se je M. NAVILLE pogovarjal na republiškem odboru RKS, kjer so razpravljali o uporabljanju ženevskih konvencij in o humanitarnem pravu.

MARJAN GARBAJS

telegrami

KOPER: Obalni odbor ZRVS in OK ZMS sta v soboto, 18. maja, organizirala izlet dijakov sedmih razredov šol v Pulj, kjer so si ogledali taktično vadišče vojne mornarice. Tu so jim prikazali uničevanje podmornic z globinskimi bombami in s bombami, ki eksplodirajo ob dotiku s ciljem. Nato so si ogledali še mornariško srednjo šolo, kjer so jim razkazali moderno opremljene kabine in se pogovarjali o delu in življenju v vojaških šolah.

MURSKA SOBOTA: Rezervni starešine so v celoti zaključili s predavanji o oblikah protidiverzantskega boja. S predavatelji in sploh s organizacijo predavanj so zelo zadovoljni, saj so jim prikazali tudi skice s pomočjo grafoskopa ter filma ZASEDA in VOJASKA POLICIJA ZASLEDUJE SOVRAŽNO SKUPINO. Predavanja je poslušalo 479 rezervnih starešin in 80 članov odborov za SLO.

STRAZA PRI NOVEM MESTU: Tukašnja osnovna organizacija ZRVS je ena najbolj delavnih na tem področju. Trenutno se člani s polno paro pripravljajo na letošnje izpite, ki jih bodo imeli 2. junija v obliki orientacijsko-taktičnega pohoda, dobili pa bodo tudi vprašanja na temo o specialni vojni. V zvezi s tem so že imeli štiri predavanja pa tudi vaje iz orientacije na terenu. Skupine, ki bodo tekmovale med seboj na izpitih, se že zdaj merijo v znanju. Hkrati pa se vestno pripravljajo tudi na medobčinsko in republiško tekmovanje.

HRASTNIK: Komisija za pripravo orientacijskega pohoda pri občinskem odboru ZRVS je izdelala osnutek programa za pohod in določila 20. junij za dan, ko naj bi pohod izvedli. Odbor je tudi zadolžil posamezne strelske družine, naj čimprej organizirajo za vse rezervne starešine strelske vaje s mavzerico kal. 7,9 mm.

NOVA GORICA: V Braniku so ustanovili strelsko družino, ki jo bo vodila organizacija ZRVS Brnik.

NOVA GORICA: Osnovna organizacija ZRVS v Kojskem je imela letno skupščino, na kateri so analizirali delo v lanskem letu in se seznanili s programom za letošnje. Sklenili so ustanoviti strelsko družino in v ta namen imenovali tričlansko komisijo. Po skupščini so predvajali film »Jasenovac« in zbrali 370 din prispevkov za gradnjo doma borcev in mladine v Kumrovcu.

PTUJ: Na proslavi prvega maja v ptujskem gledališču in ob zaključku športnih iger bratstva in prijateljstva obmejnih slovenskih in hrvaških občin je sodelovalo okoli 150 rezervnih starešin.

PTUJ: Organizacijo in izvedbo letošnje KURIRCKOVE POSTE so vodili rezervni starešine — prosvetni delavci, ki so zaposleni na devetindvajsetih popolnih in nepopolnih osnovnih šolah v občini. Po prireditvah so posamezni rezervni starešine prejeli priznanja in KURIRCKE. V letošnji kurirckovi pošti je sodelovalo okrog 2500 pionirjev iz vseh pionirskih odredov na območju občine Ptuj in 230 rezervnih vojaških starešin iz novo ustanovljenih aktivov v vseh 25 krajevnih skupnostih občine.

ORMOŽ

OBČINSKO TEKMOVANJE EKIP PRVE POMOČI

V nedeljo, 6. maja 1973, sta oddelek za narodno obrambo skupščine občine Ormož in občinski odbor Rdečega križa Ormož organizirala v Ormožu prvo občinsko tekmovanje ekip prve pomoči. Na njem je sodelovalo 10 šestčlanskih ekip iz krajevnih skupnosti, delovnih organizacij, Rdečega križa in občinske čete civilne zaštite.

Pred začetkom tekmovanja je tekmovalce in goste, med katerimi je bil tudi predsednik republiškega odbora Rdečega križa Slovenije Ivo MAJDIČ, pozdravil v imenu občine in občinskega štaba CZ predsednik skupščine občine Ormož Franc Novak.

Ekipa so se najprej pomerile v teoretičnem delu tekmovanja. Tu so morale pisno odgovoriti na 30 zastavljenih vprašanj s področja prve pomoči, higijene bivanja zunaj naseljenega kraja in organizacije Rdečega križa, potem pa so morale na maskiranih poškodovancih pokazati še praktično usposobljenost.

Treba je pripomniti, da je bila organizacija tekmovanja na višini in da so vse tekmovalke pokazale tako v teoretičnem kakor tudi v praktičnem delu tekmovanja zelo dobro znanje in izurjenost. To dokazuje, da so se na tekmovanje skrbno pripravljali.

Na koncu tekmovanja je članica tekmovalne komisije Mira FRANGESOVA razglasila rezultate tekmovanja in podelila diplome vsem sodelujočim ekipam. Članice zmagovalne ekipe pa so prejele še lepe knjižne nagrade.

Zmagala je II. ekipa občinske čete civilne zaštite, ki je zbrala 118,33 točk od 120 možnih in ki bo zastopala občino Ormož na bližnjem republiškem tekmovanju v Murski Soboti. Drugo mesto je osvojila I. ekipa občinske čete CZ, ki je zbrala 117,83 točk, tretje pa ekipa krajevne skupnosti Miklavž, ki je zbrala 115,66 točk.

Boško BORJAN

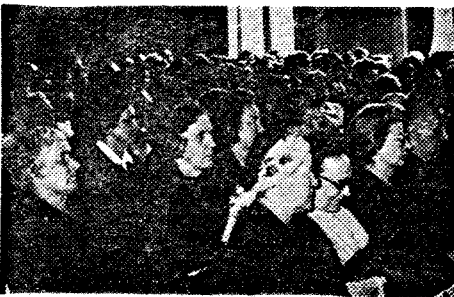
NOVA GORICA

NEKDANJI AKTIVISTI OF SO SE ORGANIZIRALI

Letos so organizatorji nekdanjih aktivstov OF na Goriškem predlagali, naj bi bil sedež okrožnega odbora pri občinski konferenci SZDL v Novi Gorici. Občinska skupščina pa bi naj okrožnemu odboru podeli-

Predsednik občinske skupščine Rudolf Štmac izroča domicilno listino Milo Vižintinu

Zbrane aktivistke in aktivisti

la domicil. Dne 5. t. m. so se aktivisti po obsežnih pripravah na terenu sešli v Novi Gorici na svojem prvem občnem zboru in si izvolili odbor. Zbora se je udeležilo 150 aktivistov iz novogoriške, sežanske in ajdovske občine. Navzoči so bili tudi nekdanji pokrajinski voditelji osvobodilnega gibanja — dr. Joža Vilfan, Ziva in Julij Beltram ter Leopold Krese.

Poročilo o dosedanjem delu je imel predsednik pripravljalega odbora Milo Vižintin. Predsednik občinske skupščine Nova Gorica mu je ob tej priložnosti izročil domicilno listino za okrožni odbor.

Poglavitna naloga ponovno ustanovljene okrožja in njegovih komisij bo, da ohrani za zgodovino vse gradivo in pričevanje o delavskem in osvobodilnem gibanju med obema vojnama ter med narodnoosvobodilno vojno; dalje, da bo organizacija nenehno vzdrževala ter krepila stike med aktivisti in političnimi dejavniki v občini. Zadnja naloga pa tudi ne sme biti skrb o socialnem in zdravstvenem varstvu bivših aktivistov.

Kako odgovorna je naloga komisije za zgodovino (ne le srednjeprimorskega, marveč tudi drugih okrožij, ki se bodo verjetno še ustanovila), vidimo že iz tega, da je bilo med obema vojnama na Primorskem 135 sodnih procesov, naperjenih proti slovenskemu živju, da je bilo 8 naših ljudi ustreljenih — da o mogočnem osvobodilnem gibanju med narodnoosvobodilno vojno sploh ne govorimo. Na zboru so poudarili, da je zadnji čas za smotno in vestno zbiranje zgodovinskega gradiva, saj ljudje hitro izumirajo, tako, da je čedalje manj prič iz minulih časov. Zavzeli so se tudi, da je treba večjo skrb posvečati življenjskim razmeram bivših aktivistov in borcev.

V odboru bivših aktivistov OZ za srednjeprimorsko okrožje so: Milo Vižintin, predsednik, Ziva Beltram, podpredsednica, in Viktor Orel, tajnik.

MILE GOJKOVIČ

LITIJA

KURIRČKOVA POŠTA V SPODNJEM LOGU

Letos smo »kurirčkovo pošto« na področju naše občine pričakali 14. t. m. bolj slovesno. Ob tej priložnosti smo odkrili spomenik, ki spominja na prehod čez Savo med narodnoosvobodilno vojno. Tam čez so hodili kurirji postaj TV 3, TV 5 in OPS—KZO, kakor tudi aktivisti in naše bojne enote.

Kurirčkova pošta je prispela s čolnom in na istem kraju, kjer sta med vojno, pri vasi Sava in Sp. Log, prevažala kurirje čolnarja Matija Smuk in Jože Dernovšek. Na slovesnosti so nastopili učenci osnovne šole iz Litijske. Mladini pa je spregovoril bivši komandir postaje TV 3 Zdenko Roter. Slovesnosti se je udeležilo, čeprav je bil delovni dan, precej domačinov, kurirjev-borcev, šolske mladine in drugih v Litiji in Smartnem. Spomenik je delo arhitekta Vlaste Kopača, zanj pa sta prispevala ZB NOV Sava in občinski odbor ZB NOV Litijske.

KAREL LOVSE

LJUTOMER

NEPRAVILNOSTI PRI DODELJEVANJU KREDITOV

Pred dnevi se je v Ljutomeru sestal občinski komite ZK in med drugim izrekel kritiko vodstvu ZB NOV v prejšnji sestavi in to zlasti zaradi nepravilnosti pri dodeljevanju posojil za gradnjo stanovanj. Kredite so namreč prejeli tudi takšni, ki do njih niso upravičeni.

V občini je v zadnjem obdobju prejelo kar 79 prosilcev kredit v skupnem znesku 1.630.000 dinarjev. Krediti so bili podeljeni v zneskih od 3.000 do 80.000 dinarjev, v povprečju nekaj nad 20.500 dinarjev. Ugotovljeno je, da je samo 64 prosilcev izpolnjevalo pogoje, medtem ko jih drugi niso v celoti

izpolnjevali, oziroma so kredite prejeli tudi trije prosilci, ki sploh nimajo priznanega statusa borca NOV, kar pomeni, da sploh niso bili upravičeni do kredita.

Občinski komite ZK je zato javno obsodil delo komisije za vprašanje borcev NOV pri občinski skupščini ter meni, da se naj komisija razreši ter imenuje v drugi sestavi. Za te nepravilnosti pa je odgovoren tudi ožji odbor prejšnjega vodstva ZB, ki je delal preveč zaprt.

Menimo, da je ta javna kritika in obsodba dela bivšega vodstva ZB NOV v Ljutomeru na mestu, žal pa je do tega razkrinkanja prišlo malce prepozno, šele potem, ko je bil izvoljen nov odbor občinske ZB NOV.

FRANJO HOVNIK

TOLMIN

SKLEP, KI GA JE VREDNO POSNEMATI

Lovska družina iz Tolmina je na letnem občnem zboru med drugimi sprejela tudi sklep, da bo vse leto vzdrževala spominsko obeležje padlih partizanov na Slemenu. Pred dnevom mrtvih pa bo še posebej organizirala prenos venca in cvetja na spominsko obeležje.

CERKNO

NOVA ŠOLA ŽE DELUJE PO PREDVIDENEM KONCEPTU

Ze pred graditvijo osnovne šole — spomenika NOB v Cerknem je pokroviteljski odbor za gradnjo šole sprejel koncept, kakšna naj bo bodoča cerkljanska šola nazven. Le-ta naj bi se razlikovala od drugih šol v marsičem razen rednega programskega pouka.

Kako naj bi delala tudi izven programa, ni bilo natanko določeno. Predvsem naj bi bila šola center, ki bi skrbel za nadaljevanje tradicij NOB, in to ne samo pri učencih te šole. Šola naj bi obiskovale skupine učenecv drugih šol. Na takih srečanjih naj bi učitelji in učenci cerkljanske šole posredovali izkušnje na druge šole.

To nalogo cerkljanska šola tudi izpolnjuje, čeprav ji primanjkuje kadra. Pretežen del izvenprogramskega pouka sloni na učiteljih, domačinih, ali tistih, ki stanujejo v Cerknem. Obiski na šoli so vse bolj številni ob vsakem dnevnem času. Prihajajo skupine iz raznih šol v Sloveniji in tudi drugi. Pri takih napovedanih skupinah sodelujejo tudi učenci šole. Poglejmo, vse obiskuje cerkljansko šolo. Skupine članov ZBZ, vojni invalidi, strokovne šole, študenti visokih šol... Največkrat to ni samo obisk, temveč srečanje s kulturnim programom. Kadeti miličniške šole iz Tacna so v cerkljanski šoli pripravili kulturno-zabavni program s tematiko NOB. Poseben program pripravljajo skupno za srečanje s študenti pedagoške akademije iz Ljubljane, katere ravnatelj je bil pokojni Vlado Lenardič naj-aktivnejši pobudnik gradnje te šole. Najbolj delaven je na šoli zgodovinski krožek. Obisk v knjižnici pa je presegel vsa pričakovanja; šola ima namreč obširno izbiro knjig in čitalniške prostore.

Izredno zanimanje vse javnosti za cerkljansko šolo bodo morale vzeti na znanje tudi šolske oblasti. Sama šola ne bo kos tej nalogi, kljub vsej dobri volji. Posebno skrb bo treba posvetiti kadrom za to posebno šolo.

Šola tudi še ni povsem dograjena; manjkajo učilnice za nižje razrede, ki so še vedno v stari šoli.

JANEZ JERAM

KANAL OB SOČI

NOVA GROBNICA

V nedeljo dopoldne, 29. aprila, so v Kanalu ob Soči na krajevnem pokopališču izvršili prekop 12 padlih borcev in njih posmrtno ostanke položili v novo grobnico. Žalne slovesnosti se je udeležilo izredno veliko ljudi. Prekop, grobnico in žalno slovesnost so organizirali občinski odbor ZBZ NOV v Novi Gorici ter krajevni odbor ZBZ NOV in krajevna skupnost Kanal ob Soči.

Na območju bivše občine Kanal je bilo zadnja leta na raznih vaških pokopališčih že nekaj grobov, za katere ni nihče več redno skrbel. Sedaj so se dogovorili, da se izvrši prekop posmrtnih ostankov iz vseh takih grobov, ki so slabo ali sploh nič oskrbovani. Brezavšček Stanko iz Kanala je izdelal več skic in končno načrt nove grobnice ter se lotil dela kot zidar in kot predsednik krajevnega odbora ZBZ NOV. Na razširjenem delu kanalskega pokopališča je sedaj lepo urejena grobnica, kjer počivajo posmrtni ostanki 12 padlih borcev, ki so padli v okolici Kanala, na desnem in levem bregu Soče.

Prvi na črni marmorni plošči je vpisan Krajc Jože z Rakeka. Utonil je v narasli Soči v noči 11. na 12. julij 1944, ko je v čolnu skupaj z narodnim herojem Jožetom Srebrničem in še z dvema soborcema hotel prepluti naraslo reko. Krajc Jože je bil mornar, španski borec in poročnik republikanske Spanije. Zagar, Gregorčič in Krajc so bili prvi organizatorji partizanstva na Gorenjskem. Krajc je bil prvi politični komisar čete na Jelovici in kasneje na Poljuki poleti 1941. Ob koncu aprila 1943 je prišel na Primorsko, kjer je postal pokrajinski partijski instruktor in je pretežno delal na terenu v Beneški Sloveniji, na Kambreškem in v Goriških Brdih. Glede na svoj prispevek v NOB bi zaslužil priznanje narodnega heroja. Osnovna šola na Rakeku, kjer je bil doma, se po njem imenuje.

V novogoriški občini pripravljajo še nekaj prekopov v nove grobnice, kar nameravajo urediti proti koncu tega leta (Renče, Branik, na Krasu).

RADOVLJICA

SODELOVANJE SZDL IN ZB NOV

V Radovljici je bilo 14. t. m. posvetovanje predsednikov združenj borcev NOV in krajevnih organizacij SZDL radovljiške občine. Dogovorili so se, da bodo z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami uredili enotno in načrtno zbiranje prispevkov za dom v Kumrovcu. Zavzeli so se za to, da je treba pri tem pritegniti prebivalstvo množično. Vse darovalce bodo vpisovali v posebno sezname in jim dajali pismena potrdila. Okrog 28.000 občanov naj bi zbralo 274.500 din. Prispevke bodo začeli zbirati 25. t. m., zbiranje pa bodo končali 25. junija.

Nadalje so se na posvetovanju dogovorili, da bodo začeli načrtno zbirati gradivo za politično zgodovino v obdobju narodnoosvobodilne vojne na Gorenjskem. Med drugim so sklenili, da se bodo kar najbolj množično udeležili petega zbora gorenjskih aktivistov, ki bo 3. junija v Trzinu. Hkrati bo tedaj tudi zbor članov ZB NOV in bivših internirancev.

CIRIL ROZMAN

Ena najbolj prisrčnih prireditev ob letošnji kurirčkovi pošti je bila letos pred šolo Franceta Bevka v ulici Pohorskega bataljona v Ljubljani: odkritje spomenika partizanskim kurirjem, nadvse posrečene lesene skulpture, ki je delo kiparja Petra Jovanoviča. Od odkritja je govoril tovariš Janez Slovinc in spomenik tudi odkril. Nato je šolska mladina nastopila s petjem in recitacijami.

Matevž Ogrizek

Matevž Ogrizek, doma iz Hruševja pri Postojni, je umrl 65-leten na Golniku. — Njegova rojstna hiša je bila ena prvih partizanskih javk v naših krajih. Znana je bila slovenskim rodoljubom, članom organizacije TIGR že od leta 1928. Tam so ilegalci večkrat prenočevali. Matevž sam je prav tako razpečeval ilegalno literaturo. Ko je bila organizacija leta 1940 odkrita, so prišli tudi Ogrizka. Sel je skozi najhujše zapore v Koprno in Trstu, potem pa so ga konfinirali na otoku Ventotene. Po italijanski kapitulaciji je stopil v NOV. Njegov brat Ludvik pa je bil prvoborec in znan iz bitke na Mošeniški planini ter v Dražgošah. Ogrizkova družina je bila trn v peti fašistom. Zaprli in v izgnanstvu so bili še Ogrizkovi Mirko, Justina in Rafael. Matevž je po osvoboditvi delal tudi v odboru ZB NOV Hruševje. Užival je veliko spoštovanje med domačini.

Štefka Fon

Štefka Fon iz Trnovega ob Soči je umrla 53-letna. Rodila se je v številni družini slovenske matere in hrvaškega očeta v Zagrebu. Ze zelo mlada je začela delati v varaždinski tekstilni tovarni. Kmalu se je razvila v razredno tovarno delavko. Po stavki leta 1936 so jo odpustili iz službe. Potem je delala v Ljubljani kot hišna pomočnica. Leta 1941 sta z možem v Noščah pri Homcu začela delovati v osvobodilnem gibanju. Mož je že istega leta stopil v NOV. Štefka pa je preživljala tri otročičke in delala kot aktivistka na terenu. Po vojni se je družina večkrat selila iz kraja, dokler je bil mož do leta 1951 aktivni oficir, potem pa se je naselila v Trnovem ob Soči. Ves čas doslej je bila Štefka

marljiva družbenopolitična delavka. Med drugim je bila skoraj 15 let sekretarka osnovne organizacije ZK.

Jože Premrl

Jožeta Premrla so 4. aprila pokopali na Pokopališču v Predjani pri Postojni. Bilo mu je 63 let. Bil je izredno priljubljen med domačini, zlasti med borci, kar se je pokazalo na njegovi zadnji poti; spremlja ga je velika množica. Jože je bil kovač, toda ne le po poklicu, marveč tudi kovač nove, socialistične družbe. Med drugim je bil član krajevnega odbora OF, potem NOO, dalje član rajonske gospodarske komisije v letih osvobodilnega boja, po osvoboditvi pa je delal v krajevnem ljudskem odboru in v drugih družbeno političnih organizacijah. Prejel je več odlikovanj.

Rafael Lampe-Ciril

Od Rafaela Lampeta-Cirila, rez. kapetana I. razreda, smo se za vedno poslovili 10. aprila na pokopališču v Biljani v Goriških Brdih. — Rodil se je leta 1916 v Idrijskem Logu pri Crnem vrhu nad Idrijo. Vojaščino je odslužil v italijanski vojski, nato pa so ga kmalu spet mobilizirali in ga poslali kot rudarja v premogovnik v Rasi. Od tam je jeseni 1942 pobegnil. Vstopil je v enoto, ki jo je vodil Janko Premrl-Vojko. Udeležil se je znamenitega pohoda primorskih brigad maja 1943 v Beneško Slovenijo. Po italijanski kapitulaciji je postal komandant bataljona in pred koncem vojne komandant mesta Bovec. Po vojni je bil komandant ujetniškega taborišča v Ilirski Bistrici in leta 1948 načelnik štaba artilerijskega polka v Ljubljani. Po demobilizaciji se je vrnil v Goriška Brda, kjer je bil logar do upokojitve. Zadnjih deset let je bolehal, dokler ga bolezen ni izžepala.

Valentin Vrhovec

Valentina Vrhovca, znanega aktivista iz Starega trga pri Ložu, smo pokopali 9. maja na pokopališču v Podcerkvi v Loški dolini. Bilo mu je 89 let. Vrhovec je bil zelo priljubljen med ljudmi in zlasti pravega proletarca — delavca. Ze pred vojno je sodeloval v naprednih delavskih organizacijah in pri gasilstvu. Med narodno-osvobodilno vojno je delal kot terenski aktivist in v odboru OF. Njegov sin Lojze je spomladi 1942 odšel k partizanom. Vrhovec je bil po osvoboditvi izvoljen za prvega predsednika OF v Starem trgu. Marljivo je sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah. Za svoje delo je prejel tudi več odlikovanj. Ostal nam bo v lepem spominu.

Franc Šuštar

Od Franca Šuštarja iz Knežje vasi smo se za vedno poslovili 12. maja. Rodil se je leta 1914 v Železnem pri Dobrniču v bajtarski družini. Ze kot otrok si je moral začeti služiti kruh pri tujih ljudeh. Tik pred vojno je služil za hlapca na Rakovniku v Ljubljani. Bil je med prvimi, ki so se pridružili osvobodilnemu gibanju. Spomladi 1942 pa je skupaj z brati odšel k partizanom. Bil je hudo ranjen. Po vojni je bil pomožni miličnik v Dobrniču, nato se je naselil na koščku zemlje v Knežji vasi. Med ljudmi si je s svojo značajnostjo pridobil med ljudmi velik ugled. Njegova življenjska pot je bila zmeraj trnova, vendar ni nikdar tožil, ceprav je zelo trpel tudi zaradi zahrbtnih bolezni. V Knežji vasi je bil dolga leta predsednik krajevnega organizacije SZDL in dober član ZB NOV. Tik pred smrtjo je prejel priznanje OF bil je pa tudi nosilec več drugih odlikovanj.

Janez Petkovšek

Janez Petkovšek, Spikljev oče s Stare Vrhniko, je umrl aprila v svojem devetdesetem letu. — Spikljev oče je bil vojak Ze med prvo svetovno vojno, potem pa se je pridružil borcev za našo severno mejo. V obdobju stare Jugoslavije je bil v naprednih vrstah kmečke mladine in na njegovem domu so ustanovili društvo kmečkih fantov in deklet. Novembra 1941 pa je bil prav tako v njegovi hiši ustanovljen odbor OF za Stare Vrhniko. Njegov dom je bil od vsega začetka odprt borcev in pozneje tudi ranjenecem. V šebeljaku pa je bila javka kurirjev. Užival je ugled, da zna pomagati bolni živini in tako je bil večkrat na poti ter je zbiral pomembne podatke za borce. Decembra 1943 so ga prijeli četniki in ga poslali v Dachau. Vrnil se je izmučen, a mu je bilo vendar dano, da je preživel ta leta po osvoboditvi. Pogosto so ga obiskovali pionirji, ki jim je marsikaj zanimivega povedal. Tudi na zadnji poti so ga spremlili, žalostni, ker ga ne bodo več slišali.

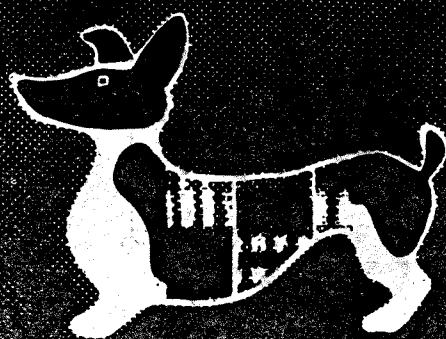

Ivan Rebec

Ivana Rebca smo spremlili na zadnji poti na pokopališču v Palčju pri Pivki. Bilo mu je 63 let. Rodil se je v Palčju v družini malega kmeta. Ostal je zvest domači zemlji in s trdim delom preživil družino. Med vojno se je kmalu pridružil osvobodilnemu gibanju. Kot terenski aktivist je delal v domačem kraju do leta 1944, ko so ga zaprli. Po pobeu iz zapora se je pridružil borcev in se bojeval do konca vojne. Po osvoboditvi je marljivo sodeloval v družbenopolitičnih organizacijah v vasi in občini. Ohranili ga bomo v spominu kot dobrega tovariša.

20-LETNICA GORENJA

ZVESTOBA ZA ZVESTOBO

1+1=3

GORENJE SLAVI LETOS 20-LETNICO OBSTOJA

To je 20 let naporov, odrekovanja, vztrajanja in hotenja, prepričanja, da je izbrana prava pot.

GORENJE je danes nepogrešljiv sestavni del vašega doma, je pomemben del prostega časa, je nagrada moža ženi, staršev otrokom, je vaš spremenjen odnos do okolja in družbe in vaša nova vloga v njej.

GORENJE je vaš prijatelj, ki ste mu poklonili zvestobo v trenutku, ko ste kupili prvi, drugi, tretji ali več aparatov z vedno enakim znakom GORENJE. V jubilejnem letu GORENJE nagrajuje vašo ZVESTOBO. Vsak kupec, ki ima vsaj enega od večjih aparatov GORENJA in bo v času od 1. maja do 31. julija 1973 kupil kateregakoli od 10 standardnih proizvodov GORENJE, dobi lepo darilo iz serije malih gospodinskih aparatov in pripomočkov.

Enostavno povedano, če od danes pa do 31. julija 1973 kupite pralni stroj, zamrzovalnik, štedilnik, kuhinjo ali drug večji aparat GORENJE in ob nakupu zahtevate od prodajalca kupon (vpišite ime in priimek ter ostale podatke), prejmete darilo GORENJA: havbo ali 3-miks, sobno anteno, 3-mlin (električni stroj za mletje), kuhinjski element, tehtnico ali mixal.

Tako GORENJE dvakrat nagraduje ZVESTOBO — s kvaliteto proizvodov in z lepimi nagradami.

gorenje®

Mati z otroki pri partizanih

V taborišču Jarmovci, kamor smo prišli 20. decembra 1942, je bilo najhujše, ker smo bili brez vsega. Tovariši so hodili po krompir, ki je bil skrit in zakopan na nekaj krajih po gozdu. Za hrano smo dobivali enkrat na dan po nekaj krompirjev na osebo, ki jih je vsaka družina pekla zase. Zima v januarju je bila huda. Zapadel je globok sneg. Ker nismo mogle prati, ker nismo imele posode in ne perila za preobleči, smo bile polne uši in dobile smo srbečico. Vsi smo bili lačni in prezeblji. Zaradi snega ni bilo celih 14 dni nikogar do nas. Čez štiri najst dni so pregazili sneg in se oglašali pri nas prvi partizani in kurirji. Potem je prišel tudi moj mož in nam prinesel en prt, eno deko in malo žgancev za otroke.

V naši bajti je bilo zelo tesno. Eden drugemu smo se umikali. Na eni strani smo si napravili ležišča. Ker je sneg zapadel, še preden je bila bajta gotova, so bila tla snežena in mrzla. Ležišča smo si nastlali iz majhnih smrekovih in jelkovih vejic. V množju ležišča je bil položen smrekov vrh. Tu smo sedeli pri ognju, tu smo pojedli držeč na kolenih svoj borni obrok krompirja. Na nasprotni strani želišč smo si naredili iz kamenja ognjišče. Nad ognjiščem je bila v strehi odprtina, da se je lahko kadilo. Ob bajti nad takim preprostim dimnikom so se dvigale visoke jelke. Ko je snežilo, se je iz vej jek na ogenj sesipal sneg. Proti pomladi, ko je bila odjuga, so velike vodne kaplje padale na ogenj, da je vsakokrat začvrčalo. Januarske noči so bile večinoma jasne in mrzle. Vse dokler je trajal tisti hudi mrz, nisem mogla zaspati, ker nisem imela odeje. Z eno deko sem pokrila troje otrok, a sama sem bila brez nje. Ležišče je bilo tako mrzlo, da me je čez četrte ure po tistem, ko sem legla, minil spanec. Otroci so spali, jaz pa sem vse noči sedela pri ognjišču in dremala. Ponoči ni gorelo, ker se je dim kadil po bajti in nam silil v oči, da so nas kar pekle.

V dolgih zimskih večerih smo si pripovedovali, kaj vse smo doživeli huđe, preden smo odšli v gozdove. Ančka Milakar, Rihtarjeva z Babne police, je pripovedovala: »Moža so mi vrgli živega v jamo v Vražjem vrtcu. Nanj so zavalili veliko skalo in potem se druge mrtve in ranjene ter jih zasuli. Na zasutem grobu je bilo videti, kako se je zemlja premikala...«

Po napadu na civilni logor v Šimenovih dolinah so Italijani vsak večer okrog devete ure metali mine v gozd. Zdelo se nam je, da padajo mine čisto blizu nas. Bilo je strahotno pokanje, gmenje in odmevanje. Nekaj časa nas je bilo zelo strah, potem pa smo se tudi temu privadili. V polnočnih urah pa so se oglašali volkovi. Bržda jih je bila velika tolpa. Kot orgije se je slišal njihov strašni ples in tuljenje. Partizani so pravili, da volkovi tulijo pri Beli vodi, ker je tam blizu poginil konj. Omenim naj še to, da sem nekega dne, ko smo nosili drva za kuhinjo v neki dolinki, hudo padla po zmraznem snegu in si izpahnila roko v zapetju. Ko sem vstala, sem si sama, stisnila kost, ki je štrlela navzven. Kost je zaškripala, a v prejšnjo lego se ni vrnila. Ko sem prišla nazaj v taborišče, so mi ženske pretegnile roko, a kost tudi tedaj ni hotela nazaj v svojo lego. Morala bi k zdravniku, pa ga ni bilo blizu. Roka me je tedaj šest tednov zelo bolela in nosila sem jo na ruti.

Ko je pošel krompir, ki je bil zakopan na nekaj krajih v gozdu, se je vodstvo civilnega logorja v Jarmovcih obrnilo na neko karavlo, ki je bila nad Loško dolino. Iz karavle so nosili partizani fižol. Naši tovariši so tudi nosili žito, ki je bilo ob napadu na civilni logor v Šimenovih dolinah po teptano v blato od Italijanov in belogardistov. Vodstvo taborišča je preskrbelo kotel in nekaj menažk. Tedaj so ponovno uvedli

kuhanje. Poslej se je kuhal fižol. Iz oprane, posušenega in zmletega žita se je tedaj delalo prežganje za fižol in nekajkrat so skuhali močnik samo za otroke. Za kuharico je bila Nežka Bavec iz Vrhnike, Zofka Strle z Markovca pa je bila intendanka. Vodo za kuhanje smo topili iz snega.

Nekega dne se je zaslislalo od vzhoda pokanje pušk. Dva tovariša, ki sta prišla k nam, sta sporočila, da so na Milanovem vrhu Italijani. Komendant Baraga je takoj poslal patruljo. Mi pa smo se zbrali sredi taborišča v zbor, če bo treba bežati. Čez kako uro je patrulja prišla nazaj in nam sporočila, da so Italijani odšli in da za zdaj ni nič nevarnega.

Marjetka Pirc, ki je bila zbolela na ledvicah še v Šimenovih dolinah, je bila še vedno boleha. Neko jutro jo je prevzela slabost. Zgrudila se je pred bajto na sneg in obležala kot mrtva. Mož jo je dvignil in odnesel v bajto... Dnevi so tekli neskončno počasi naprej. Kljub neugodnemu in težkemu življenju prestrašanih dni v taborišču Jarmovci je bilo vzdušje še nepričakovano dobro. Naša zastava, ki smo jo imeli v civilnem logorju v Šimenovih dolinah, je ob napadu postala plen belih. Jutranji zbor smo od tedaj dalje imeli samo še po potrebi.

Marjetka Bavec-Sonja je včasih zbrala malo večje otroke. Pripovedovala jim je o narodnoosvobodilnem boju in jih učila partizanske pesmi. Tudi nam ženam in materam je prinesla ob večerih radijske vesti in revijo »Naša žena«.

Za hrano je bilo v taborišču Jarmovci vedno huje. Fižolova juha je bila vsak dan bolj redka. Kar naprej smo bili lačni. Otroci so pobirali okoli kuhinje sem in tja kak poteptan fižol in krompirjeve olupke, jih pekli na ognjišču in jedli. Tudi jaz sem večkrat začutila čudno slabost. Kdor je imel svoje v Loški dolini, je v največji sili šel iz taborišča v dolino in kaj prinesel za otroke. Jaz in še nekaj drugih družin nismo imeli nikogar. Iz naše bajte je šla enkrat domov Zofka Strle iz Markovca. Prinesla je nekaj hrane in jo razdelila naši skupini, vsakemu nekaj. Otroci so bili zelo veseli. Pot v dolino pa je bila zaradi belogardističnih zased zelo nevarna.

Pravili so, da je blizu taborišča Jarmovci italijanska meja. Večkrat je na meji pokalo in večkrat smo bili zbrani ter pripravljani na umik, patrulja pa je šla opazovat. Vedno smo se oddahnili šele potem, ko se je patrulja vrnila in nam sporočila, da ni nevarnosti. Vedno smo morali otroke opozorjati, naj ne jokajo ali kričijo.

Proti koncu februarja so ledeno mrzli vetrovi ponehali. Zima, polna mračnih dni z velikimi snežnimi viharji, je šla h koncu, nevarnost, da spet pridejo Italijani, se nam je zdela večja. Sneg je začel hitro kopneti. Kazale so se prve kopne lehe. Gozd je vsak dan bolj oživljal. Slišalo se je življenje ptic. Opojna vonjava visokih smrek in jelk je puhtela v sončnih žarkih. Za belimi prosojnimi oblaki je posijalo precej toplo sonce.

Po nekaj mesecih življenja v taborišču Jarmovci so otroci postali zelo izčrpani in zahirani. Nekega dne se je moja hčerka Verica sesedla na pograd od slabosti in milo zajokala. Bila je bleda in ročice, s katerimi si je zakrila obraz, so bile vse krstave in razprskane. Nepopisno se mi je smilila, a pomagati ji nisem mogla. Tudi moj najmlajši sin Stane, ki je bil tedaj v sedmem letu, je bil hudo prehlajen. Bolelo ga je po trebuhu in večkrat v eni noči je moral na stran na plano za taborišče. Kljub hudemu mrazu in jasnim zimskim nočem ga ni bilo dolgo časa nazaj. To je trajalo več kot teden dni. Zelo sem se bala zanj...

(DALJE PRIHODNJC)

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likožarjeva—
Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

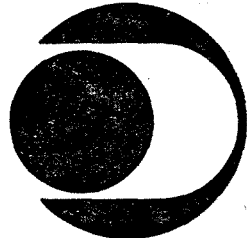

PRODAJNI SERVIS

modna hiša
LJUBLJANA

MODNA HIŠA je za poletno sezono pripravila bogato izbiro moških srajc, najrazličnejših krojev, primernih za vse postave in okuse. Izbirali boste lahko od klasičnih do mladostno modnih, izdelanih iz najkvalitetnejših materialov v modnih desenh.

MODNA HIŠA vam jamči, da bo vsak moški zlahka našel sebi primeren model srajce.

KEMIČNA INDUSTRIJA MEDVODE

DONIT
TELEFON: 71 106 TELEX: 31 365

tehnični laminati • elektroin
stalacijski vozli in razdelilne
omarice • tesnit • tesnila •
filtri • lepila • smole • ma
se za stiskanje • odpreski
• žične in plastične mreže

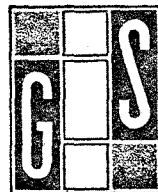

DAMSKA
MODNA
KONFEKCIJA

NOVA GORICA,
Ulica 25. junij 22

Model »ELDA«

GORENJSKI
SEJEM
KRANJ

prireja

v času od 25. do 30. maja 1973

I. SEJEM SREDSTEV
ZA OBRAMBO
IN ZAŠČITO

V okviru sejma bo

26. 5. ob 16.30 uri in 27. 5. ob 10. uri
demonstracija gašenja požarov;

29. 5. ob 15.30 uri nastop odreda
Rdečega križa Slovenije pri mestni
organizaciji RK Ljubljana;

Vsak dan ob 11. uri predvajanje
strokovnih filmov.

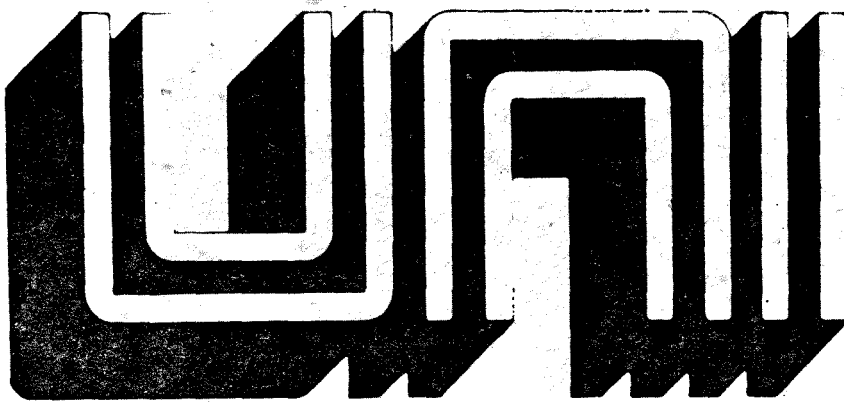
POPRAVEK

V 16. številki »TV 15« — 19. IV. 1973 — je izšel članek Epilog zadeve iz Marežig, katerega avtor je novinar Franci Sterle. V tem članku je med drugim omenjen »gospod iz Truške«, ki da je »10. aprila letos v marežanski cerkvi pel veliko mašo za uspeh ponedeljkove demonstracije v Kopru«.

V zvezi z omenjeno navedbo je Milko Margon, župnik v Truškah, poslal uredništvu »TV-15« pismo, v katerem pravi, da je navedba neresnična in zanj žaljiva.

Uredništvo je po razgovoru z avtorjem ugotovilo, da gre za nespoznanje in da Milko Margon sploh ni v zvezi z omenjeno navedbo, zato se mu vljudno opravičuje.

Uredništvo »TV-15«

program

Industrija
STOL pohištva
STOL Kamnik

novi stanovanjski pohištveni uni program
v novo odprtem salonu stol interier na duplici pri kamniku

Obiskali smo Dachau

Transturist iz Škofje Loke je na pobu do republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in komisije za zadeve bivših internirancev priredil tridnevno potovanje v Dachau. Iz Ljubljane smo se odpeljali 28., vrnili pa se 30. aprila. Po krajših postankih v nekaterih krajih smo prvi dan zvečer prispeli v München.

Naslednji dan zjutraj smo se odpeljali v Dachau. Najprej smo si ogledali muzej. V njem je zbrano bogato gradivo o zgodovini nastanka nacizma v Nemčiji pred ustanovitvijo koncentracijskih taborišč in ves razvoj nacistične strahovlade do njenega konca. Ljudje utihnejo ob vstopu v muzej, da le še med seboj šepetajo, pretreseni spričo tega, kar vidijo na panojih, bodisi da so tudi sami doživeli nepopisne strahote bodisi da jim je šele zdaj stopilo bolj živo pred oči, o čemer so že toliko slišali. Kdor je preživel Dachau, pa vidi, da muzej nikakor ne more pokazati vsega, kar se je dogajalo v taborišču. Zaporniki, ki so šli skozi mučilnice, prikazane v muzeju, gredo nemo stisnjenih zob mimo in njihov molk je najzgovornejša obtožba krvnikov. — Muzej ima dva dela, ki sta že dokončno urejena. Prvi del je v nekdanjih prostorih samega taborišča s kopalnicami, kuhinjo in skladiščem oblek zapornikov. Drugi del pa je krematorij. Tretji del muzeja še gradijo. Tako imenovani Jourhaus z mučilnicami in bunkerji je ameriška vojaška uprava šele nedavno izročila mednarodnemu odboru bivših internirancev. Vse drugo taborišče, razen stražnih stolpov in žične ograje z napeljavo visoke napetosti, so odstranili.

Na zemljišču, kjer so bile taboriščne barake, imenovani bloki, so le označeni temelji barak. Ob betonskem jarku pred žično ograjo pa so napisi z imeni narodov, ki so

jim pripadali zaporniki. Pred zbirališčem, kjer so se morali zaporniki zbirati po vojaško, stojita dve novi baraki, ki prikazujejo, kakšna je bila notranjščina taboriščnih barak. Obiskovalci, ki prvič vidijo, v kakšnih barakah so živeli zaporniki, ne morejo verjeti, da so kar po trije nesrečneži imeli po eno ležišče in da so bili pogradi postavljeni v treh nadstropjih.

Takšen je torej Dachau dandanes. Vse zemljišče nekdanjega taborišča se spreminja v spominski park, za kar gre priznanje mednarodni organizaciji bivših internirancev.

Po ogledu muzeja in taborišča smo se udeležili žalne slovesnosti pred krematorijem, kjer smo položili tudi venec občinskega odbora ZZB NOV Maribor. Nato smo v sprevedu odšli na spominsko slovesnost, prirejeno ob štiridesetletnici ustanovitve taborišča. Govoril je eden najstarejših preživelih zapornikov iz Nemčije. Krajša spominska svečanost je bila še pred spomenikom žrtvam taborišča. Govoril je predsednik mednarodnega odbora bivših zapornikov taborišča Dachau. Taborišče je bilo osvobojeno 29. aprila 1945, torej prav pred osemindvajsetimi leti. Položili smo venec republiškega odbora ZZB NOV Slovenije. Na tej slovesnosti pred spomenikom je bilo več tisoč udeležencev, obiskovalcev, ki so se tiste dni zbrali iz številnih evropskih dežel. Mnogo je bilo tudi Italijanov.

Po tej slovesnosti je naša skupina obiskala še pokopališče, kjer so pokopane žrtve taborišča, umrle v dneh po osvoboditvi. Na nagrobnikih je tudi nekaj slovenskih imen. — Popoldne smo si ogledali še München. Naslednji dan popoldne smo odpotovali v domovino.

FRANC RANT

Prihod skupine brigadirjev letošnje mladinske akcije »Kozjansko 73« v Planino na Kozjanskem; z delom pa so pričeli minuli ponedeljek. Foto: EDI SELHAUS

Janez Strgovšek – 70-letnik

Dne 26. aprila je slavil 70-letnico rojstva dolgoletni družbeno politični delavec, predvojni komunist in sedanjí predsednik občinske organizacije ZZB NOV Radovljica tovariš Janez Strgovšek.

Rodil se je v delavski družini v Boh. Bistrici in se še kot otrok preselil s starši v Kropo, kjer se je izučil za ključavničarja. Delal je v takratni željarski zadrugi, današnjem Plamenu, ter se še kot vajenec vključil v napredno sindikalno in delavsko gibanje. Takoj po prvi vojni je postal član socialno demokratske stranke in naprednih sindikatov. Zaradi svoje revolucionarne dejavnosti je pod pritiskom klerikalcev moral zapustiti Kropo in se zaposliti v Lescah. Vključil se je v tamkajšnje delavsko prosvetno društvo Svoboda in deloval po direktivah Partije navzlic nenehnemu šikaniranju oblasti, aretacijam in hišnim preiskavam. Kot predvojni komunist je aktivno deloval tudi v sindikatih in drugih naprednih organizacijah ter se udeleževal vseh partijskih sestankov in konferenc po letu 1939.

Takoj ob začetku oborožene vstaje je po navodilih KP prevzel politično delo na terenu ter v najhujših razmerah okupacije kot ilegalce vzdrževal zvezo s partizani in

opravljal politično delo. Proti koncu vojne se je moral umakniti v partizane.

Po vojni se je zopet zaposlil v Tovarni verig v Lescah, kjer je bil 1960. leta upokojen.

Tudi po osvoboditvi je ostal aktiven družbenopolitični delavec v številnih krajevnih in občinskih organizacijah. Zdaj je že deseto leto nepretrgoma predsednik občinske organizacije ZZB NOV, pet let pa je bil upravnik Partizanskega doma na Vodiški planini na Jelovici. Tovariš Strgovšek je eden od redkih predvojnih komunistov v občini, ki ima zbrano in še vedno vneto zbira in piše dokumentarno gradivo o revolucionarnem in delavskem gibanju na območju radovljiške občine.

OBVESTILO

Obveščamo vse tovarišice, ki so bile med NOB internirane v taborišču »Siemens« v Ravensbrücku, da bo v soboto, 2. junija 1973, srečanje vseh nas ob 5. uri popoldne pri »Urški«, Privoz 11. (Prule), Ljubljana.

Ker nimamo naslovov vseh, prosimo, da obvestite vse tovarišice, za katere veste, da so bile tam in jih pripeljejte s seboj. Na svidenje!

Pripravljali odbor za srečanje tovarišic iz taborišča »Siemens« — Ravensbrück

90-letnica iz Poljšice

Dne 27. aprila, prav na dan OF, je na Poljšici pri Podnartu slavila 90. rojstni dan Tončkova mama—Ivanka Bešter. Bila je ena od 19 otrok, doma iz Rovt pri Podnartu. Od tod se je kot dvajsetletnica poročila na Poljšico, kjer živi še danes.

Kljub trdemu življenju in garanju na hriboviti kmetiji je vzgojila osem svojih otrok v ljubezni do naroda in domovine. Med osvobodilno borbo je bila daleč naokrog znana kot prava partizanska mati, ki je že od začetka oborožene vstaje tesno sodelovala s partizani in jim dajala varno zavetje. V njenem domu je našlo hrano nešteto borcev in aktivistov. Navzlic vsakodnevnim nevarnostim, da bo izdana nacistom ali domačim izdajalcem, tudi v najhujših trenutkih

ni omahovala. Tudi vsa njena družina je bila vključena v osvobodilni boj. Po osvoboditvi jo je predsednik republike odlikoval z redom zaslug za narod II. stopnje.

Kljub visoki starosti je Tončkova mama še vedno zdrava in še vedno rada poprime za delo.

MOJ SIN FRANJO

Izleta v Mauthausen, ki ga je na dan obletnice osvoboditve tega zloglasnega nemškega koncentracijskega taborišča organizirala komisija za bivše politične zapornike, internirance in izgnance pri republiškem odboru ZZB NOV Slovenije, se je udeležila tudi devetinsedemdesetletna Marija Emeršič iz Bukovske vasi pri Dravogradu. Sama je med vojno preživela dve leti v izgnan-

stvu na Spodnjem Bavarskem; sina Franja Dularja, borca Pohorskega bataljona, pa so Nemci ujeli v Ribnici na Pohorju in ga po strahotnem mučenju 9. XI. 1942 ubili. »Brez sinove fotografije ne grem nikamor, vzemite jo, saj jih imam še dosti,« je Mauthausenu povedala Marija Emeršič, ki — kot pravi sama — prebere naš list skoraj od prve do poslednje črke.

PISMO IZ AVSTRIJE

Nacistična dediščina

Na Dunaju so ob 35-letnici nacistične zasedbe Avstrije proslavili 10-letnico obstoja dokumentacijskega arhiva avstrijskega odbora. V prisotnosti najvišjih predstavnikov vlade in diplomatskega zbora ter številnih starejših in mladih udeležencev se je prosvetni minister spomnil tistih strahotnih časov pred 35. leti in opozoril na potrebo budnosti.

Prvič od obstoja avstrijske republike so po letu 1945 časniki, televizija in radio posvetili temu dogodku več pozornosti in prostora. Oglasili so se seveda tudi nasprotniki, kar jasno potrjuje, kako nujno potrebna je protifašistična dejavnost. Tako je poslanec svobodnjaške stranke Zeilinger v televiziji izjavil: »Končno bi že bil čas prenehati z neprijetno preteklostjo. Neka mlajša ženska je izzvala odločne proteste, ko je izjavila: »Adolfa Hitlerja bi zopet navdušeno pozdravila.«

V časniku »Kurier«, ki ima precej veliko naklado so več nedelj zaporedoma priobčevali pisma, ki izpričujejo, da se mnogi ljudje niso od preteklosti ničesar naučili. V znanem nacističnem žargonu pišejo: »Kdo sicer kot židovski rdeči zarod peha narode

v nesrečo? Zato v boj proti oblastiteljnemu židovskemu zarodu! Naj živi nemško ljudstvo!« Protisemitizem in protimarksizem spretno povezujejo s sedaj modernim sovražstvom do tujcev. Neka ženska piše: »Kaj vse ljudje mislijo o tujih delavcih (reci sodrži in zločincih). Ne maramo jih in jih tudi ne potrebujemo.«

Urednica časnika »Kurier« piše v komentarju teh pisem tudi tole: »Del našega prebivalstva se še ni otresel nacistične dediščine in išče grešne kozje. Sedaj so to še vedno židje, za njimi prihajajo tuji delavci. Človek bi se zjokal nad tem neuvidevnim sovražstvom, nad to politično neumnostjo in nečlovečnostjo, ki prihaja do izraza v teh pismih.«

Vse to je pač posledica nezadostne politične vzgoje in pa dejstva, da smejo neonacistične ter protisemitske avstrijske in zahodnonemške publikacije prosto krožiti po deželi. Na vse to nenehno opozarjajo nekdanji borci odporiškega gibanja, toda velike politične stranke se bojijo izgubiti nekaj volilcev in ne ukrenejo ničesar. Zato pa čakajo dokumentacijski arhiv odporiškega gibanja še mnoge pereče naloge.

JOHANN MÜLLER, DUNAJ

MODNE NOVOSTI IZ ITALIJE

spet na izbiro pri

nana

Ljubljana – Škofja Loka – Kočevje – Velenje.

- moška, ženska in otroška poletna obutev,
- ženske torbice iz imitacije usnja,
- torbice za deklice in najstnice,
- drobna usnjena galanterija.

Najlepši trenutek v življenju

Ko sem tistega dne iskal pri Veliki Nedelji v bližini Ormoža Franca Kosi-ja, mi je že šolar, star kakih 10 let, takoj točno povedal, kje naj vozim in pokazal, da je tam ob robu gozda njegova domačija. Pogovarjala sva se o njegovem burnem življenju, ki je bilo vse prej kot rožnato. Kot mnoge slovenske fante so tudi njega poklicali tisto pomlad leta 1941 pod orožje v staro jugoslovansko vojsko. Služil je v Pekrah pri Mariboru. Sicer pa naj raje sam pripoveduje:

»Nani vojakom, ki smo sicer bili na nekakšnih orožnih vajah, so starešine marsikaj prikrivali. Vsi pa smo slutili, da se bližamo neizbežnemu vojnemu spopadu. Bili smo pripravljeni, da bomo domovino...

Ce me spomin na tiste dogodke ne vara, je bilo 6. aprila 1941, ko je sovržno letalo nizko preletelo Maribor. Naša baterija 19. artilerijskega polka je nanj streljala s topom češke proizvodnje. Po sicer nepreverjenih podatkih bi se naj to letalo zrušilo, zadeto nekje

Franc Kosi kot borec Dalmatinske artilerijske brigade.

pri Šentilju ob jugoslovansko-nemški meji, kajti tedaj je bila naša sosedna Avstrija že okupirana. Dva dni po tem dogodku pa smo se že brez boja umakali proti Halozam. V Podlehniku smo se malce utrdili ter streljali proti Ptuj. Zvečer tistega dne pa so nas starešine že zapustile in vojaki smo ostali kot črede brez pastirja.

Nam vojakom seveda ni preostalo nič drugega, kot da se razkropimo, kamor je kdo vedel in znal. Jaz sem se s skupino vojakov napotil skozi Haloze. Že v Cirkulanah so nas zajeli Nemci ter nas skupaj z drugimi odvedli v Ptuj in nato v Gornjo Radgono, od tod pa so nas s posebnim transportom odpeljali v osrčje Nemčije, v Bremmen, kjer je bilo večje vojaško taborišče. Tu sem kot vojni ujetnik dobil številko KR. GEF. G. XV 92631. To ploščico imam še zdaj za spomin na nemško vojno ujetništvo.

Kmalu zatem so nas vojne ujetnike pričeli Nemci v skupinah in pod orožjem voditi na delo h kmetom, kjer so bile doma zvečne ženske in otroci, možje in sinovi pa so bili na frontah. Tu sem bil kar 16 mesecev. Pozneje smo sicer lahko spali že kar pri kmetih, kjer smo delali. Tedaj pa se nam je ponujala že tudi priložnost za beg. S Francem Žagarjem, doma iz okolice Celja, sva izdelala načrt, kako sva pobegniti. Julija ali v začetku avgusta 1942 sva se neke noči odpravila. Srečno sva prispela do Berlina. Tu pa sva imela prav nenavadno srečo: neki neznanec nama je priskrbel vozovnice do Gradca. Midva jih namreč sama ne bi mogla kupiti. V Gradcu sva se z Žagarjem poslovila ter vsak zase nadaljevala pot proti domu. Doma sem seveda govoril, da sem bil iz ujetništva odpuščen, nisem pa imel nikakršne odpustnice, zato sem največ delal po gozdovih.

Svobode nisem dolgo užival. Nemcem je na frontah že hudo primanjkovalo vojakov. Zato so me novembra 1943. leta vpoklicali v vojsko. Znašel

sem se v Udinah, kjer so nam novincem dali nekaj »lekcij« za vojskovanje. Kmalu nato sem odšel s transportom v Francijo, na srečo ne na bojišče, ampak graditi obalne utrdbe. V Franciji sem dobil zvezo s francoskimi partizani ter se jim kmalu pridružil. Ko se nas je že precej zbralo, so nas prek posebnega taborišča z ladjo prepeljali v Italijo in od tam naprej v Split. Vsega se nas je tedaj pripeljalo okrog 110, med nami je bilo tudi nekaj ruskih vojni ujetnikov.

Tu seveda nisem pomislil na kakšno vrnitev domov, kajti na dalmatinskih tleh sem se počutil kot doma. Že 19. novembra 1944 sem postal borec Dalmatinske artilerijske brigade. Kmalu nato sem tudi doživel ognjeni krst v bojih za Podgoro. Preveč bi sicer bilo, če bi hotel naštevati vse kraje, kjer se je bojevala naša artilerijska brigada. Prehajali smo iz boja v boj. Hude boje smo imeli, ko smo zavzemali Mostar. Boj je trajal skoraj dva dni neprenehoma. Prišli smo vse do Sarajeva pa se spet vračali v Dalmacijo oziroma Hrvatsko primorje.

Naj omenim, da naša brigada v teh bojih ni imela smrtnih žrtev. Imeli smo samo nekaj ranjenih, kar je prav gotovo zasluga dobre vojaške taktike in moči. Želim omeniti, da smo se največ bojevali z nemškim orožjem, ki smo ga zaplenili v raznih bojih. Praktično nam orožja in streliva sploh ni primanjkovalo.

Konec vojne in naše zmagovalje sem dočakal v Ilirski Bistrici. Vojaško suknjo sem slekel šele 6. decembra 1945. Pred tem, in sicer 15. septembra, sem bil sprejet v komunistično partijo, katere član sem še danes.

Za Franca Kosijskega revolucija še tudi potem ni bila končana. Doma se je vključil v aktivno delo pri obnovi in izgradnji naše porušene domovine. Največ je delal v vrstah sindikatov in pozneje v kmetijstvu vse do 1969, ko je zaradi slabega zdravstvenega stanja odšel v zasluženi pokoj. Sicer pa še tudi sedaj povsem ne miruje. Še danes opravlja številne družbenopolitične naloge. Kosi je rezervni kapetan I. razreda ter gasilski častnik. V gasilstvu pa dela že štiri desetletja.

Med najinim pogovorom je sin prinesel tudi lepo zbirko očetovih odlikovanj, in sicer: znak hrabrosti, znak za slug za narod, znak za vojne zasluge, po vojni pa je dobil red dela s srebrnimi žarki.

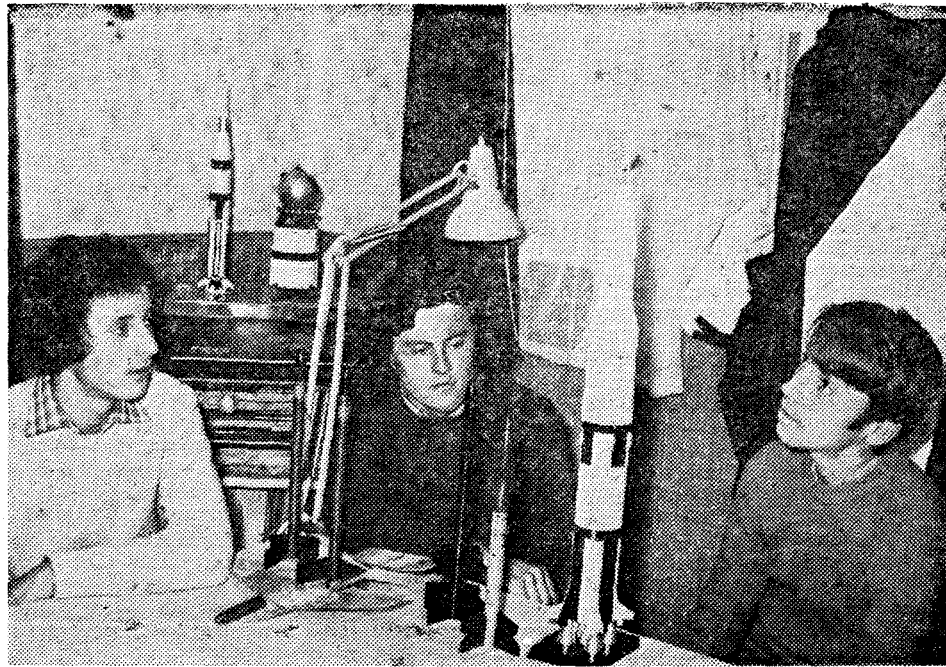
Ko se tako pogovarjamo z nekdanjimi borci, aktivisti, interniranci, skoraj vsakega posebej povprašamo o njegovih najtežjih in najbolj veselih trenutkih, ki se človeku najgloblje vtisnejo v spomin. V večini primerov se ljudje spominjajo žalostnih dogodkov. Kosi pa nam je nekako s ponosom dejal, da je bil zanj najlepši tisti trenutek, ko je leta 1965 bil skupaj z mnogimi slovenskimi borci sprejet pri vrhovnem komandantu tovarišu Titu in mu osebno čestital za rojstni dan. V njegovi spalnici visi na vidnem mestu velika slika v spomin na ta dogodek.

FRANJO HOVNIK

PRODAJNI SERVIS
modna hiša
LJUBLJANA

Vsem, ki se navdušujete za športna oblačila je namenila MODNA HISA bogato kolekcijo damskih hlač in kril, izdelanih iz najrazličnejših materialov. K letem si boste lahko izbrali tudi primerno bluzo in pulover, ki so prav tako v prodaji v MODNI HISI. Kvaliteta materialov, modni kroji in dostopne cene vam jamčijo dober nakup.

Srečno, Titova raketa!

Dvanajst, enajst, deset... Enakomerno odštevanje časa. Veter na Zlatem polju se poigrava s travnimi bilkami. Pogledi so usmerjeni v stabilizatorje, počasi drsijo po trupu rakete in se ustavijo na konici. Vsak čas se bo pognala proti oblakom. Koliko metrov visoko? Čez nekaj oskubljenih sekund se bo pokazal rezultat njihovega dela. Raketa »Luna 1 G« je zadržeta. Ne sme se zavrteti, motor mora delovati, kot je predvideno, in odbojno polnilo za izmet padala ne sme odpovedati. Še sreča, da ni veliko opazovalcev. V primeru neuspešnega poizkusa bi se smejala. Tudi tehnika odpove, večkrat kot človek.

V tem trenutku DARKO SMODILA ne misli na električna stikala iz kranjske polkne šole. Čez nekaj mesecev bo postal elektromehaničar. Nekateri sošolci jih hudo mušeno zbadajo, drugi tiho občudujejo. Profesorji o njihovem »konjičku« niti ne vedo dosti. Ampak izvedeli bodo, o tem ne gre dvomiti. Dve leti se že ukvarjajo z raketa; pred kratkim pa so ustanovili RAKETNO ASTRONAVTIČNO DRUŠTVO KRANJ. Za predsednika so izbrali Eda Korotaja, delavca iz tovarne Sava.

Dve leti v razvoju tehnike veliko pomenita. Darko se samo prizanesljivo nasmehne, ko se spomni na trideset centimetrov dolge rakete. Že tiste so se pognale tristo metrov visoko, v ponos in veselje svojih konstruktorjev. Boljše, popolnejše, hitrejše, višje... mladost je v svojih hotenjih neustavljiva.

Začeli so torej s plastičnimi raketami in s kupljenim motorjem. Večina med njimi je prve kupila na kranjskem Gorenjskem sejmu. Izdeloval jih je menda učitelj iz Goražda.

Na prvi sestanek fantov s podobnimi težnjami je prinesel Edo tudi nekaj primerkov raket. Seveda bomo nekoč lahko izdelovali tudi večje, močnejše in hitrejše, je govoril, in zbranim so sijale oči.

Tistih začetkov se prav dobro spominja tudi DRAGO KERŽIČ, ki bo še letos postal strojni ključavničar. Spominja se tudi, da je po prvih uspehih zagospodarila križa v napredku. Uspehov ni ni bilo. Rakete so se razbijale na trdih tleh, medtem ko bi vse deset fantov želelo, da bi se varno spustile s padalom. Menda je to tudi najlepši trenutek pri izstrelitvi rakete.

Devet, osem, sedem... Smo pravilno zložili padalo? Fantje že dolgo vedo, da to ni preprosta stvar. Preden ga zaviješ v papir in položiš v zgornji del rakete, ga moraš dobro potresti s smukcem. Posamezni deli bi se drugače lahko zlepi in preprečili, da bi se kupola odprla.

Prva padala, ki so jih uporabljali kranjski raketarji, niso bila večja od žepnih robcev, pozneje pa so nekatera dobila tudi polmetrske razsežnosti. Človek, ki razmišlja in predvsem veliko dela, mora priti do poglobljenega znanja. Seveda je bilo treba listati po številnih knjigah. Tudi v Naši obrambi so našli marsikaj zanimivega.

Starši? Saj veste, kako so razporejeni, če jim dan za dnem delate smeti, posedate po kotih in se ozirate pod oblake. Čas traja, so govorili nekateri. No, tudi taki so bili, ki so jim namenili nekaj vzpodbudnih besed. Vzpodbuda... Še tako srčna je premalo, če zmanjka denarja. Ni težko razumeti, da iz proračuna dijaških stipendij ni mogoče črpati denarja za raketne poizkuse, občinska ter republiška tekmovanja, material... Nekdo bi jih moral odkriti. Morda

bi bilo možno sodelovanje s katero od tovarn?

O tem in še o marsičem razmišlja med drugimi tudi BORUT FRAS. Odkar so začeli sami izdelovati rakete, se je marsikaj spremenilo. Najvažnejše pa je, da so začeli izdelovati makete pravih raket. Nakupiti je potrebno šelešamer, lipov furnir, balzo (tropski les) in še marsikaj. Tudi struženje ohišij za raketne motorje ni poceni.

Kako vam je uspelo, sprašujejo ljudje, ko se raketa ponosno pozpne nekaj sto metrov visoko. Najvažnejša je natančnost, odgovarjajo mladi raketarji. Milimetri imajo pomembno vlogo. Trije dnevi so potrebni, da posameznik izdelava raketo. Za padala so najprimernejši polivinilasti plašči, ki jih je bilo še pred kratkim mogoče kupiti v kranjskih trafikah. Zdaj si fantje pomagajo z mehкими plastičnimi vrečkami. Izrežejo osmerokotnik, na vsak rob nalepijo sukanece in opravijo še celo vrsto malenkosti, ki so seveda odločilne. Raketni motorji MR 1 so edini te vrste, ki jih je mogoče kupiti pri nas. Sestavljeni so iz pogonskega dela motorja in iz dela, s katerega se kadi. Motor deluje na principu akcije in reakcije. V trenutku, ko doseže določeno višino, sprosti padalo, ki omogoči varen pristaneček. Če smo še natančnejši ali bolj strokovnjaki: v motorju je tretina smodnika, dva milimetra traserja za kajenje in odbojno polnilo za izmet padala. Verjetno ni treba poudarjati, da imajo večje rakete, večja padala. Z nekaterimi bi lahko prekril manjši avto. Rakete s takšnimi padali merijo tudi več kakor meter.

In taka raketa — pravijo, da bo največja, kar jih je šinilo v kranjsko nebo — bo poletela med oblake v teh dneh — tovarišu Titu na čast. To naj bo naše darilo za njegov 81. rojstni dan, pravijo fantje. Torej mora izstrelitev uspeti!

V skopih podatkih lahko spoznamo, da bo raketa dolga dva metra in da se bo povzpela deset kilometrov visoko. Seveda se bodo mladi raketarji povezali z letališčem. Tam jim bodo morali zagotoviti prost zračni prostor, v katerem ne bodo letela letala. Tudi vojaki JLA bodo sodelovali pri izstrelitvi. Verjetno bodo z radarjem nadzirali nebo, skrbeli za radijsko zvezo in morda celo omogočili prevoz.

Seveda se lahko do napovedane izstrelitve še marsikaj pripeti. Saj veste, kako je pri NASA: nikoli ne vedo do zadnje nitke...

Sest, pet, štiri, tri, dva, ena... Boste prišli na start? Spoznali jih boste za »lansirno rampo«. Nikar se ne bojte, v raketi ne bo žive duše, tudi živali ne, čeprav bi le-to kaj lahko poslali pod nebo in jo vrnili s padalom. Kljub vsemu pa bi bile mogoče žrtve — tega pa mladi ne želijo. Radi bi le to, da bi jim letos uspelo organizirati tekmovanje slovenskih raketarjev. Povedati gre tudi to, da imajo posnetih precej filmov o svojem delu, ki so jih že predvajali po nekaterih solah.

Zdaj pa počakajmo, da se izteče čas, da se konča odštevanje in da se požene proti nebu »Titova raketa«. Mladim članom raketno-astronavičnega društva iz Kranja pa zaželimo še veliko delovnih uspehov!

Fotografija in tekst:
SILVO TERSEK

o mladih in za mlade